

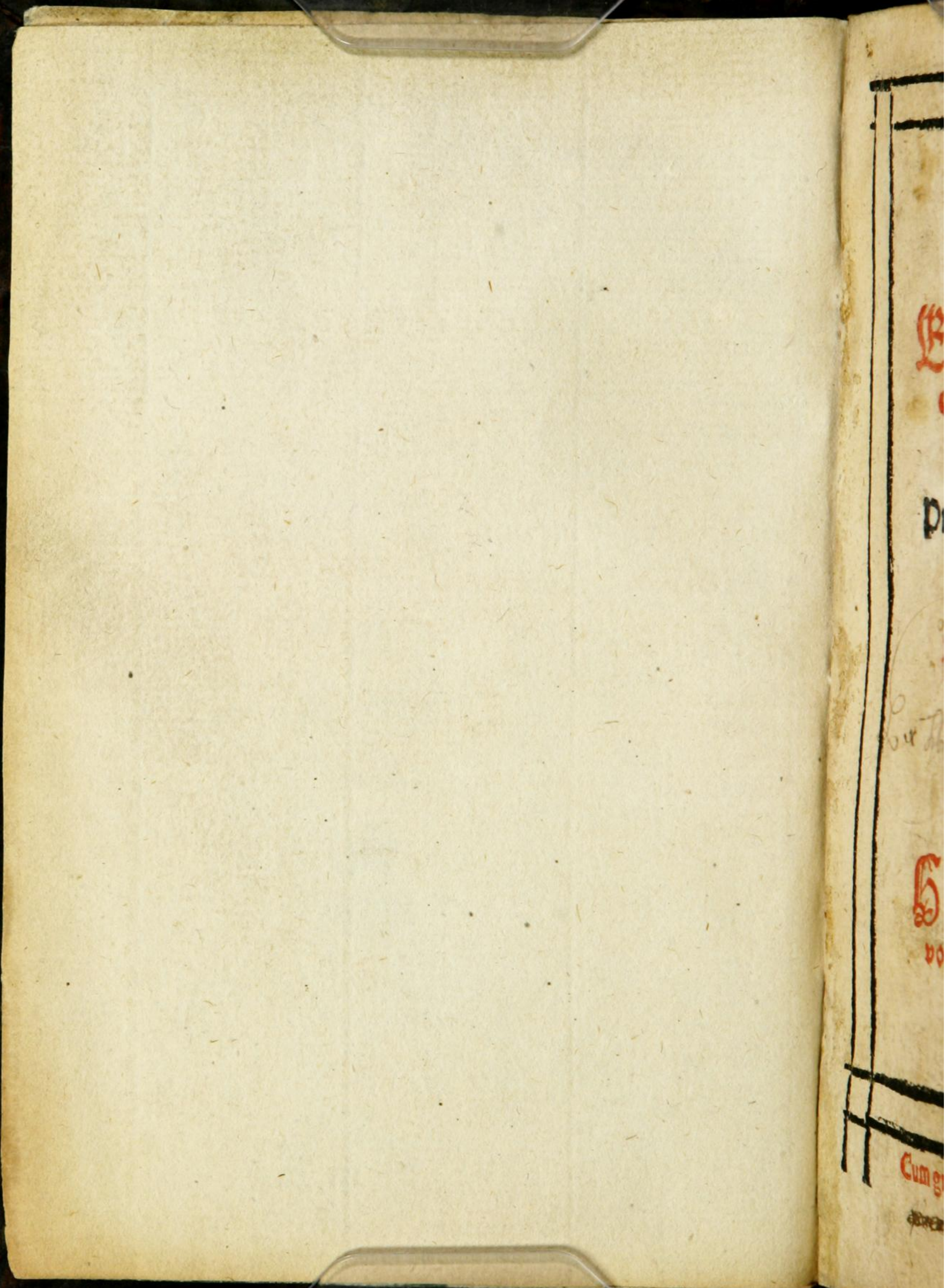

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Passio

Eller Historien / om Christi Jesu vor Frelseris pine oc død.

Predicket aff Vito Theodoro i Nornberg.

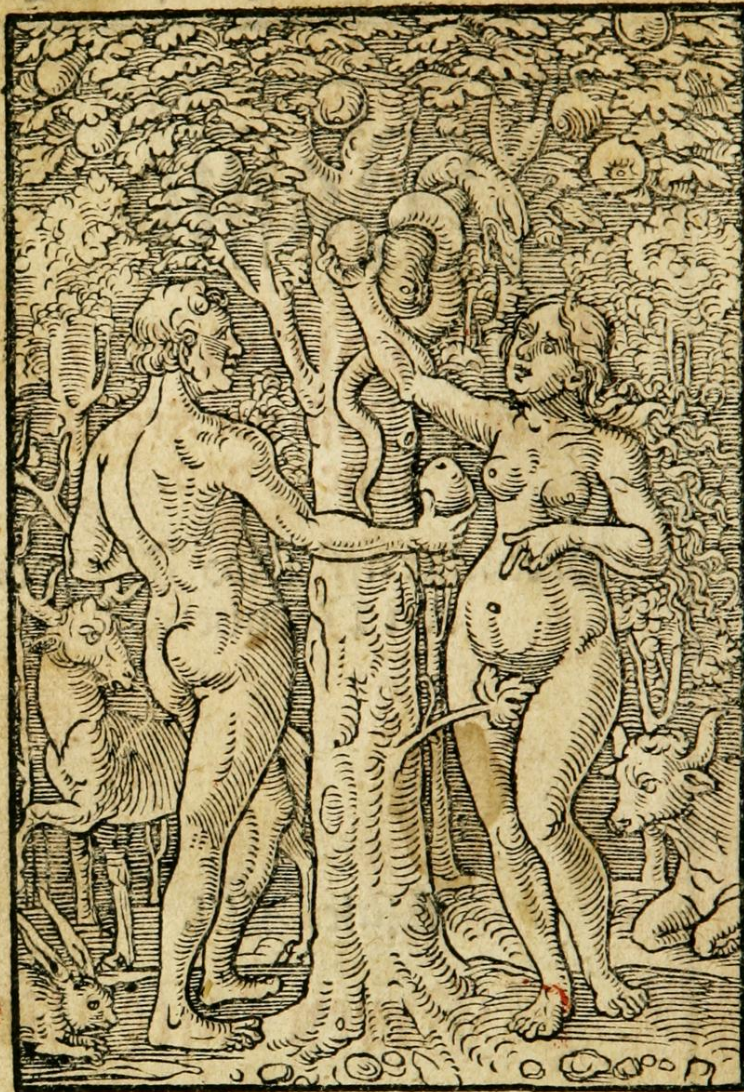
Nu nylige fordansket aff Peder Tidemand.

Esaie. Liij.

HErren kaste alle vore synder paa hannem.

D. LVI.

Cum gratia & priuilegio Regiæ Maie.

Roma. v.

Domen er kommen aff en synd til for/ dømelse / Men gaffuen hielper oc aff mange synder til Retferdighed.

Erlig

Erlig oc velbyr
dig Mand Jacob broc=
kenhuss til Nackebølle/ Guds naa=
de formedelst hans Søn Jesum
Christum vor frelsere oc
forløsere.

DE Christnis leffnet i dēne iemmerlige dal / maa vel lignis it Hospital eller Siuge stue/ der som mange menniske ligge plagede met atskillig siugdom. For di at wi arme Menniske haffue saa forderffuit en nature / oc tilbøylig til alt det som er imod Guds bud / at wi icke kunde see andet paa oss / icke fornemme andet i oss / end at wi dag fra dag falde io lenger io dybere i synd oc Guds fortørnelse. Oc imod at det siuge menniske haffuer it saar paa sit legeme / haffue wi wtallige synder oc saar i vor sam̄mittighed / som oss plage/ tuinge / bedrøffue oc forferde met Guds vrede / oc den euige fordømelse / thi døden er syndens saald.

Nu er der oc intet større iemmer oc wrolighed til / end at it menniske haffuer en wrolig samuittighed / oc veed at Gud er hannem vred for syndens skyld / oc haffuer dog ingen sted / hand kand søge hielp / oc blyffue fri der fra. Som Exempel giffue nock til kiende / at saadant iemmer haffuer dreffuit mange der hen / at de i saadan banghed haffue aff fortuilelse myrt oc omkommet dem selff.

Der faare / efftherdi oss henger saadan aandelig siugdom paa / aff synden oc Guds vrede / som fast offuergaar al legemlig siugdom / da giørs det vel behoff / at wi see oss omkring / effter en forstandig oc ydmyg læge / som kand oc vil komme oss til hielp met got / nyttelig oc krafftig lægedom / huilcken hand kand fordriffue syndens suare byrde met.

Til denne siugdom at fordriffue findis der nu ingen bedre læge end den som kom ned aff himmelen / at hand vilde besøge / raade oc hielpe de Siuge / det er / kalde Syndere til Penitentze. Thi det er fast oc vist / at huor synd oc en ond samuittighed er / der kand mand

ingen

ingen bedre trøſt haffue / end at Guds
Søn tog vore ſynder paa ſig/ oc betale-
de der faare met ſit dyrebare blod / oc at
ſtraffen / ſom Eſaias ſiger / ligger paa
hannem / hand henger / lider pine / oc
døer paa kaarſſit for vore Synders
ſkyld / Paa det at wi ſkulle haffue fred /
at wi ſkulle icke mere frycte Guds vrede
oc ſtrenge dom / men for denne Megle-
ris ſkyld / holde hannem for en naadig
Fader / oc icke løbe fra hannem / i vor
friſtelſe oc nød / ſom hand vaare vor
fiende / men komme driſtelige til han-
nem / paakalde oc ſøge hielp hoſſ han-
nem / Fordi hand (ſom en ret god læge)
helbredede vor ſiugdom met ſine ſaar /
det er / vor forderffuede ſyndelige natu-
re / ſom førde døden oc Guds vrede paa
oſſ / huilcken wi bleffue befride fra /
der met / at Guds Søn bleff ſaar giort /
hengde paa kaarſſit oc døde.

Denne lægis kaanſt / ſom met ſine ſaar
ſaa helbreder oſſ / det er / vor trois yp-
perſke Artickel om ſyndernis forladelſe
(huilcken vore Modſtandere offuer-
maade foracte / oc ville met deris egen
oc icke Chriſti fortieniſte afflegge ſyn-
den) forklaris i denne Chriſti pinis

 hiſtories

hiſtories vdleggelſe grundelige. J forti/
den predickede de oc ſaa Paſſien / men
lidet til nytte oc forbedring. De bandede
Judam / Jøderne / Pilatum oc hans
Stridzmend/ huilcke der dog icke vaa/
re andet end vore bødele/ Fordi at haff/
de vore ſynder icke verit / da haffde vel
Chriſtus bleffuit met fred for dem. De
beſynderlige i den gantſke predicken op/
uacte folck til at haffue metynck oc met
lidelſe met Maria/ huilcken der dog in/
tet vdrette met ſin ſorge i vor ſaligheds
ſag. De vdrobte huor megen verſkyld
de fortiente ſom kunde græde oc trycke
nogle taare aff deris øyen/ for Chriſtus
bleff ſaa ſuarlige pint / imod Chriſti
egen befalning / Græder icke offuer
mig. Men ſaa haffuer icke denne vor
fromme Vitus (met ſalig ihukommel/
ſe) predicket Chriſti pinis hiſtorie. Thi
hand beſynderlige (ſom ſagd er) forkla/
rer vor trois ypperſte Artickel/ huor/
ledis ſtraffen (ſom Eſaias ſiger) bleff
lagd paa Chriſtum / at hand bar Guds
vrede oc giorde oſſ fri fra ſynden. Der
til met giffuer hand ſmuct til kiende/
huorledis vore aandelige Chriſti imod/
ſtandere / met lige ſaadan ſnedighed/
paa

paa denne dag forfølge Euangelion/ som Phariseer / oc Scrifftklaage forfølde Christum paa den tidt. Item hand giør en aluerlig predicken om Petri suerd / huilcken Gud giffue at baade Øffrighed oc vnderdane vilde aluerlige ia met stor aluerlighed legge paa hierte / oc rette sig der effter. Huor trolige formaner hand aff Jude pung oc kiøbmandskaff / at huer mand skal vocte sig fra det forbandede Aager oc gerighed / huilcket der dog paa det siste vil betale huer mand (som det bruger) ilde / Oc besynderlige giffuis dem atuarsel/ samme sted/ som fortære kirckenis rente/ oc intet ville tiene kircken der faare / at de skulle vente dem en streng dom/naar som det bryster vd etc. Men nu nock der om / thi huer flitig læsere skal vel selff kunde mercke oc forstaa/ at denne lille bog giffuer nyttelig lerdom/ oc forklarer de besynderligste puncte i vor herris Christi pinis Historie.

Eder kiere Jacob vilde ieg besynderlige til scriffue dette mit arbeyde/oc lade det vdgaa vnder eders naffn/ Først fordi at i haffue en besynderlig kierlighed til at læse oc øffue eder i

 Guds

Guds ord / at denne Chriſti pinis Hiſtorie met ſin vdleggelſe ſkal vere eders haandbog om faſten beſynderlige/naar ſom eders leylighed icke begiffuer ſig ſaa / at i kunde komme til kircken / oc høre det mundelige ord. Der neſt at ieg oc i nogen maade (aff min fattige formue) vilde beuiſe min tacknemelighed imod eder for eders gode vilie oc fromhed der i haffue forfremmit mig met til det beſte / Bedendis eder ydmygelige/ at i ville tage ſaadant til tacke met mig/oc lade det befalde eder vel. Den almectigſte Gud vor kiere Herris oc frelſeris Jeſu Chriſti Fader / ſtyre oc regere eder formedelſt ſin hellig Aand/ oc beuare eder fraa alt ont Amen/Giffuit i kiøbmend haffn S Gregorij dag Aar effter Chriſti fødzel M.D.LVj.

Eders
Veluillige.

Peder
Tidemand.

Den

i pinis Hi/
vere eders
erlige/naar
egiffuer sig
kircken / oc
er nest at ieg
i fattige for/
Enemelighed
villie oc from/
iit mig met til
r ydmygelige/
til tacke met
der vel. Den
ere Herris oc
der / styre oc
hellig Aand/
Amen/Giff/
Gregorij dag
M.D.LVj.

er
Tidemand.

Den

Den første Predicken aff Passien om Olieberget Matthei i det xxvj.

A v Da

DA kom Jesus met dem til en hawe / som hed Gethsemane / oc sagde til sine Disciple. Setter eder her / saa lenge ieg gaar der bort/oc beder. Oc hand tog Petrum/ oc de tho Zebedei Sønner til sig / oc begynte at bedrøffuis oc at beffue. Da sagde Jesus til dem/ Min Siel er bedrøffuit indtil døden / Bliffuer her / oc vaager met mig. Oc hand gick noget lenger frem / fald ned paa sit ansict / oc bad / oc sagde / Min Fader/ Er det muligt/ da gaa denne kalck fra mig/ Dog icke som ieg vil / men lige som du vilt. Oc hand kom til sine Disciple/oc fant dem soffuendis/ Oc sagde til Peder. Kunde i da icke vaage en time met mig? Vaager oc beder/ at i icke skulle falde i fristelse/ Aanden er villig/men legemet er skrøbeligt.

Hand gick atter anden gong hen/bad/oc sagde/Min Fader/ Er det icke muligt/ at denne kalck kand gaa fra mig/ wden ieg skal dricke

hannem

hannem da ske din vilie. Oc han kom / oc fant dem atter soffuendis/ oc deris øyen vaare fulde aff søffn. Oc hand loed dem bliffue / oc gick atter hen/oc bad tredie gong/ oc talede de samme ord. Da kom hand til sine Discipler / oc sagde til dem Ah ville i nu soffue / oc huile eder? See stunden er kommen / at menniskens Søn skal antuordis i Synderis hender. Staar op/lader oss gaa/ See / hand er der/ som mig forraader.

Denne er en offuermaade drabelig historie/ oc historien begyndis her rettelige om vor herris Christi pine / oc tien icke aleniste til lerdom/ at wi kunde see paa vor Herre Christo/ huorledis hand skickede sig i angist oc nød / men oc saa til trøst imod synden/ oc en ond samuittighed. J høye Scholer haffue de meget disputerit om denne historie oc verit offuermaade skarpsindige der met. Thi det er oc icke en ringe hãdel at denne Persone / som er baade en euig Gud / oc it ret menniske / skal falde i saa dyb angist/beffuelse oc bedrøffuelse. Mẽ

Der kand ingen rettelige forstaa Christi angist

mand

mand maa disputere der om saa lenge mand vil / oc giøre det saa subtiligt oc skarpt som mand kand / saa skal det dog ingen kunde begrunde. Ja det er vmu/ligt / at mand kand forstaa eller begribe met sine tancker / huorledis det gick til met denne beffuelse oc bedrøffuelse / Det er altsammen meget ia meget for høyt / fordi at denne Persone som lider saa/dant / er for høy oc offuer alle ting. Der faare skulle wi lade oss nøye met de ringe Exempel / som wi see skinbarlige / huor som nød eller angist haffuer rettelige be-grebit it hierte / lige som mand seer paa de arme menniske / som for deris misger/ninger skyld vorde fordømde til døden / Deris hierte bliffue saa beklemde met forfeldelse / redzel / angist oc drøffuelse / at de huercken see eller høre / de forstaa icke huad andre tale met dem / eller huad de selff tale met andre / de ere lige som it sønffndrucket menniske / der veed intet aff sig selff / huor hand er / eller huorle/dis det haffuer sig met hannem. Saa/dan angist oc nød / fryct oc redzel mue wi tencke / at der kom paa vor Herre Christum / at hand stod der faar sine Disciple / røstis oc beffuede / saa at hans

Disciple

Disciple som saae paa hannem/ forferdedis faar hannem / oc viste icke/ huad hannem dog vaar kommit til/ lige som Lucas smuct giffuer til kiende/ oc siger/ Vor Herre Christus fant Disciplene/ at de soffue aff bedrøffuelse/ Oc vor Herre Christus siger her: Min Siel er bekumret indtil døden / det er / Jeg er saa beklemt / mig er saa bange / at ieg maa dø aff sorge.

Her skulle wi lade det bliffue ved disse tancker. Fordi at wi vide icke aff nogen høyre oc større angist / end saadan døds angist er. Men dog kand saadan døds angist icke rettelige lignis her ved. Thi hand vaar meget suarere oc større i Christo / end det er muligt at it menniskeligt hierte skulde kunde fordrage. Der faare lige som saadan angist oc redzel er en beuisning til at Christus er it sant menniske/ fordi at ellers kunde saadan angist icke begrebet hannem/ Saa er det lige der imod en beuisning at hand er sand Gud/ efftersi hand kunde bliffue bestandig oc offueruinde saadan angist. Thi saadant er vort kiød oc blod icke mulig / Vore hierte ere meget for skrøbelige der til/ at de skulde bliffue ved

Christus it sant menniske oc sand Gud.

mact

mact i saadan nød. Thi det vaar icke vor herre Christo aleniste der paa at giøre / at stunden vaar nu kommen / at Judas skulde forraade hannem / Jøderne gribe hannem / oc hedninge sla hannem til kaarssit / oc at hand skulde saa dø / men / den gantske verdens synder laae hannem paa halsen / at denne død / som hand skulde lide / vaar en synde død / oc en død aff Guds vrede. Oc efftcerdi hand traade frem i steden for oss alle / tog vore synder fra oss oc lagde dem paa sig / oc beplictede sig at giøre fyllest der faare / da findis tuende stycke her / som er / at hand baade føler den gantske verdens synder / oc der nest døden / huilcken hand skulde lide for saadane synders skyld. Her aff kommer det nu / at wi icke aleniste icke kunde fuldkommelige nock tale om denne pine oc angist / men icke heller fuldkommelige nock betencke saadant / Det er altsammen for meget ringe met alle andre menniskis angist oc fryct / efftterdi hand alene haffuer al verdens synder paa sig / oc skal betale der faare met sin død / der som huer aff oss ekon haffuer sine egne synder / eller lidet aff andre folckis synder paa

Huad der giør vor herris Christi angist stor.

der paa

der paa sig. Thi det er so lidet oc ringe at regne her imod / at alle verdens synder / som ere bedreffne siden det første menniske Adam syndede oc skulle ske indtil den yderste dag / ligge paa denne eniste mands ryg / som er født aff Jomfru Maria.

Huad skulle wi da lære aff saadan vor herris Christi angist oc nød? Huorledis skulle wi giøre oss det nytteligt / at hand her saa beklager sig oc er saa mistrøstig / oc bekiender frilige at angist oc nød er saa stor i hans hierte / at hand motte dø aff sorge? Tilforn sagde ieg / at det tien oss der til / at wi der paa skulle mercke / huorledis hand er it ret naturligt menniske / som haffuer it ret menniskis kiød oc hierte / efftterdi døden saa forferder hannem / Thi wi fødis saa naturlige / oc dette er vort kiøds rette art / at wi frycte for døden / oc icke gerne ville miste liffuit. Oc efftterdi / saadan forferdelse oc angist vaar større i vor Herre Christo Jesu / end det er muligt / at det ellers kand vere i it menniskis hierte / for den sag skyld / at alle menniskis synder ligge paa hannem / oc hand skal lide den død / huilcken alle menniske haffue

Huad wi skulle lære aff Christi angist.

I. Christus sand Gud oc menniske

haffue fortient met alle deris ſynder/der
aff beuiſis det viſſelige / efftérdi hand
ſanck icke ned vnder denne byrde / men
bar hende wdē ſin forderffuelſe/at hand
oc er Gud / oc mere end it menniſke. Der
faare hielper denne døds ſtrid oſſ rette/
lige vel / oc er nyttelig imod de kettere/
ſom lære/ at Chriſtus vaar icke it ſant
menniſke / eller ſand Gud. Fordi wi mue
baade bekiende her/ at mand kand klar/
lige ſee/at hand paa beffuelſens vegne er
it ſant menniſke / Men at hand giffuer
ſig i Guds vilie/ oc vinder ſeyer i denne
nød / det ſamme beuiſer hans Guddom/
melige krafft.

Men wden denne brug / ſom tien
oſſ til lerdom / oc til vor trois beſtyr/
11. ckelſe/ kunde wi end ellers i tuende maa/
de bruge denne døds ſtrid vel / oc oſſ
til ſalighed. Wi arme menniſke ere ſaa
forblindede oc forderffuede formedelſt
ſynden / at wi icke kunde rettelige kiende
vor egen ſkade oc brøſt / ellers ſkulde wi
meget fliteligere vocte oc tage oſſ vare
fra ſynd. Thi det fornemme wi paa oſſ
ſelff oc paa andre menniſke / at wi acte
ſynden for en offuermaade ringe ſkade.
Ja det ſom end mere er / wi haffue lyſt

Fornufft veed icke huor ſuar en byrde ſynden er

oc kierlig/

oc kierlighed til synd. Huo som kommer i gerighed/hannem er det ingen suar sag huor hand veed at bruge sit aager / saa at hundrede gyldene kunde bære hannem xij eller xiiij. hiem / hand lader sig tycke at hans sag stode offuermaade vel/ der som hand ekon kunde bruge meget saadant aager. Lige er det saa huor som Sathan haffuer ført nogen i wkysk-hed / hand lader sig tycke / at det gaar hannem da best / naar som hand kand fuldkomme sin vilie oc begering / oc hand tencker nat oc dag der paa / huor-ledis hand kand ekon komme der til. Met andre synder er det oc lige saa/ Wi ere glade at wi kunde komme der til / oc acte det for en stor lycksalighed. Oc saa-dan forderffuelse voxer der aff / at wi icke vide/huor gruseligt it iemmer syn-den er. Fordi at kiende wi rettelige Guds vrede oc strenge dom/ som er be-skicket offuer synden / da skulde wi icke aleniste icke haffue lyst oc kierlighed der til / men fryete oc vocte oss der fra som fra bradødt.

Her til tien nu dette billede/om vor kiere herris Christi Jesu angist oc redzel paa Olie bierget. Thi at vilt du see rette

lige i denne ſpegel / oc beſkue hannem
grandgiffuelige / da ſkalt du ſaa finde
ſynden vere obenbaret oc vdtryct der
vti / at du hiertelige ſkalt forferdis der
aff. Thi ſee først til Perſonen / hand er
Guds Søn ſom er den eniſte retferdig-
hed / Oc alligeuel hand førde ſig i vort
kiød oc blod / ſaa er hand dog it kiød oc
blod vden al ſynd. Oc alligeuel effterdi
hand tager ſig fremmit ſynd til / at
hand vil betale der faare / da ſtøder ſaa-
dan fremmet ſynd ſaa hart ind paa
hannem / hun giør hannem ſaa bange oc
bedrøffuit / hun forferder hannem ſaa
ſuarlige / at hand begynder at ſkelffue oc
beffue der faare / ſaa at hand paa det
neſte er halffdød der aff. Forferder nu
den fremmede ſynd det fromme oc v-
ſkyldige hierte ſaa ſuarlige / huad ment
du vel da naar ſom vor egen ſynd ram-
mer oc offuerfalder oſſ / at hun vil vd-
rette hoſſ oſſ / wi ſom dog haffue ſynde-
fulde forderffuede hierte / oc tilbøylige
til fortuilelſe? Lige ſom Gud vndertidē
lader ſke Exempel / at ſynden (andre til
forferdelſe) ſaa ſuarlige bulder oc raſer /
at de arme ælendige menniſke myrde ſig
ſelff der offuer / at de ekon ſnart kunde

Synden forferder Chriſtum.

forløſis

forløsis aff saadan deris samuittigheds plage/ oc saadant er it vist tegen oc fast vidnisbyrd/ alligeuel den legemlige død er vor Nature allermest imod / at saadan pine i samuittigheden er dog meget suarere oc wlideligere/ effterdi de arme menniske acte døden/ som it middel/ ved huilcken de kunde forløsis oc befrelsis fra saadan angist/ Men det er it wseligt middel / Thi det er imod Guds bud/ som siger. Du skalt icke ihielsla. Der faare føre saadane Menniske sig ekon dybere i Guds vrede / oc vti fordømelse. Men huad de rette middel ere / formedelst huilcke mand rettelige kand vorde fri fra saadan angist / det skal strax følge her effter.

Huorledis wi skulle bruge Christi angist imod synden.

Der faare skalt du lære dette billede oc beskuelse vel / oc forglem io icke olie bierget / huorledis vor herre Christus sørgede oc beffuede der/ oc tenck der besynderlige paa / naar som den onde Fiende/ eller dit eget kiød oc blod/ eller den arge verden friste dig / oc du fornemmer/ at du haffuer verit saa veluillig oc lystig til synden / Da giør dit rekenskab ved denne maade. Er synden saa mectig at hun paa det høyeste kand bedrøffue

min Gud oc Herre Jeſum Chriſtū / oc
vaar dog ekon fremmet ſynd/i huilcken
hād vaar intet ſkyldig/ huor meget me-
re ſkal hun plage oc bedrøffue mig/ieg
ſom ſelff vaare ſkyldig i ſaadan ſynd/
der ſom ieg ſamtyckede der vti/effterdi
mit hierte er der forudē tilbøligt der til/
at ieg icke kand verie oc fri mig fra fryct
oc forferdelſe. Vige fordi bort Sa-
than/ieg vil icke følge dig/du giør mig
ſynden nu ſaa offuermaade læt/lige ſom
det vaare en ringe ting. Men paa min
Herre Chriſto ſeer ieg/at det er den ſua-
riſte oc ſtørſte byrde ſom ingen kand
bære/effterdi hun ſaa gruſelige beſua-
rer hannem hans wſkyldige hierte.

I ſaa maade kant du rettelige vel bru-
ge denne Hiſtorie dig til ſalighed / ſaa
at du holder dig i Guds fryct oc icke
ſynder. Oc det er viſt/ at vilt du tencke
paa dette billede/ oc haffue det ſtedze
faar dine øyen/oc der til met bede troli-
ge imod dine friſtelſer / da ſkal Gud
naadelige hielpe dig formedelſt ſin hel-
lig Aand / at Satan ſkal vige bort/oc
dit legeme ſkal lade ſpæge oc regære ſig/
Der ſom andre / der icke haffue dette
billede faar deris øyen / Lade føre oc
driffue

driffue sig hen huort som Dieffuelen vil/lige som en ko i it reb. Her tien ocsaa til den aluerlige bøn / som Christus her giør. Thi saa liude hans ord. Min Fa⸗der er det muligt / da gaa denne kalck fra mig. Nu er det klart/ at saadant vaar icke muligt/ Hand skulde offre sit legeme for syndens skyld / oc dø paa kaarssit/ Huad kant du nu andet beslut⸗te her aff / end at synden er saadan en stor / gruselig ting / at det vaar alle creature wmuligt at giøre en eniste hielp der imod. Oc skulde wi forløsis der fra / da motte Guds enige Søn vorde Menniske / oc lide død paa kaarssit der faare/oc giøre oss saa fri fra synden. Der faare skalt du atter lære her at rettelige kiende synden. Der som du vilt følge dit hierte oc Dieffuelen / ia ocsaa verdens exempel/ da er det en offuermaade ringe ting/at du bryder dit Ecteskab/at du be driffuer hoer/at du søger din egen nytte met aager oc wskellig vinding / som mand seer / At huo som kōmer i saadan fristelse/ hand kand icke kōme til at syn⸗de saa meget / at hand begærer io end meget mere. Men du skalt icke følge dit hierte / Satan oc verden / lad den slette

Synden en stor gruselig byrde.

katte lal icke besuige dig / der side i sand-
hed saa skarpe forgifftige / forderffue-
lige klør vnder / at ramme de dig / da er
det (huor som Gud icke hielper besyn-
derlige) wde met dig. Fordi at taar
fremmet synd plage Christum / oc kand
forferde hannem som dog aldri vaar
skyldig i nogē synd / huorledis vil det da
gaa dig oc mig / wi som der foruden ere
tilforn forderffuede formedelst synden /
saa at wi kunde icke andet end frycte /
beffue oc skelffue / oc fly faar Gud oc
løbe bort / lige som Adam oc Eua gior-
de i Paradiss. Der faare vocte dig / giff
dig icke fortredelige i saadan fare / bed
Gud om sin hellig Aand / at hand vil
giøre dig bistand / oc at du kand vocte
dig fra synd / saa haffuer du vel forbe-
dret dig aff olie bierget.

III. Trøst aff Olie bierget.

Der effter skalt du fare lenger frem /
oc lige som du haffuer bruget Olie bier-
get / der til / at du frycter Gud / oc voc-
ter dig fra synd / Saa skalt du fremde-
lis bruge dig det til trøst. Thi at saa fli-
telige skal icke noget menniske kunde re-
gere sig / at hans eget legeme oc Satan
ey skulle vndertiden forføre hannem / at
hand skal forsee sig / oc falde i synd. Oc

Satan

Satan gaar beſynderlige wden affladel
ſe de Chriſtne effter bag i hælē/ at hand
vil kaſte dem i obēbare forargelſe. Som
de drabelige ſtore hellige Menniſkis
Exempel ſtaa til ſyne / Dauid kommer i
it offuermaade gruſeligt fald / Petrus
diſligiſt. Der ſom nu ſaadāt ocſaa veder
faris dig/ oc Satan kommer der effter/
oc vil male dine ſynder faar dig / pine
oc plage dit hierte der faare/ da tag at-
ter dette billede aff Olie bierget faar
dig/tale met dit hierte/oc ſig. Ah Gud/
Huor faare beffuede dog min Herre
Chriſtus Jeſus/Guds Søn? Huor paa
vaar det hannem at giøre? Hand bad/
at den kalck ſkulde gaa fra hannem/
Huad er det for en kalck? Er det io ic-
ke andet/end kaarſſens bittre død/ huor
faare lider hand da ſaadan død? Hand
er dog wden al ſynd / from oc retferdig.
Det er alt paa verdens ſynder at giøre/
dem lagde Gud paa hans ryg/de trycke
hannem oc giøre hannem bange. Men
huad ſkal ieg tage til mig aff ſaadant/
huad ſkal ieg betencke der hoſſ? Er det
icke i ſandhed ſaa/at efterdi Gud haff-
uer lagd mine ſynder paa hannem/ ſom
den hellige Johannis kalder hannem

der faare it Guds lam / som borttager verdens synder / da er ieg quit oc fri fra mine synder. Huad vil ieg da skylde mig selff oc min Herre Christum Jesum? Jeg er en syndere / det er / diss vær / sant / synden forferder mig / det føler ieg diss vær / oc mit hierte vil altid falde i miss= haab / ieg frycter mig faar Gud / oc hans strenge dom. Men som sagd er / Huad vil ieg skylde mig / Ja huad skyld vil ieg giffue min Herre Christum Je= sum? Hand beffuer oc skelffuer paa Olie bierget / hannem er saa bange / at hand suedis blodig sued / der tuinge mi= ne synder hannem til / huilcke hand tog paa sig / oc bar saa hart der paa. Der faare vil ieg lade dem der ligge / oc haa= be visselige / ieg kommer faar Gud oc hans dom naar ieg kand / saa skal Gud ingen synd finde hoss mig. Icke i den mening / som ieg skulde vere from / oc ingen synd haffue giort / Men at Gud haffuer selff taget mine synder fra mig / oc kast dem bort paa sin Søn.

See / saa tien oc Olie bierget dig til trøst / at du est visser paa / at Christus haffuer taget dyne synder paa sig / oc betalet der faare / Thi at huor aff skulde

ellers

ellers ſaadan beſſuelſe oc angiſt vere kommen? Ligge nu dine ſynder paa Chriſto / ſaa lad ekon dit hierte vere roligt oc til frids / de ligge paa den rette ſted / ſom de høre hen. Paa dig kunde de icke vel ligge / Thi du oc alle Menniſke / ia alle Creature ere for ſkrøbelige / at de ſkulde kunde bere en eniſte ſynd / Du ſkulde vel aldelis knugis ned der vnder. Lad dem fordi ekon ligge paa Chriſto / oc ſee til huort hand kommer der met. Hand bær dem met ſig paa kaarſſit / Ja hand døer der faare / Men paa den tredie dag lader hand ſig ſee ſom en Herre offuer ſynd / død oc Dieffuel. Thi de forſøcte al deris mact met hannem / oc vdrette dog intet. Der met ſkalt du trøſte dig / oc tacke Gud for ſaadan naade / at hand tog den ſuare byrde / ſom dig ſkulde kaſt ned i helffuedis affgrund / fra dig / oc lagde hende paa ſin Søn vor Herre Chriſtum Jeſum / den ſamme / alligeuel hand er vden ſynd / oc euig Gud / ſaa bær hand dog paa Olie bierget ſaa ſuarlige oc hart der paa / at hand ſuedis blod der aff / Der ſkalt du trøſte dig met / oc holt dig der til / lad ſorge icke betage dit hierte / men ſig.

Det er nock at min Herre Christus Jesus haffuer saa sørget oc beffuit / Jeg vdretter intet met min sorge / men hand haffuer met sin sorge vdret det for mig / at ieg maa nu her effter vere frimodig / icke frycte for synden oc døden / men trøste mig i hans død / oc haabe Guds naade oc det euige liff. Naar som du dette giør / da er det Gud velbehageli-ge / Oc dette er det eniste middel / der en arm / bekumret oc trangstedt samuittig-hed skal holde sig til / naar som hendis egit hierte plager oc bedrøffuer hende. Ellers er det icke muligt at mand kand finde nogen retskaffen oc fast trøst imod saadan nød.

IIII. Wi skulle bede i angist / oc frystelse.

Nu er ocsaa denne Historie om Oliebierget offuermaade nyttelig i saa maade / at wi lære aff vor Herris Christi Exempel / huorledis wi skulle holde oss naar angist / fristelse oc nød kommer oss paa. Det vaar nu paa tiden / at Judas skulde forraade / oc Jøderne fange / oc Hedninge sla hannem til kaarsit / Huad giør hand ? Hand er bedrøffuit oc amodig / Men hand lader det icke bliffue der ved / hand gaar bort / falder paa sit ansict / oc beder. Det skalt ocsaa

du

du kære/oc lad din nød icke saa saare gaa dig til hierte/at du forglemmer at bede. Thi det er Gud vel behageligt / naar som wi ere i angist oc nød/at wi icke fortuile/Men oplade vore hierte hoss hannem/oc søge hielp hoss hannem. Lige som den xcj. Psalme giffuer til kiende/ der som Gud saa siger. Hand paakalder mig / saa vil ieg bønhøre hannem/ ieg er hoss hannem i nød/ ieg vil slide hannem vd/oc giøre hannem til ære.

Men saadan bliffuer oss affuermaade surt/Thi wi tencke at Gud er oss vred oc vor fiende / naar som hand lader oss komme i angist oc nød. Der faare lade wi oss tycke/at om wi end bede/saa skal dog vor bøn vere forgeffuis oc intet vdrette. Men her imod kant du trøste dig met Oliebierget igen/ oc sla saadane tancker fra dig/Thi at mente Gud det altid ont met oss / naar hand lader oss komme i angist oc nød/ da skulde det følge/at hand oc haffde ont i sinde met sin elskelige Søn. Men det skeer ret tuert imod / lige som Salomon ocsaa siger/ At Faderen straffer huer den Søn/ som hand annammer / oc Herren tucter dem som hand elsker. Der faare skalt du Det er suart at bede naar fristelsen henger oss paa.

icke

icke lade saadane tancker forføre dig / at du skulde fordi holde Gud for din fiende / at hand lader dig lide nød. Men som du seer her / hand tager ick pinen fra sin enbaarne Søn / hand skal føle synden oc dødens angist / oc bedrøffuis der aff oc beffue / Lige tenck oc du saa / Du skalt vere Guds Søn / hand vil bliffue din Fader / alligeuel at hand end lader dig lide noget. Thi at hui skulde hand tage det fra dig / som hand icke tog fra sin enbaarne Søn? Der faare skalt du ocsaa følge Christo i det andet stycke / at lige som du lider angist oc nød met hannem / saa skalt du oc lære at bede met hannem / oc tuile icke / at Gud io skal naadelige høre din bøn.

Huorledis mā skal bede.

Huorledis beder nu Christus? Dette er ocsaa en offuermaade / nyttelig oc nødtørfftig lerdom / huilcken wi tilbørlige skulle følge oc icke forglemme. Hand siger. Min Fader / er det muligt / da gaa denne kalck fra mig / Dog icke som ieg vil / men som du vilt. Denne bøn / bruger hand tredie gong indtil en Engel kommer aff Himmelen / oc som Lucas siger / styrckede hannem. Denne er nu den rette form til vor bøn / huilcken wi

wi ocſaa ſkulle bruge i friſtelſe oc nød. Min Fader (ſiger hand) Lige ſom hand vilde ſige / Alligeuel at ieg nu paa denne tid aff angiſt oc forferdelſe er dødſiug / oc intet ſeer andet faar mig end Guds vrede oc døden / ſaa tuiler ieg dog icke der paa / at du eſt io min Fader / du haffuer mig kier oc elſker mig / du haffuer tilſyn til mig / oc beuarer mig / der faare venter ieg mig forløſning aff denne nød / Er det muligt / da gaa denne kalck fra mig / det er / hielp mig oc tag denne pine fra mig.

Lige nu ſom Chriſtus rober til Gud ſin Fader / ſaa ſkulle wi oc giøre. Thi alligeuel hand end alene er Guds Søn / ſom der ſtaar i den anden Pſalme. Du eſt min Søn / ieg fødde dig i dag / Saa ere dog wi formedelſt troen til Chriſtum / ocſaa bleffne Guds børn oc arffuinge / Der faare ſkulle wi icke aleniſte bruge diſſe ord i vor bøn / Men ocſaa haffue det hierte oc forhaabelſe / At hand / ſom en fader haffuer got i ſinde met oſſ / oc vil hielpe oc trøſte oſſ / ſom ſine børn. Thi at huor ſom denne tillid icke er / der kand ingen ret bøn vere / Oc den tancke er viſſelige i hiertet at Gud er icke vor

Fader

Fader/at hand vil icke vort beste/oc at hand passer intet paa oss. Menn saadant kaldis at vanære Gud / oc tage hans rette Naffn fra hannem/ at hand er icke vor Fader.

Men her skalt du lære fremdelis/ Vor kiere Herre Christus beder / at hans Fader skal tage den kalck fra hannem / oc forseer sig alt got til Faderen/ som hans rette enbaarne Søn. Oc alligeuel setter hand disse ord der til / Dog icke som ieg vil/men som du vilt. Lige saa skalt oc du giøre / Est du i fristelse oc modgang / da vocte dig / at du icke fordi tencker/at Gud er dig vred / eller din fiende/vent dig til hannem / som it barn til sin Fader. Thi at effterdi wi tro paa Christum / da vil hand anamme oss for sine Børn / oc Christi metarffuinge/Rob til hannem om hielp oc sig. Ah Fader / see huorledis det gaar mig der see huad mig henger her paa/ hielp for din elskelige søns Christi Jesu skyld/lad mig icke forderffuis i saadan trang oc nød etc. Saadant vil Gud at du skalt giøre i al din genuordighed oc modgang / oc du skalt giøre det met en fast tro oc visser tillid / Effterdi hand

hand er vor Fader / oc haffuer en hier-telig metynck met sine Børn / oc vil for-di gerne hielpe dem. Oc du skalt alligeuel ydmyge dig / icke staa hart paa din egen vilie / men sette det i Guds vilie / om hand vil lenger lade dig bliffue i saadan nød / at du da gerne skalt ville lide oc omdrage det / lige som du seer at Chri-stus her giør.

Nu motte du spørie / huor faare Christus saa beder her ? oc der som hand beder Johannis i det xvij. bruger hand ingen sted disse ord / at hand set-ter det i Guds vilie / om Gud vil giffue det eller icke. Fader (siger hand) timen er kommen / at du skalt forklare din Søn / Fader forklare mig / Beuare dem i dit naffn som du haffuer giffuit mig / Jeg beder dig / at du beuarer dem fra ont / hellige dem i din sandhed. Item / Fader ieg vil / at huor som ieg er / der skulle oc de vere hoss mig / som du haff-uer giffuit mig etc. Denne gantske bøn gaar der vd paa / at hand vil vere bøn-hørt oc icke haffue ney / huor faare be-der hand icke da her oc lige saa ? Suar

Skilss-misse at bede i ti-melig oc aandelig eller euig nød.

Den nød som vor Herre Christus her beder om at Gud skal affuende / er

en time-

en timelig legemlig nød / Nu skulle wi io i alt det som legemet er anrørendis / sette vor vilie i Guds vilie / Thi at som Paulus siger / wi vide icke huad wi skulle bede om. Saa er det oss oc offte storlige nytteligt / at Gud lader oss bliffue vnder kaarssit oc i nød. Effterdi nu Gud alene veed / huad osser got oc nytteligt / da skulle wi sette hans vilie faare / oc vor egen vilie bag / oc beuise vor lydighed i taalmodighed. Oc huor som det er icke den legemlige handel / men det euige paa at giøre / at Gud skal holde oss ved sit ord / hellige oss / forlade synden / giffue oss den hellig Aand oc det euige liff. Lige som Christus beder om saadane stycke for syn Christelige kircke Johannis i det xvij. Der er Guds vilie obenbare oc visser / at hand vil at alle menniske skulle vorde salige / hand vil at alle menniske skulle bekiende deris synder / oc haabe syndernis forladelse formedelst Christum. Der faare giørs det icke behoff / naar som mand beder om saadant / at mand skal sette det i Guds vilie / om hand vil giøre det eller icke. Wi skulle vide oc tro / at hand vil gerne oc vden tuil giffue oss det / Thi der staar hans

hans ord faar øyen / ſom i ſaadan nød obenbarer oſſ hans vilie. Gud ſiger Chriſtus / elſkte ſaa verden / at hand gaff ſin eniſte Søn / at alle de ſom tro paa hannem icke ſkulle fortabis / men haffue det euige liff. See/her haffuer du huad Guds vilie er / paa din ſalighed vegne / Der faare ſkalt du bede frimodelige paa denne vilie / lige ſom Chriſtus beder Johannis xvij. Fader/ ieg vil / at de ſkulle ocſaa vere / huor ſom ieg er. Lige ſaa ſkalt oc du bede/Fader/ ieg vil / at du ſkalt forlade mig mine ſynder / for din Søns Chriſti Jeſu ſkyld/ſom betalede/oc giorde fylliſt der faare.

Men i ſaa maade kant du icke vide Guds vilie vti legemlige friſtelſer / oc du vedſt icke om Gud vil befri dig fra din ſiugdom / fattigdom oc anden modgang / om det er dig nytteligt oc got til din ſiels ſalighed / oc til Guds ære. Der faare ſkalt du vel bede om hielp / men dog ſette det i Guds vilie/ om hand vil hielpe/eller lade dig lenger bliffue i ſaadan gennordighed / Thi vor bøn ſkal icke vere forgeffuis/alligeuel om hand icke end hielper / Men

vere oss der til nyttelig / at Gud vil styrcke vort hierte/giffue naade oc taal=modighed / at wi skulle kunde omdrage / oc endelige offueruinde saadan modgang / som dette Exempel met Christo her giffuer til kiende. Gud hans Fader vilde icke lade kalcken gaa fra hannem / Oc hand vdsender alligeuel en Engel som hannem styrcker. Lige skal det ocsaa gaa met dig / alligeuel at Gud end tøffuer eller oc icke hielper dig. Men paa den anden part kant du visselige forlade dig der til/ at Gud vil formedelst Christum gerne forlade syn=derne/oc giøre dig salig/ der faare kant du bede der om met en fast fortrøstning oc visser tillid / oc det er synd/ der som du vilde tuile der paa.

Denne er den tredie lerdom/ om en ret bøn i fristelse. Men som dette Exem=pel her giffuer til kiende met Disciplene/ da gaar det langtsomt frem met oss. De haffde ocsaa deris fristelse faar dem/ oc vor Herre Christus formaner dem fordi/ at de skulle bede / paa det de icke skulle falde i fristelse / Thi at en ret bøn er det eniste oc beste middel der til. Men vort kiød er for meget skrøbeligt oc

franilligt/

fravilligt / naar som nød er størst / oc
det giørs best behoff at bede / da slum-
me oc soffue wi / det er / angist offuer-
falder oss / at wi tencke det hielper intet
oc er forgeffuis. Der vil da følge it fald
effter lige som met Disciplene. Men den
naadige barmhertige Gud / som haff-
uer en gong formedelst sin Søn Chri-
stum Jesum til sagd oss hielp oc barm-
hertighed / hand vil holde oss saadan
skrøbelighed til gode / oc hielpe oss aff
fristelse igen.

Saa haffuer eders kierlighed den Beslut-
Histori om Olie bierget / huilcken wi ning.
skulle flitelige mercke / oc bruge hende
rettelige / i saa maade / At wi først skul-
le lære aff dette billede / huor suar en stor
byrde synden er / efterdi hun saa suar-
lige trycker oc trenger Guds Søn selff /
at hand beffuer oc suedis blodig sued /
der faare skulle wi tage oss vel vare / oc
vocte oss fra synd. Der nest naar som
wi (huilcket der icke kand feyle) ocsaa
komme i saadan nød oc fristelse / at wi
da ocsaa skulle lære at trøste oss met
dette Olie bierge / efterdi wi see / huor-
ledis Guds Søn bar vore synder. Det
tredie / at wi vti alle fristelser skulle fli-

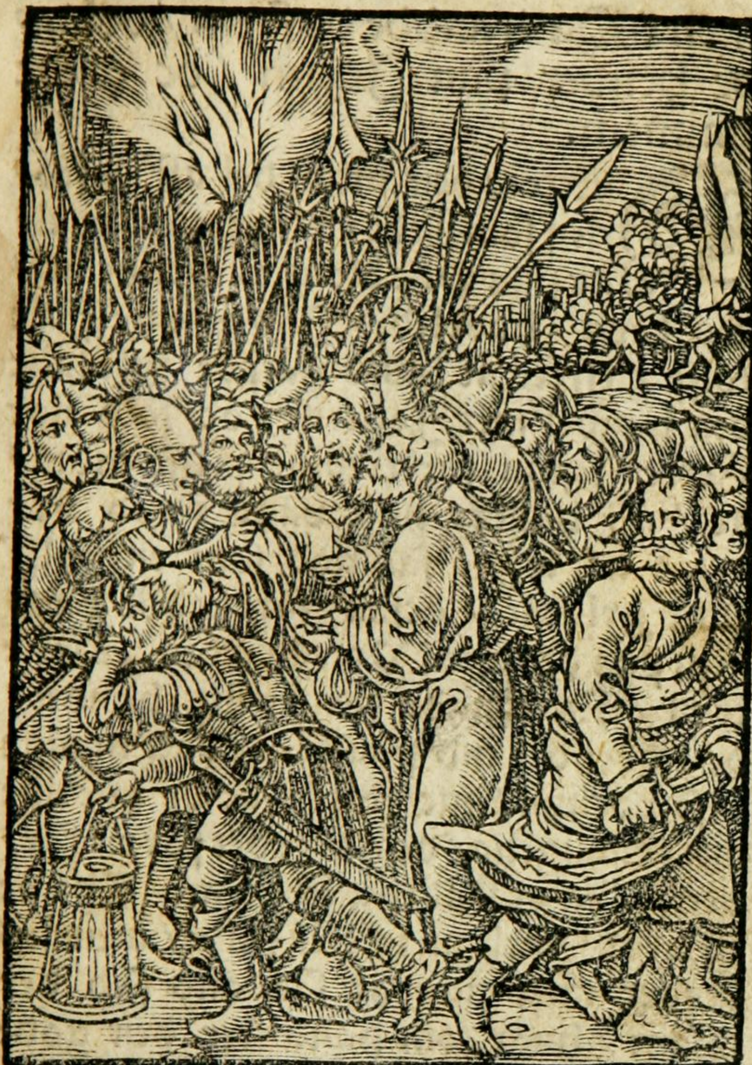
teligé bede / lige ſom Chriſtus her ſi-
ger. Vaager oc beder / at i ſkulle icke fal-
de i friſtelſe. Huo ſom ved denne maade
betencker Olie bierget / hand vandrer
i Guds fryct oc bliffuer i den rette tro /
oc finder trøſt oc redning i allehonde
nød oc friſtelſe. Det forlene oſſ alle vor
kiere Herre Chriſtus Jeſus / forme-
delſt ſin hellig Aand /
Amen.

II.

Huorledis Chriſtus bleff greben i Vrtegaar-den.

OC ſom hand end nu talede / ſee da kom Judas en aff de tolff / oc met hannem en ſtor ſkare / met ſuerd oc met ſtenger / aff de ypperſte Preſter oc Elſte blant folcket. Oc forræderen haffde giffuit dem it tegen / oc ſagd. Huilcken ieg kyſſer / den ſamme er det / griber hannem. Oc hand traadde ſtrax frem

frem til Jesum / oc sagde. Vil vere
dig Mestere / oc hand kyste han-
nem. Da sagde Jesus til hannem /
Min Ven / huor faare est du kom-

 men:

men? Da traadde de frem / oc lagde hender paa Jesum / oc grebe hannem.

DEtte er den anden del aff Historien som skede i Urtegaarden eller paa Olie bierget / Der bemeldis først / huorledis Judas en aff de tolff / effter at hand haffde fuldtalit den handel met Jøderne / oc sold vor Herre Jesum for tredive sølffpendinge / aff huilcke huer vaar imod vor mynt at regne saa god som en halff rinsk gyldene / ocsaa forraadde hannem paa det siste i Urtegaarden. Dette er en offuermaade forargelig handel / oc tilskynder end paa denne dag mange vise vornumstige folck / at de tale ilde om Euangelio / oc holde det for en forderffuelig oc skadelig lerdom. Thi at efferdi Sathan icke er stille / men arbeyder mest paa at saa ond sæd der iblant / huor som hand seer den gode sæd rinde smuct op / da skal mand icke forrundre sig / at der findis iblant dem / som haffue Guds ord rent oc klart / mange Judas børn / det er / arge skalcke oc vchristne. Naar som verden seer saadant / da er hun strax rede til at døme

Christus haffuer en forrædere iblant sine Discipler.

me/ſom wi oc paa denne dag offte ſkulle høre det aff vore modſtandere / at de tillegge lerdommen al ſaadan forargelſe/oc ſige/Vaare denne lerdom god/ da komme der oc god fruct aff. Oc effterdi der kommer ſaa megen forargelſe i Verden / Huordan der tilforn icke er hørt i mange aar / da vil det io følge der aff / at lerdommen er icke retſindig etc. Nu kunde wi icke andet ſige/ end at der kom oprør effter at Euangelion bleff klarlige forkyndet / Lige ſaa komme der ſamme tid Sacramente ſuermere / Gendøbere oc andre Parti / huordane ingen mand haffuer ſeet eller hørt / for Euangelion kom til oſſ. Følger det da der aff at lerdommen er ond / oc at ſaadan forargelſe haffuer ſin begyndelſe oc er kommen op aff lerdommen? Her maat du tage den ſkalck Judam faar dig / huilcken der er icke en hedning eller en Tørckere / icke heller ſaadan en Jøde der er vor Herris Chriſti fiende / oc icke haffuer hørt Guds ord/Hand er en aff de tolff / ſiger Mattheus / huilcke Chriſtus haffuer kaldet der til / at de ſkulle predicke/ døbe oc driffue Dieffle vd i hans

Naffn / oc giøre allehonde herlige oc vnderlige gerninger. Oc wden tuil / effter vor Herre Christus viste dette fald tilforn aff begyndelsen / da vnder-uiste hand Judam mere en de andre / oc paaminde hannem stedze / at hand skulde icke giffue synden rum / oc lade den fristelse faa mact met sig / som Euangelisterne besynderlige bescriffue om den siste Naduere / at vor Herre Christus brugede stedze nogle ord der til / at hand vilde vende hannem fra denne synd. Oc paa det siste dybte hand it stycke oc gaff hannem / wden tuil met en klar atuarsel / som hand vilde sige / Ach du arme menniske / huorledis kant du vere min fiende? Huor met forskylder ieg det dog aff dig / at du haffuer saadant i sindet imod mig? Men der intet vilde hielpe / oc hand loed fristelsen aldelis faa mact met sig / oc gaff hende sit samtycke / da sagde vor Herre CHRIstus til hannem. Huad du vilt giøre det giør snart / som hand vilde sige / Jeg seer dog at her hielper ingen atuarsel eller predicken / saa far flux hen / her er huercken raad eller hielp mere. Huad ville

wi nu

wi nu ſige her til / at denne fortuilede
Skalck giør ſaadan gruſelig ſynd? oc
bær ſaa forgifftigt oc vanartigt it
hierte imod ſin Herre oc Meſtere/ i huis
Naffn hand oc haffuer giort vnderli-
ge gerninger / at hand for ſaa ringe
en pending ſkyld / forraader oc ſælier
den wſkyldige / fromme / liffſalige/
venlige Mand / der ſom hand vel viſte
at det ſkulde gielde hans liff? Huem
ville wi giffue ſkyld? Her ſtaar/ at hand
er en aff de tolff / Ville wi fordi ſige/
at det er vor Herris Chriſti ſkyld / oc
at den lerdom / ſom hand haffde lært
aff vor Herre Chriſto / giorde det?

Er det icke ſant/ at der ſom ſaada- Chriſtus er icke ſkyldig i Jude ſynd.
ne tancker end komme dig i ſindet / ſaa
ſkulde du dog aff hiertet frycte oc for-
ferdis der faare / at du ſkulde ſaa giffue
vor Herre Chriſto ſkyld? Thi du vedſt/
at hand er from oc retferdig / oc hader
al wdygd / Ja al hans lerdom oc pre-
dicken gaar der vd paa / at hand vil
affuerie oc forhindre ſynd / oc holde
folck ved liffuit / Huor faare ſkulde du
da ville legge ſaadan ſkuld paa den
fromme Herre Chriſtum? Du ſkalt me-
get mere ſaa ſige / Judas vaar ſaadan

 en vanar-

en vanartig arge Skalck / at al trofast formaning vaar forgeffuis met hannem / oc kunde intet bide paa hannem for hans ondskab / ellers haffde hand vel skicket sig anderleds. Thi at alligeuel de andre Apostle end ocsaa ere skrøbelige nock / saa falde de dog icke i saadan gruselig synd som Judas / Derfaare vaar Judas en besynderlig Hoffuitskalck / som foractede alle gode raad oc vilde icke lade sig hielpe.

Euangelion er wskyldig i den forargelse der følger effter.

Huor faare dømer du oc icke her lige saa? Hui vilt du tilregne det hellige Euangelio den skyld / som onde menniske oc Sathan bør at haffue / oc giffue det der faare straff? Thi at vederfaris det Christo selff / at hand icke kand predicke saa vel / saa aluerlige / saa retsindelige / at Judas bliffuer io en skalck / som hand vaar i begyndelsen / huad er det da vnderligt / om det gaar oss lige saa / oc huer mand icke følger ordet? Der kom oprør effter at Gud obenbarede Euangelion / det huercken kunde eller ville wi necte. Men skal fordi Euangelion haffue skyld for saadan forargelse oc forderffuelse? skal mand icke før saa sige / Sathan er

Euangelij

Euangelij fiende / Saa ere menniſken i ſig ſelff forderffuede oc tilbøylige til ont / Der faare haffue baade Dieffue- len oc den arge verden hulpet til ſaadan forargelſe / paa det at den gode rene lerdom/den rette gode Sæd ſkal forha- dis iblant folcket. Lige ſaa ere Sacra- mente ſuermere oc Gendøbere komne op/ huilcke ingen mand viſte at ſige aff før Euangelion bleff kundgiort. Nu er Euangelion wſkyldigt der vti / men Dieffuelē oc der neſt hoffmodig klaag- ſkab i de aarkeløſe løſſactige hierte/ ſom lade Guds ord falde/ oc følge deris eg- ne tancker oc forſtand / de feyle til den- ne dantz/ oc komme ſaadan merckelig ſkade oc gruſelig forargelſe affſted.

Huor aff oprør oc ſuermeri kommer.

End nu paa denne dag / ſom wi ſee/ haffuer forargelſe veldelige ſin frēgong at iblant dem/ ſom roſe ſig aff Euange- lio / Er gerighed oc aager/ wkyſkhed oc druckenſkaff / oc anden forargelſe almindeligere / end nogen tid tilforn i Paffuedomet. Huor aff kommer ſaa- dant/ lære de det aff Euangelio? Haff- uer predicken ſkyld? Ney / voete dig at du tencker eller ſiger det. Thi det kunde icke kaldis andet end beſpotte oc

forhaane

forhaane Gud oc hans hellige ord/oc der nest predicke embedet / huilcket der er den herligste høyeste Guds gaffue/ som offuergaar alle andre gaffuer/ Men det er den fule Dieffuels skyld/ som seer at Ageren er smuct beridt oc tilsaat/oc det fortryder hannem / Fordi at hans Rige formindskis der met drabelige. Der faare kommer hand met sin forderffuelige sæd / naar Hosbønden soffuer / oc saar ageren fuld met klinte / Men der met fuldkommer hand icke end sin onde vilie / at der voxer idel klinte. Fordi at ligesom Judas en aff de tolff/ bliffuer en Skalck/ Men de andre Disciple / alligeuel de end ere tilbøylige til ont oc skrøbelige / saa komme de dog icke i saadan gruselig synd / Lige saa gaar det her til / at alligeuel forargelser ere mange oc offuermaade almindelige/ saa finder mand dog mange smucke frõme Christne / som met ret aluerlighed holde sig til ordet / oc leffue i Guds fryct/ oc vocte sig fra forargelse. Der met skulle wi lade oss nøye/ oc tacke Gud der faare / at kand det icke end bliffue til andet / end Judas vil vere i hoben met/oc mand skal omdrage hannem/

Alligeuel at Judas en er skalck/ saa ere dog de andre fromme.

nem / at alle Disciplene ere dog icke lige som Judas / men nogle skicke sig bedre end hand.

Saa kunde wi først bruge dette Exempel met fortabelsens barn Juda der til / at wi skulle icke bespotte Euangelion / som Papister giøre / men lære at kiende den rette aarsage til forargelse / at det er Dieffuelens oc de wlydige hierters skyld / som icke ville tro Guds ord oc bedre sig der aff. Der nest er det ocsaa der til nytteligt / at wi skulle lære aff dette gruselige fald / at fryete Gud. Thi at tilforn er bemelt / Judas er icke en ringe Mand / men en Apostel / oc haffde wden tuil mange smucke deylige gaffuer / lige som hand oc faar de andre Disciple haffde it besynderligt embede / oc vor Herre Christus haffde beskicket hannem til en Hussholdere oc skaffere. Efftersdi nu denne / som er en Apostel / som Predicker Penitentze oc syndernis forladelse i Jesu naffn / døber vddriffuer Dieffle / oc giør andre vnderlige gerninger / falder saa suarlige / bliffuer Christi fiende / sæl / forraader / oc offrer hannem paa huggeblocken for en ringe pending skyld / Efftersdi (siger ieg)

II. Judas it Exempel at wi icke skulle forlriste oss / men fryete Gud oc bede flitelige.

seg) saadan en ypperlig Mand kommer i saa forferdelig genuordighed / da haffue wi io aarsage / at wi skulle icke vere trygge / men frycte Gud / oc vocte oss fra synd / bede flitelige / at Gud icke skal lede oss i fristelse / men der som wi falde i fristelse eller forsøgelse / at hand vil naadelige føre oc hielpe oss der aff igen / at wi icke skulle bliffue beliggendis der vti. Thi det kand snart ske / at mand kand komme i forderffuelse / oc synde / der som mand icke seer sig grandgiffuelige faare / oc beuarer sig flitelige met en hiertelig bøn.

Huorledis Judas kom i saadant iemmer. Met Juda haffuer det sig saa / hand er it gerigt menniske / som Euangelisterne vndertiden giffue til kiende / at efftherdi vor Herre Christus haffde giort hannem til Skaffere / da bar hand meget bort oc stal. Denne synd bruger hand sig vti oc haffuer behagelighed der til / Hand lader formane sig oc hører predicken lige som (diss vær) vore forargelige oc wduelige Christne ocsaa giøre / men hand gaar icke diss mindre hen / stiel huor som hand kand / oc lader sig tycke / at det skader hannem intet / hand er saa vel en Apostel / som

som de andre. Denne trygbed fører hannem der hen / effterdi hand lader synden saa faa mact met sig / at Dieffuelen far endelige aldelis ind i hannem / oc driffuer hannem til dette gruselige forræderi / at hand for femten gyldene forraader sin kiere Herre oc Mestere. Der dette lyckis Dieffuelen / oc hand haffuerført Judam saa longt / da følger der effter it stort iemmer / at Judas for saadan synd skyld falder i misbaab / oc henger sig selff. Dette er det endelygt / der Dieffuelen lete effter.

Formaning imod synden oc Dieffuelen.

DEtte Exempel skulle wi flitelige mercke / oc som tilforn er sagd / bruge det der til / at wi kunde holde oss ved en god samuittighed oc rettelige frycte Gud / oc io icke vere forsømmelige met vor bøn / at Gud skal beuare oc holde oss ved sit ord / oc formedelst sin hellig Aand regere oc styre oss / oc vocte oss fra synd. Thi at forseer mand det i it ringe stycke (som det vel synis) da kand der følge en stor iemmerlig forderffuelse aff / som vor kiere Herre Christus oc giffuer atuarsel Luce xj. oc siger / Naar den onde Aand vdfar fra menniskèn / oc søger huile /

oc

oc fynder hende icke / oc siger / Jeg vil vende til bage igen til mit huss / der ieg gick vdaff / Naar som hand nu kommer da finder hand det vere feyt met koste oc prydet / Da gaar hand hen oc tager siu Aander til sig / som ere verre end hand / oc naar som de komme ind / da bo de der / oc det bliffuer der effter verre met det samme menniske end tilforn.

Saa staa Exempel faar øyen. Før Euangelion kom op igen / haffde Dieffuelen altsammen vnder sig i got rolighed / Thi hand haffde paa det neste alle menniskis hierte fangne / met falsk Gudstieniste oc fortrøstning paa deris egne gerninger. Men nu Gud haffuer vddreffuit hannem formedelst Euangelion / at wi vide / at wi huercken tiene Gud / eller hielpe oss selff met Messer at læse / Vigiliis / Begengelse / Pillegrims reysser / Faste oc andet saadant. Thi Guds ord lærer oss en anden Guds tieniste / huilcken der kaldis som den anden Psalme naffngiffuer hende / at kysse Sønnen / eller som Gud aff himmelen kalder hende / At høre hans elskelige Søn / oc tro paa hannem. Dette

vide

vilde wi/ Men huad skeer der nu? Dieff-
uelen vilde gerne sette sig ind igen / men
veyen er hannem berent/ hand kand icke
komme der til/ Guds ord lader hannem
til syne / oc forraader hannem / Der
gaar hand hen oc tager siu / det er/
vtallige verre Aander end hand er
selff/ oc far i mennisken igen. Thi der
see wi / at den største part gaar hen i
de tancker / at det skal intet skade dem/
om de end leffue i vkyskhed / ere geri-
ge / bruge aager / liuge oc besuige / de
ville alligeuel vere gode Christne. Huor
som det saa er it lidet hul opladet faar
Dieffuelen/ der som dig tyckis at hand
skulde nepelige kunde komme igennem
met hoffuedet / der haffuer hand nock
i det / oc trenger sig saa ind met det
gantske legeme. Lige som hand oc gior-
de met Juda. Det er til at see/ lige som
det vaare en ringe sag / naar som hand
stiel thi / tiue / flere eller mindre pen-
dinge. Men efftherdi hand stedze føl-
ger synden / oc icke vil lade Guds ord
drage sig der fra / da fører Dieffuelen
hannem endelige der hen / at hand for
gods skyld offrer sin fromme Herre oc
Mestere paa huggere blocken.

Derfaare kaldis det/ frycte Gud oc vocte dig fra ſynd. Men vilt du ſtedze bruge dig i ſynd / oc icke lade aff at ſynde / da mot du ſee huorledis det vil endelige gaa dig. Thi Dieffuelen begynder det icke i den mening / at det ſkal triffuis dig til det beſte. Hand lader Judas ſaa lenge bruge ſin gerighed / indtil hand fører hannem i ſnaren / oc kommer hannem til at fortuile oc falde i miſſhaab. Dette ſkalt du lade vere dig en atuarſel / oc lad aff i tide / Bed Gud om forladelſe / oc bedre dig / det er Guds vilie / hand loed fordi dette gruſelige Exempel haffue fremgong met Juda / at wi ſkulle flitelige beſinde det / oc ſtøde oſſ der paa. Fordi at huo vilde tro / at ſaadan gruſelig ſynd / ſkulde haffue ſaa ringe en begyndelſe? Der faare ſkimte icke / tenck icke / Jeg vil vel bliffue en Chriſten / alligeuel at ieg giør det eller det / ieg vil vel vende om igen etc. Thi Dieffuelen er dig alt for ſnedig. Fører hand dig en gong rettelige i garnet / da faar du at ſee huorledis du kommer der aff igen.

Dette er ſagd om Judas Exem-

pel/

pel / Nu er det oſſ ocſaa nytteliget i en
anden maade til trøſt oc atuarſel. Thi
det er ſandelige viſt / at lige ſom det
gick vor Herre Chriſto her paa ior-
den / ſaa ſkal det oc gaa hans kircke / oc
det hellige Euangelio / indtil verdens
ende. Judas en aff hans egen Diſci-
ple / forraadde hannem / lige ſaa ſkul-
le de ſom ſide i kircke embedet / oc icke
ere de ringeſte men de ypperſte / forraa-
de hans kircke for ſølffpendinge ſkyld /
oc vere hendis ſtørſte fiender / ſom
mand ſeer paa Paffuen / hand haffuer
Judas pung om halſen / oc elſker ſaa
offuermaade pendinge oc gods / at
hand der offuer forraader oc ſelier
Euangelion / oc ſkicker ſig der icke an-
lederleds met / end Jøderne met vor
Herre Chriſto faar Caipha oc Pila-
to / Der faare lige ſom Judas tager
til ſig de ypperſte Preſters oc de Øff-
nerſters ſuenne oc tienere / ſaa drager
oc Paffuen Muncke oc Preſter til ſig
oc høye ſcholer / de hielpe hannem alle
at gribe oc fange Chriſtum / det er / de
forfølge Euangelion oc fordøme det
ſom det ſkadeligſte ketteri / indtil Pila-
tus endelige kommer der til / det er / det

Paffuen er ocſaa en Judas.

verdz-

verdzlige Øffrighed / oc vil met suer-
det nedlegge Euangelion. Saadant
er nu lang tid skeet / siden Paffuen fick
saadant velde oc mact / Oc end nu paa
denne dag findis der flere Judas / som
drage pendinge tilsammen aff Euan-
gelio / oc misbruge det til gerighed / oc
til deris egen ære / oc til andet saadant.
Saadane skulle vel giffue act paa Ju-
de endeligt. Thi det er fast oc vist / at
det skal icke gaa nogen vel met de pen-
dinge / som hand drager at sig / oc se-
lier Christum oc hans Euangelion
faare / der skal oc vil følge en ond sam-
uittighed effter den handel / oc endeli-
ge der som mand icke bedrer sig / den
euige fordømelse der til met / Der skal
aldelis ingen tuile paa.

Der som denne suare forferdelige
dom icke vaare / da motte mand end
vere ilde til freds met de wgudelige
kroppe / at Paffuen / Cardinaler / Bis-
per / messeprester / Muncke / haffue saa
gode dage oc alting offuerflødelige.
Men kiere lad dem beholde saadant /
saa lenge Gud vil vnde dem det / de
tredive sølffpendinge / der de daglige
sælie Christum faare / skulle end en gong
bliffue

bliffue dem ſure nock / naar ſom hand ſkal ſige. Gaar bort fra mig i formaledidede i den euige ild / ſom er beridt Dieffuelen/oc hans Engle/ Oc her paa iorden ſkal icke heller deris ſamuittighed tie ſtille/men plage dem hart nock/ ſom der oc ere mange Exempel faar øyen i vor tid. Dette er nu ſagd om Juda / om huilcken Euangeliſterne beſcriffue flitelige / huorledis hand ſolde Chriſtum/ førde Jøderne i Vrtegaardē oc forraadde vor Herre Jeſum met en kyſſ/ Thi dette (ſiger Mattheus) vaar deris løſen / Det rimmer ſig oc beſynderlige paa de falſke Predickere/ ſom formedelſt falſk lerdom / effterdi de haffue det embede / forføre arme ſamuittigheder.

Her taler Johannes Euangeliſta om tuende beſynderlige gerninger/ huilcke vor HErre Chriſtus giorde obenbare i Vrtegaarden. Den førſte der de vaare komne til vor Herre Chriſto i Vrtegaarden / da ſpurde hand/ huem de lede effter / Der de ſuare hannem / Jeſum aff Nazareth / oc hand ſiger / Det er ieg / da forferdede dette ord dem ſaa offuermaade ſuarlige/

Tho vnderlige gerninger i Vrtegaarden.

 at de

at de vigede altsammen til bage/ oc ful-
de ned til iorden / lige som torden haff-
de slagit dem ned / Dette vaar en for-
ferdelig Guddommelig krafft / huil-
cken vor Herre Christus vilde paa den
tid besynderlige lade dem see / icke ale-
niste at forferde Jøderne der met/
men ocsaa at styrcke sine Disciple. For-
di at de kunde icke andet end beslutte
der aff/ at haffde vor Herre Christus
icke ville giffuit sig veluillige i døden/
da kunde hand vel selff beskerme sig / oc
affuerie sine fiender / oc haffde icke an-
dre folckis hielp eller beskermelse be-
hoff/som disciplene forsøcte det/oc vil-
de met mact redde hannem. Men vor
Herre Christus vilde icke / oc som wi
faa at høre/da taler hand Petro gant-
ske hart til der faare. At denne vnder-
lige gerning er saa nyttelig imod den
store forargelse / huilcken / baade Jø-
derne oc der nest vor Herris Christi
Disciple selff / vaare paa det neste
drucknede i / Thi at efterdi vor Herre
Christus loed gribe sig / oc Jøderne
bruge al fortredelighed met sig / oc
drebe sig saa forsmædelige paa kaars-
sit / da forargede dette Disciplene saa
suarlige/

ſuarlige / at de aldelis forglemde / alle de vnderlige gerninger / ſom de haff⸗de ſeet aff hannem / ſom de haffde hørt om hannem/oc tencte/at det vaar nu w-de met hannem/oc at deris forhaabel⸗ſe haffde verit forgeffuis oc wnyttelig. De vantro vanartige Jøder tro oc lige ſaa/ oc vaare viſſe der paa i deris ſind/ at naar ſom de haffdeført hannem pa kaarſſit / da ſkulde der ingen fare vere lenger paa ferde.

Der ſtaar nu dette herlige / vnder⸗lige mirakel / at den ſtore hob Jøder/ ſom vaare ruſtede met ſpiud oc ſuerd/ vd ſende met de Øffuerſtis befalning/ veluillige oc driſtige nock til hande⸗len / driffuis til bage / aff en eniſte Mand / ſom er verie løſſ/ oc taler paa det venligſte til dem / met it eniſte ord/ at hand ſiger / Det er ieg / oc forfer⸗dis ſaa ſuarlige / at de falde til iorden/ lige ſom mand haffde ſlagit dem paa hoffuedit met ſtridzhamre / Saadant kunde Diſciplene ſee / oc Jøderne for⸗numme oc følde det / oc alligeuel falde de baade i den tancke / at hand er it menniſke lige ſom it andet menniſke/ efftherdi hand giffuer ſig taalmodelige

hen i pinen / oc vil icke bruge yderme-
re mact imod sine fiender. Men de skul-
de met rette saa haffue tenckt / See/
kand denne Mand giøre saadant met
it eniste ord / huilcket der dog icke er it
skends ord eller nogen bande / men it
venligt gensuar / at saa store / stercke/
dristige oc vebnede mend falde ned til
iorden / lige som torden haffde slagit
dem der ned / da betyder det visselige
noget besynderligt / at hand giffuer sig
saa veluillige hen i deris hender / oc la-
der sig gribe / hand kunde beskytte oc
beskerme sig / oc hand giør det icke/
men lader pine sig. Der faare vil hand
icke vere beskermit aff menniske. Oc
alligeuel hand nu skiul sin mact / oc la-
der Jøderne omgaaß met sig / lige som
de selff ville / saa vil det dog icke altid
bliffue saa / hans fiender vorde ødelag-
de / oc hand skal regnere / Thi den
Guddommelige krafft / Huilcken hand
haffuer saa offte / oc besynderlige nu i
Vrtegaarden met it ord obenbaret oc
giffuit til kiende / skal io icke lenge kun-
de lade vndertrycke eller fordempe sig.

Saadant skulde Disciplene lagd
paa

paa hierte aff denne vnderlige gerning/ Thi der er icke tuil paa/ at vor Herre Christus loed dem io for denne sag skyld her see sin Guddommelige mact/ Men det vaar/ diss ver/ alt for snart forglemt paa baade sider. Jøderne brugede al deris fortredelighed met hannem oc fryctede aldelis intet/ Men Disciplene løbe bort den ene hid den anden did/de vaare bedrøffuede oc forferdede/ oc haffde icke nu mere haab til/ at de skulle komme til deris Herre oc Mestere igen/ eller see hannem igen. Det vaar mørckens time/som Christus kalder det i Johanne/paa huilcken forargelse fick offuerhaand/ oc Dieffuelen brugede sin mact. Der faare formanede vor Herre Christus Disciplene aluerlige til at bede/at de icke skulde falde i fristelse.

Christus biuder Jøderne de skulle lade hans Disciple gaa

Den anden vnderlige gerning/ er paa det neste lige ved denne/ at Christus suarer anden gong/ Jeg sagde eder at det er ieg/ Søger i da effter mig/ da lader disse gaa. Den fromme Herre Christus er alene/ haffuer huercken suerd eller spiud/ Der imod er den forrædere Judas der/met en stor hob/

imod hannem. Der skulde met rette den
arme Jesus / som haffde saa stort it tal
folck imod sig / giffue gode ord oc be-
de / Saa far hand til biuder oc befa-
ler / at Jøderne skulle tencke / oc lade
hans Disciple vere met fred / oc icke
tage fat paa nogen aff dem. Thi det er
it aluerligt ord / Simite hos abire, lader
disse gaa / Oc er icke som (wi see) it
wnytteligt ord. Fordi at de vaare w-
den tuil vddragne i den mening / at de
vilde tage reden bort met æggene/
Mestere oc Disciple. Men dette ord
giør det saa/ at de icke gribe fat paa fle-
re/oc skulle lade hans Disciple vere met
fred/ alligeuel at Petrus icke saadant
haffde fortient/som tager sit suerd / oc
hugger ind iblant hoben.

Huor faare giør da vor HErre
Christus saadant? Det er icke wrette-
telige vdlagd / at hand der met vilde
giffue til kiende / huorledis hand acter
sit liff ringere end sine Disciplers / eff-
terdi hand redder dem / oc lader veluil-
lige gribe oc binde sig / som Christus
oc lige for denne sag skyld kalder sig en
god hyrde / at hand lader sit liff for
sine

sine faar/oc setter sig frem faar off til it besynderligt Exempel / der som hand siger. Ingen haffuer større kierlighed/ end den / som lader sit liff for sine venner/ I ere mine venner / der som i giøre/ huad ieg binder eder. Saadant seer mand her gantske smuct/ at hand taler aldelis intet om sig selff / de handle oc giøre met hannem huad som de ville / det lader hand altsammen ske/ Men hans Disciple vil hand at de skulle lade gaa / oc icke røre dem met en haand. I saa maade beuiser hand/ at hand tencker mere paa dem/end paa sig selff.

Huor faare Christus vil haffue sine Disciple i fred.

Men dette er oc en aarsage der til/ at vor Herre Christus vil ingen staalbroder haffue i den pine / som hannem nu staar faare. Hand alene/ som Esaias siger/ vil traade persen/Thi Gud haffuer lagd det paa hannem / Ja hand er alene den / som kand taale oc holde det vd. Det er vel sant/ at hans Disciple ocsaa skulde der effter lide pine for Christi oc hans ord skuld / som hand siger til Jacobo oc Johanne. Den kalck som ieg dricker / skulle i ocsaa dricke. Men vor Herris Christi pine / kaldis

en pine

en pine for mine oc dine ſynder / at Gud
vil forlade mig oc dig dem / icke kom-
me dem ihu / men for Chriſti ſkyld giff-
ue oſſ det euige liff. For denne ſagd ſkyld
vil hand vere alene / oc ingen lade gribe
eller pine met ſig.

Oc lige ſom Jøderne ſkulle rette ſig
effter denne Chriſti befalning / de ſkul-
le lade ſig nøye met hannem alene / oc
taare ellers ingen gribe / Saa ſeer
mand / at Paffuen oc alle hans Til-
hengere icke følge denne Chriſti befal-
ning / Fordi at de ſøge ocſaa ſyndernis
forladelſe hoſſ de affdøde Helligen / oc
trøſte ſig i deris fortieniſte / oc giffue
Afflad der vd paa. Det er lige ſaa me-
get / ſom Chriſtus vilde haffue ſtaald-
brødre i ſin pine / oc haffde icke fuld-
kommit det alene. Fordi / at Pilatus
her effter hengde Chriſtum imellem tho
Røffuere / det haffuer ſin beſynderlige
bemerckelſe / men her i Vrtegaarden
kaldis det / *Simite hos abire,* / Lader diſ-
ſe gaa / Jeg hører alene til denne han-
del / det er aleniſte mit embede oc min
gerning / der hører ingen til / huercken
Johannes / Petrus eller Jacobus / al-
le diſſe ſkal mand lade fare. Jeg / Jeg
er det

er det/griber Mig/fanger Mig/ binder Mig/kaarsfester Mig / Det er mig paalagd / at ieg skal bære verdens synder / oc alle som tro paa mig/ det er/ trøste sig i min død oc pyne/ skulle haffue en naadig Gud oc det euige liff. Saa haffuer eders kierlighed det andet stycke aff Christi Historie / huorledis det gick til i Urtegaarden / at wi icke skulle forglemme det gruselige fald met Juda/men holde oss i Guds fryct/ vocte oss fra synd / oc altid flitelige bede / at Gud vil naadelige beuare oss fra saadant fald. Der nest/ at wi (om wi ellers ere rette Christne) haffue ocsaa vor Judam/som for sin gerighed skyld skal føye oss alt ont til / det skulle wi lide/oc holde oss til den trøst/ at alligeuel Christus er skrøbelig i oss / saa skal dog hanss krafft i sin tid giffue sig til kiende/oc naadelige beskerme oc beuare oss/ Det forlene oss alle/ vor Herris oc frelseris Jesu Christi euige Fader/formedelst sin hellig Aaand/
Amen.

Huorle-

III.

Huorledis Petrus vil redde Chriſtum/oc drager ſuerdet/ men Chriſtus forbiuder hannem det.

OC ſee / en aff dem ſom vaare met Jeſu / racte ſin hand vd / oc drog ſit ſuerd vd / oc ſlo den ypperſte Preſtis ſuend / oc hug hannem it øre aff. Da ſagde Jeſus til hannem. Stick dit ſuerd i ſin ſted / Thi at huo ſom tager ſuerdet / hand ſkal formedelſt Suerdet omkomme. Eller ment du / at ieg icke kunde bede min Fader / at hand ſkulde ſende mig mere en tolff Skock Engle? Huorledis ſkulde Scrifften fuldkommis? Det ſkal ſaa gaa.

I den time ſagde Jeſus til Skaren. J ere vdgangne / ſom til en Mordere met ſuerd oc ſtenger at gribe mig / Haffuer ieg dog daglige ſidet hoſſ eder oc haffuer lært i Templet / oc i grebe mig icke. Men dette er altſammen ſkeet / at Scrifften oc Propheterne ſkulde fuldkommis. Da forlode alle Diſciplene hannem oc flyde.

Denne

DEnne er den tredie oc siste part aff Historien / om huad der skede i Vrtegaarden eller paa Oliebierget / Som er / at Petrus / i det samme Jøderne gribe vor Herre Jesum / da vil hand til dem met suerd / oc tencker at hand vil redde sin Mestere met mact. Denne Historie holder oss først en nyttelig oc nødtørfftig lerdom faare / om suerdet eller Verdzlig mact / huo det skal bruge eller icke bruge / oc huad straff der hører til / om nogen vil tage sig Suerdet til / oc er icke kaldet der til. Der nest / efftherdi Petrus i saa maade bruger suerdet / at hand vil redde Christum det met / oc Christus forbiuder hannem det / da er det nytteligt / at mand handler det spørssmaal om mand oc maa eller skal beskytte Euangelion met Suerdet / paa det at verdzlig Øffrighed kand paa begge parte haffue fast oc grundelig vnderuisning / oc huercken giøre noget imod deris embede oc kald / eller giøre mere end deris embede oc kald vdkreffuer. Fordi at der giørs wret paa baade parte / oc vil visselige komme straff effter.

Saa meget nu som den første handel

handel met Petro er 'anrørendis / da er det
obenbare / at hand er en Predickere eller
Kirckens Persone / huilcken der bør icke
at bruge Suerdet / som vor HErre
Christus siger: Verdzlige førster regæ-
re / men icke saa. Der faare giør hand
uret / der hand tager suerdet i haan-
den / oc vil hugge der met / oc Christus
straffer hannem der faare. Icke alenist
for den sag skyld / at dette vaar saa-
dan en handel / der mand icke skulde
bruge suerd til / som Christus siger:
Ment du icke / at der som det skulde giel-
de paa strid / Jeg kunde bede min Fa-
der / at hand skulde sende mig tolff
Kock Engle: Lige som hand vilde si-
ge / Jeg skal nu taale pine oc død / Jeg
vil icke at nogen skal for min skyld / ta-
ge suerd i haanden eller beskerme mig.
Men ocsaa fordi / at hannem burde icke
at bruge suerdet / efftherdi hand haff-
de icke befalning eller vaar i Øffrig-
heds stat. Der faare biuder hand icke
Peder alenist at hand skal stinge suer-
det ind / men hand setter it offuermaade
hart drusels ord det til: Huo som tager
suerdet hand skal formedelst suerdet
omkomme. Disse ord skulle wi flitelige
mercke.

Petrus bruger suerdet oc det er hannem dog icke befalt

 Thi

Thi at vor Herre Christus giør der met en skilssnisse mellem oss men/niske / oc giffuer at forstaa / At suerdet giffuis nogle i henderne aff Gud / som det skulle bruge. Det ere nu alle de som formedelst skickelige oc seduanlige middel/bliffue kallede til verdzlig Øff/righed / at de skulle regære / see paa Menighedens gaffn oc nytte / oc for/fremme huer mand til det beste / oc affuerige al obenbare forargelse. Saa/dane giffuer Gud. Suerdet i haanden/ det er / det er Guds vilie oc skick / at de skulle bruge suerdet/icke dem selff til go/de/men deris vnderdane/lige som Pau/lus siger: Verdzlig Øffrighed er Guds Tienerinde / oc en heffnerinde til straff offuer den som giør ont. Thi at effter/di verden icke vil lade sig vnderuise met ord / da nødis mand til at straffe aluerlige / oc met mact drage folck fra synd / paa det / at almindelig fred oc enighed kand holdis ved mact / oc fortredelighed kand affstyris. Vil en Tyff icke lade aff at stiele / da skal mand henge hannem op i en tyffue galie/ saa kand mand vere i fred for hannem. Vil en fortredelig Skalck / giøre huer mand

Verdzlig Øffrighed haffuer alene suerdet.

mand skade oc forfong lige som han/
nem selff lyster/ oc for it ord skyld hug/
ge oc stinge omkring sig/ da skal mand
lade hannem staa sin ret paa Raffne/
marckit saa haffuer mand rolighed
for hannem / Hand skal ingen hugge
eller stinge mere / Bødelen kand smuct
formene oc forbiude hannem det. Huor
som verdzlig Øffrighed saa lader suer/
det gaa til imod synd oc forargelse/
det kaldis at tiene Gud. Thi Gud befa/
lede det / Hand vil icke lade forargel/
se oc synd gaa wstraffet hen. Dette er
nu det forskel oc skilssmisse / der Gud
giør iblant mennisken / at hand giffuer
nogle Suerdet i haanden / at affuerie
synd oc ondskab met / oc at beskerme
deris vnderdane.

Men de andre / som icke haffue
saadan befalning / de skulle aldelis intet
befatte dem met Suerdet / oc icke drage
det før / end verdzlig Øffrighed befa/
ler dem. Tage de oc Suerdet selff / da
staar deris dom her oc skal visselige icke
liuge / at de skulle omkomme met Suer/
det / som mand seer her oc der i alle
Historier / at det bekom aldri nogen
vel / eller kom got aff / at hand heffnde

Vnder/ dane skulle intet befatte dem met suer/ det.

sig selff / lige saa ere oc Oprøriske endelige omkomne / oc fulde faar Suerd. Alle Mordere som haffue myrt andre wtilbørlige / ere enten komne i Bødelens hender / eller i andre maade tagne aff dage / eller verit landsfluctige oc fredløse oc hafft saa ælendigt it leffnet / oc det haffde verit dem hundrede gonge bedre / at de haffde en gong døet. Denne er Guds skick oc Ordinants / hand vil det saa haffue / At alle de som tage Suerdet / oc icke tøffue indtil Gud eller Øffrighed giffuer dem det i Henderne / skulle formedelst Suerd omkomme / Det bliffuer aldri til andet.

Der faare skal huer mand tage sig vel vare / oc icke lade vrede raade selff. Men enten met taalmodighed lide oc offueruinde wret / eller søge heffn hoss dem som Gud haffuer befalet at straffe / Men huad den samme er / det er nock giffuit til kiende. Thi at effterdi Gud haffuer giffuit verdzlig Øffrighed den befalning at de skulle affuerie forargelse / oc beskerme de fromme met Suerd / da skalt du der søge beskermelse / Beklage dem som dig giør for-

ong oc ſkade / icke aleniſke paa det / at du kant bliffue met fred / men ocſaa paa det / at forargelſe kand affſtyris / oc fortredelighed kand affſtillis / oc verdslig Øffrighed kunde rettelige vdrette deris embede. Fordi at en Burgermeſtere i en Stad / en Førſte vti it Land / kand icke vide alt huad ſom der ſkeer / oc er dog plictig / paa ſit embedis vegne faar Gud / at affuerie al forargelſe oc fortredelighed. Der ſom du nu vilde tie ſtille met din ſkade / oc en anden lige ſaa / ſaa ſkede der ekon diſſ mere forargelſe / oc du gaffue aarſage til din egen ſkade. Det er wret met baade ſticke / men i ſaa maade kant du ſkicke dig rettelige i baade ſtycke / der ſom du raaber til din Øffrighed om beſkermelſe / men hende det ſig ſaa / Øffrighed for dit klagemaal intet vilde giøre der til / oc icke hielpe dig til din ret / da ere der icke andre kaar paa ferde / end at du ſkalt lide det taalmodelige / oc vocte dig at du icke heffner dig ſelff / Fordi at ellers ſkulde du vel giøre din ret til wret baade faar Gud oc menniſke.

Den ſom ſker forfang ſkal ſøge beſkermelſe oc hielp hoſſ Øffrighed oc icke heffne ſig ſelff.

Ja ſiger du / huor bliffuer da det

Om det sprock Tager nogen din kiortel fra dig da giff hannem oc kaaben.

der Christus siger: Der som nogen giffuer dig en kindhedst paa det høyre kindben/ da vent hannem ocsaa det andet til / Oc der som nogen vil gaa i rette met dig / oc tage din kiortel / da lad hannem oc saa beholde kaaben etc. Suar / Baade stycke sigis i den mening / at du skalt tage dig vare at du icke heffner dig selff / oc før lide alt det dig kand leggis paa / oc sette din sag ind til den Dommere i Himmelen / hand vil icke føre sit embede saa forsømelige oc vbesindelige / som verdzlig Øffrighed pleyer vndertiden at giøre. Men at du skulde icke beklage dig faar din Øffrighed huor som dig skeer vret / oc tie stille der til / det befaler Christus icke. (Ja siger du) naar som ieg da klager paa den som haffuer giort mig ont / saa søger ieg alligeuel heffn: Suar / ia / oc du giør ret der vti. Oc dette kaldis icke din egen heffn/ men Guds heffn / huilcken hand haffuer beskickit der til at forargelse skal affleggis / oc at huer mand kand beholde sit.

At dette er saa summa aff denne Historie / Huem som suerdet icke er befalet/

falet / oc hand tager det selff / enten at heffne sig selff eller andre der met / hand giør wret oc falder i Guds dom / som kaldis saa. Huo som tager Suerd / hand skal ved suerd omkomme. Er det da saa at dig eller dine skeer wret / da vocte dig fra det wrette middel / oc heffn dig icke selff / Tag til det rette middel / det er / du skalt føre det faar din Øffrighed / lad den beskytte oc redde dig. Hand haffuer den befalning aff Gud / oc er der faare indsæt / saa giør du ret / oc kant icke forgribe dig. Men vil eller kand icke din Øffrighed hielpe dig / da skalt du lide oc tag icke selff suerdet / lad Gud heffne det / hand vil det visselige giøre / oc end saa der til met straffe din Øffrighed for sin forsømelse.

End om en Mordere vilde offuerfalde mig i en skou eller en vanartig skalck paa gaden / oc vilde giøre mig skade / oc ieg haffde icke saa long tid at ieg kunde søge hielp hoss min Øffrighed / skulde ieg da lade forderffue eller myrde mig? Suar / Ney / Thi der tilsteder Øffrighed at huer skal beskerme sit liff oc legeme imod fortredelighed

Om Nødwerie.

 delighed

delighed oc offuerfald. Der faare tager Øffrighed strax saadane ved halsen / huor som de staa til at faa fat paa / oc aff liffuer dem. Oc Moses haffde aff Guds befalning / lige for denne oc andre sager skyld beskicket / at mand skulde kalde nogle fri Stæder / der de skulde haffue tilfluct til / som haffde slaget nogen ihiel / icke aff vrede eller at de vilde heffne sig selff men vforuarendis / eller at de vaare nødde der til. Denne dom oc Lou følger ocsaa den verdzlige ret / oc tilsteder nøduerie. Men vndertagit dette em̄ste stycke da kaldis det. Huo som tager Suerdet hand skal formedelst suerd omkomme.

Verdzlig Øffrighed vil almindelige vere for meget metlidig / oc icke bruge suerdet.

Oc lige som de der Suerdet icke er befalit / stedze begære suerdet / oc gribe der effter / De foracte Øffrigheds heffn oc tencke at de ville heffne sig selff. Saa gaar det oc paa den anden side met dem / som Gud haffuer giffuit suerdet i henderne / at de skulle bruge det / oc hugge omkring sig der met / de ville stedze vere for meget metlidige lige som Gud haffde giffuit dem en reffuerompe i henderne / oc icke it skarpt suerd. Dette er oc en stor synd oc suar v-

lydighed

lydighed imod Gud / oc fører en suar straff met sig. Thi at huor som verdz-lig Øffrighed icke vil bruge tilbørlig aluerlighed imod obenbare forargelse/ der vil Gud endelige vere dommere oc straffe. Naar den samme dommere kommer / hand tager icke en eller tho/ men en gantske Stad/it gantske Land/ skal vndgielde saadan synd/ som scriff-ten alleuegne bær vidnisbyrd om / oc mange Exempel vduise.

Der faare giørs det vel behoff / at verdzlig Øffrighed icke er forsømelig eller seer gennem fingre met straff/ men bruger streng aluerlighed oc haffuer flitig tilsyn/ oc lader straffen alleuegne gaa / huor som forargelse begyndis/ Saa giør hand sit embede fyllest / oc Gud haffuer en velbehagelighed der aff/ Men / som sagd er / det er suart/ mand giør det icke gerne / som Exem-pel ere faar øyen. Huor offte skeer det/ at mand seer igennem fingre/ oc straf-fer stor gruselig forargelse løslige? Huor offte stinger mand en pind faare oc søger forbedelse at ondskaff skal al-delis icke straffis? Skulde mand icke da meget mere see til Guds befalning

Mand skal icke anamme forbe-delse for Misde-dere.

oc bud / end til menniskens forbedelse! Gud siger. Der haffuer du suerdet aff min haand / det giffuer ieg dig / at du i min sted skalt straffe al obenbare forargelse / oc ansee ingen mand som er vnder dit Regimente / huad heller hand er ven / fiende / høy / lau / rig / arm / ædel / vædel / huor som forargelse er / der hug til / lad det onde icke faa fremgong. Saa siger Gud til al Øffrighed. Saa komme mennisken paa den anden side / de bede / at mand skal spare her eller der / eller lade en naadig oc mild straff gaa / Oc det skeer almindelige / at mennisken vdrette mere met deris forbedelse hoss Øffrighed / end Gud met sin haarde strenge befalning oc bud / Men om det er ret / oc huad det giffuer Gud aarsage til / det kant du selff betencke.

Verdzlig Øffrighed skal icke tøffue met straff til mand klager.

Vndertiden begiffuer det sig at forargelse er obenbare oc skinbarlig / Men verdzlig Øffrighed vil icke før til at straffe / end der er nogen som der klager paa. Efftherdi ingen klager / da lade de det gaa hen. Det kaldis at i alle maade sla Guds befalning oc dit embede gantske oc aldelis hen i værit. Thi at lige som en Vectere eller torngiem-

mere

Mere bliffuer der faare ſæt pa it Taarn/ at hand ſkal ſee til/ nat oc dag / om der kommer ild eller anden forderffuelſe/ paa enten i eller wden faar Staden / oc ſige tilige til / oc vare dem at / at de ſkulle icke faa ſkade. Saa haffuer Gud ſæt Øffrighed høyt offuer andre folck/ at de ſkulle alleuegne ſee til/ huor en forargelſe / liden eller ſtor bryder vd / oc dempe hende ned met Suerdet / oc lade hende icke faa fremgong / huad heller mand klager eller ey / Thi at for denne ſag ſkyld / bær Øffrighed ſuerdet / ſom Paulus ſiger. De onde gerninger til redzel oc fryct / paa det / at huer mand kand nyde fred / oc fortredelighed kand borttagis / Oc vor Herre Chriſtus ſiger her / at Suerdet ſkal icke vere ſtille eller gaa aarkeløſt / men det ſkal om komme / dem ſom det tage. Saa gaar det imod ſtrømen paa baade ſider / De ſom icke haffue ſuerdet / de ville haffue det / oc hugge omkring ſig/ lige ſom Petrus her / Oc dem ſom det haffue / kand mand icke wden ſtor wmage oc arbeyde komme ſaa langt met/ at de ville tage det i haanden oc bruge det. Oc huo ſom rettelige forſtaar dette

Sprock/

Sprock / oc vil tencke der paa / haff-
uer Gud icke giffuit hannem Suerdet
i haanden / da lader hand det vel lig-
ge / oc skal før ville lide oc taale i alle
maade / end aff sig selff tage det i hen-
derne. Fordi at hand seer Christi befal-
ning / oc Guds skick faar øyen / oc hol-
der det visselige der faare / at det skal
icke vere forgeffuis. Der faare vocter
hand sig der fra / lige som fra Bøde-
len / Galie oc Hiul / at hand icke giør
imod denne befalning. Der imod / haff-
uer oc Gud giffuit hannem suerdet i
henderne / da bruger hand det frimo-
delige oc dristelige imod den meninge
mand / wanseendis huer mands stat
oc formue / Naar der er forargelse / da
veed hand at hand skal staa der imod /
Der faare er hand Gud lydig / oc tien
Gud met saadan aluerlighed / Dette er
nock om den forste part.

Spørssmaal / Om mand maa tage til verie for Euangelij skyld.

Nu kommer det andet spørss-
maal der tilforn bleff berørt / Effter-
di det er aldelis forment priuat Perso-
ner / det er dem som icke ere Øffrighed /
at tage Suerdet / oc Petrus straffis
fordi her aff vor Herre Christo / at
hand drager suerdet til at redde han-
nem

nem met / om dette Exempel recker saa longt / at der som en Øffrighed paa Ordens vegne lider forfølgelse / maa verie oc beskerme sig/eller at ieg skal end sige det klarligere/Om mand maa stride for Euangelij skyld / oc fordactinge det met suerdet faar huermand. Effterdi Christus dog icke vil / at Petrus skal redde hannem met suerd.

Her skulle wi først see til den wligelighed / Thi wi mue bekiende/ at det vaar Guds vilie saa / at Christus lige paa den tid skulde taale død oc pine/ som hand selff bær vidnisbyrde om / i sin bøn. Fader/er det muligt da lad denkalck gaa fra mig. Men her aff følger det icke/at det er Guds vilie/at verdzlig Øffrighed skal tie stille der til / oc enten samtycke eller tilstede / at Euangelion bliffuer ødelagd aff andre/oc Affguderi opret igen. Thi denne befalning staar met klare ord i den anden Psalme. Saa lader eder nu vnderuise i Konger/ oc tucte i Dommere i landet. Det er/ giffuer Euangelio rum / forfølger det icke / annammer det/ oc beskytter det.

Der nest er her end nu en anden w-

ligelighed

ligelighed eller forskel / huilcken mand
vel skal mercke. Thi Petrus (som før er
bemelt) er icke aleniste en priuat perso-
ne. Huilcken Suerdet icke er befalit aff
Gud / men en aandelig persone / som
skal omgaaß met predicke embedet/ oc
aldelis intet haffue at giøre met suer-
det. Oc i saa maade tale wi icke om
priuat personer / men om dem som
haffue embedet / oc dem Gud haff-
uer formedelst tilbørligt kald hengd
Suerdet paa siden/ oc giffuit i hender-
ne. Disse haffuer hand icke saa giffuit
befalning / at de skulle som en Suine-
hyrde/aleniste see til det legemlige huor-
ledis fred kand holdis / oc huer mand
kand søge sin næring oc biering / men de
skulle ocsaa oc allermest see til det aan-
delige/ aluerlige holde den rette Guds-
tieniste ved mact / straffe oc nedlegge
falsk lerdom oc Affguderi / oc før sette
til alt det de haffue/ end de skulle lade
dem selff oc deris vnderdane tuingis
til Affguderi oc løgn. Der faare siger
den anden Psalme/ kysser Sønnen/ det
er anammer Guds ord oc forfrem-
mer det. Dette er verdzlig Øffrigheds
besynderlige embede / som mand seer i
Historier

Historier at Gud vdkreffuer det / oc icke aleniste de fromme konger hoss Iøderne/ Josaphat/ Isaias/ Ezechias / men ocsaa iblant hedninge / som Nabucad Nezar/ Darius/ Cyrus/ prisis drabelige der faare aff den hellig Aand / at de forfremmede den rette Gudstieniste / oc sette sig met mact imod Affguderi.

Er nu dette Verdzlig Øffrigheds embede/ saa følger det io/naar som de vgudelige ville føre dem feyde paa (Thi det er vmuligt at disse haffue den hellig Aand / som forfølge Guds ord / oc bestyrcke Affguderi) da skule de icke følge dem / men met mact bekytte oc fordagtinge dem selff oc deris vnderdane / saa lenge de kunde. Thi at giorde verdzlig Øffrighed det icke / huad vilde der da bliffue aff? De alene haffue Suerdet / ville de det icke bruge / saa taare vndersaattene icke heller bruge det / Huad vil der da andet følge / en at de vgudeligis opsæt gaar frem / Guds ord bliffuer vndertryct / den rette Gudstieniste nedlagd / oc det gamle Affguderi opret igen? Huo vilde nu eller skulde sam-

tycke

tycke saadant / oc tage saa suar en synd paa sig : der som dog den befalning er der allerede / I konger lader vnderuise eder / kysser Sønnen / at hand bliffuer icke vred / oc i omkomme paa veyen. Item flyr Affguderi / Item / Suerdet er onde gerninger en fryct. Efftherdi det da er en ond gerning at oprette Affguderi / da er det icke alenište tilbørligt / men aluerlige befalet dem / som haffue suerdet / at de skulle bruge det imod saadan falsk fortrøstning / oc beskerme oc redde dem selff oc deris vnderdane der fra.

Oc ieg taler nu stedze icke om andre end om dem som haffue Suerdet oc ere i det embede. Men de der icke haffue suerdet / Som Bisper vilde tuinge deris vnderdane til en part / aff Christi naduere / oc til anden obenbare vildfarelse / alligeuel vnderdane i saa maade mere skulle vere Gud lydige end mennisken / oc Gud legger dem saadan wlydighed paa / saa skulle de dog icke fordi drage Suerdet / men lide / Oc icke drage det som Petrus giorde / der haffde ingen befalning der paa.

Men

Men der som nogen vilde her giø=
re en skilssmisse / at den ene Øffrighed
imod den anden at regne / er ypperligere
eller ringere. Der ligger ingen mact paa
saadant forskel i denne maade. Thi
Gud er den største Øffrighed offuer al=
le / som siger. Du skalt høre min Søn /
Alligeuel at verdzlig Øffrighed end ere
wlige / saa bliffue de dog lige at regne
imod Gud / thi hand er offuer dem alle
saa ere de alle vnder / oc aff hannem. Der
faare skal ingen lade legge Affguderi oc
falsk Gudstieniste paa sig selff oc sine
vndersaatte / men met mact beskerme sig
oc staa imod / saa lenge mand kand. Thi
mand skal mere følge Gud / end men=
nisken.

Ja siger du / En Christen skal li=
de wret oc vold / oc icke stride der imod
met mact. Suar. Wi tale om verdzlig
Øffrighed som bær Suerdet / de lide
allerede vold oc wret nock / naar anden
Øffrighed giør dem wfred / oc strider
imod dem / Met denne genuordighed
skal mand lade det vere nock / oc icke
legge Christelig Øffrighed mere paa.
Oc huo som vil legge dem mere paa /
oc tage dem Suerdet aldelis aff hen=

 derne /

derne/Huad giør hand andet/end sam-
tycker/at ordens fiender skulle giøre al-
ting effter deris egen vilie / oc aldelis
tage Guds ord bort? Der kommer
mand vel til / naar som mand det skal
giøre / oc icke kand fordagtinge det
met Suerd. Men effterdi der er end
nu forhaabelse paa ferde / oc handelen
staar i Guds beraad / oc vti hans hen-
der/da skal mand voffue oc lide der no-
get offuer / at mand icke skal skylde oss/
at wi haffue seet mere til gunst oc fred/
oc andet mere/ end til Guds ord oc vn-
dersaatternis salighed oc velfart.

Saa er den befalning reen oc klar/
Osculamini filium. Hunc audite. Kysser Søn-
nen/hører min Søn/ flyr Affguderi etc.
Denne befalning legger verdzlig Øff-
righed dette paa/at de icke aleniste skul-
le sette sig imod verdzlig eller timelig
forargelse / men ocsaa imod falsk ler-
dom oc falsk Gudetieniste. Huor met
skulle de det da giøre / oc sette sig der
imod? Huad haffuer Gud giffuit dem
der til? Er det icke sant / at det er
Suerdet? Imod huem skulle de da fø-
re det? Imod dem / som fordagtinge
falsk lerdom oc falsk Gudstieniste/ oc
ville

ville tuinge andre der til. Saadant skal Christelig Øffrighed icke lide. Thi den høyste Herre i Himmelen haffuer forbudet det. Oc det kaldis at ære Gud oc prise hans ord / huor som mand før setter fred / menniskens gunst oc venskab oc andet i fare / end mand vil samtycke noget imod Guds ord.

Saa haffue wi nu Petrū met sit suerd/ som ficter oc vil redde vor herre Christū/ oc haffuer der ingen befalning paa. Nu staar her end en predickē / hun gaar besynderlige imod Jøderne / de haffde befalning aff deris rette Øffrighed / at de skulde tage suerd oc spiud / oc bruge imod vor Herre Christū / oc vor Herre Christus straffer dem alligeuel der faare/ J ere vdgangne (siger hand) som til en mordere met suerd oc met stenger at gribe mig / Jeg haffuer dog daglige sidet hos eder/oc lært i Templet/oc i grebe mig icke. Met disse ord straffer vor Herre Christus dem vor tuende sager skyld. Den første/at huor som verdzlig Øffrighed en giffuer vndersaattene suerdet i haanden / saa skulle de dog icke bruge det / huor som en ond oc wretferdig sager er. Den anden / at de skulde

Vnderdane skulle icke hielpe deris øffrighed til wret.

icke bruget suerdet imod vor HErre Christum. Thi hand vaar ingen mor-dere / Det vaar paa lerdommens vegne at giøre / Saadan trette skal mand icke / som Papister pleye / forhandle oc for-lige met ild eller suerd / men met Scriff-ten. Ere wi kettere som de skylde oss faare at wi ere / da beuise sig oss det offuer met Scrifften / oc lade Bøde-len bliffue hiemme / hand hører icke til saadan disputats. Men lige som Jø-derne begynde det met vor Herre Chri-sto / saa bruge Papister deris Disciple det end nu. De huercken kunde eller ville disputere / wden saa er / mand vil lade deris Doctores / oc Paffuens Decret gielde saa meget som Guds ord. Der faare / efsterdi wi sige der ney til / kom-me de lige som Jøderne imod Chri-stum / met suerd oc stenger imod oss / paa det at huer mand io skal see / huad art de ere aff / Som er / lige som vor Herre Christus siger til Jøderne / Jo-han. viij. J ere aff Faderen Dieffuelen / Thi at i søge effter at sla mig ihiel. Saadant see wi paa alle Papister / wi nødis til at taale oc lide det / At wi ere / lige som Petrus / de suerdet icke er befa-let /

let / Men Gud ſkal i ſin tid ſtraffe ſaa-
dan wret / oc redde ſine Chriſtne naade-
lige imod de blodgerige Tiran-
ners raſeri.

IIII.

Huorledis vor HErre Jesus bliffuer ført faar Annam oc Caypham / oc huad Doms=handel eller processs Jøderne hulde met hannem.

OC de som haffde grebit Jesum førde hannem til den ypperste Prest Cayphas/ der som Scrifftkloge oc de Eldste haffde forsamlet sig. Oc Petrus følde longt effter hannem/ indtil den ypperste Prestis pallass / oc gick hen ind / oc sette sig hoss Tienerne / at hand vilde see/huad ende det vilde faa.

Men de ypperste Prester oc Eldste oc det gantske Raad / søgte falske vidnisbyrd imod Jesum at de kunde ihielsa hannem / oc funde intet. Oc alligeuel der traadde mange falske vidne frem/saa funde de dog intet. Paa det siste traadde thu falske vidne frem / oc sagde. Hand haffuer sagd. Jeg kand nedbryde

nedbryde Guds Tempel / oc bygge det i tre dage.

Oc den ypperste Prest stod op/ oc sagde til hannem. Suarer du intet til det / der disse vidne imod dig? Men Jesus tagde stille. Oc den ypperste Prest suarede/oc sagde til hannem. Jeg besuer dig ved den leffuende Gud at du siger oss/ om du est Christus / Guds Søn? Jesus sagde. Du siger det. Dog siger ieg eder/Her effter skal det ske/ at i skulle see menniskens Søn side hoss krafftens høyre haand / oc komme i himmelens skyr.

Da sønder reb den ypperste Prest sine kleder/oc sagde. Hand bespottede Gud / huad haffue wi ydermere vidnis byrd behoff? See/ nu haffue i hørt hans Gudsbespottelse / huad tyckis eder? De suarede/oc sagde. Hand er skyldig at dø. Da spytte de vd i hans ansict / oc sloge hannem met knytte neffue. Oc nogle sloge hannem i

ansictit/ oc sagde/ Spaa oss Chri-
ste/ huo er det der dig slo?

EDers kierlighed haffuer her tilhørt/ huorledis vor Herre Christus bleff forraadt aff Juda i Vrtegaarden/ oc greben aff Jøderne/ Nu følger fremdelis huorledis de førde hannem faar den ypperste Prest Caypham/ oc beklagede hannem der saa/ at de beslutte endrectelige/ at de haffue aarsage nock til at antuorde Pilato hannem/ oc klage hans liff aff hannem. Denne historie er icke aleniste der faare saa flitelige bescreffuen aff Euangelisterne/ at wi der aff skulde see oc lære/ vor HErris Christi hellige wskyldighed. Thi effterdi wi vide/ at hand er Guds Søn/ vndfangen aff den Hellig Aand/ oc født aff en Jomfru/ da skulle wi beslutte der aff/ at hand vaar aldelis reen oc wden al synd. Men der til er denne doms handel besynderlige nyttelig/ effterdi det skal lige saa gaa Kircken oc Euangelio i verden/ at wi icke skulle forarge oss der paa/ naar som oss vederfaris oc lige saadant/ men see stedze til dette exempel/ oc trøste

Ligesom det gaar Christo saa gaar det oc hans Kircke.

oc trøſte oſſ der met / oc ſkicke oſſ til
taalmodighed. Thi at gick det vor
Herre oc Hoffuit Guds Søn ſaa / at
hand bleff falſkelige beklaget / antuor-
det Pilato i haand / oc giffuen i Bøde-
lens ſnare / aff de Aandelige. Huad er
det da vnderligt om det oc vederfa-
ris oſſlige ſaa? Tieneren ſkal icke haff-
ne det bedre end hans Herre / Oc wi
ſkulle glede oſſ / naar det kommer ſaa
longt met oſſ/ at wi kunde roſe der aff/
oc ſige / Det gick oc min Herre Chriſto
Jeſu lige ſaa / Thi wi kunde da haffue
det haab / at wi oc ſkulle bliffue han-
nem lige i herlighed / Ja ocſaa faa
trøſt/hielp oc redning før herligheden
obenbaris.

At denne Hiſtorie er ſaa førſt ſcreff-
uen oſſ faare til trøſt / at wi ſkulle bliff-
ue frimodige til at lide oc taalmodige
vnder kaarſſit / effterdi vor HERre
Chriſtus vaar icke ſelff fri fra ſaadant.
Der neſt er det ocſaa nytteligt imod
verdens almindelige forargelſe. Thi
diſſe ſom her haffue det naffn oc kal-
dis de ypperſte Preſter oc Elſte iblant
folcket / dem holder huer mand for
fromme hellige Mend / paa deris em-

Huorledis mand skal rettelige kiende oc dømme folck.

bedis vegne oc for den stat de vaare vti / Lige som paa denne dag Paffuen / Bisper / Prester oc Muncke / ville paa deris embedis vegne vere de ypperste lemmer i den Christelige Kircke. Men du skalt her lære at icke see til embedet / thi du bedragis da / Men see der til / huorledis de handle met Christo / huad hierte oc sind de haffue til hannem / effter som du der finder ont eller got / der skalt du døme effter / saa skal din dom icke kunde feyle dig. Thi embedet er vden tuil helligt oc got / Men den kand vel vere en skalck / som er i embedet. Thi her seer du / at ret lige de ypperste Prester ere de / som icke kunde fordrage vor Herre Jesum / De forfølge hannem / oc haffue besluttet / at de ville føre hannem paa kaarssit. Her skalt du io bekiende / at de ere ret arge / vanartige Skalcke. Lige saa er det oc her / vilt du visselige vide / om Paffuen / Bisper / oc deris lige ere fromme eller icke / da lad icke deris embede bedrage dig / see ekon der hen / huorledis de skicke sig imod Euangelion oc den rette lerdom / da skalt du befinde at de ere idel Judas børn / oc haffue lige

saadant

saadant it hierte imod Euangelion/ som de ypperste Prester haffde imod Christum. Denne er den rette fruct/ paa huilcken mand kand rettelige kiende/ de falske Propheter oc Vlffue / alligeuel at de end gaa oc suantze i faare klæder / oc haffue den anseelse / at de ere fromme wskadelige folck. Nu ville wi tage handelen oc processen faar oss/ huorledis de hellige mend handle saa hadskelige / behendelige / tredskelige oc forgifftelige met vor kiere HErre Christo.

Euangelisten Johannes bemelder/ at Jøderne førde vor HErre Jesum først til Annas / huilcken der icke vaar den ypperste Prest / men den ypperste Prestis Caiphe suager / Men faare Caipha vaar denne Annas Søn Eleazar/oc effter Caipha hans anden Søn/ Jonathas / de ypperste Prester. Der aff er det got at mercke/ at Annas vaar en drabelig / ypperlig / affholden Mand / oc den hob som førde Jesum fangen / lidde hannem fordi først til hannem / om saa haffde verit / at Jøderne vilde kommit tilsammen/at raadsla i hans huss/ som vaar den Elste oc

neste

neste der til. Men Annas foruiser dem strax til sin hustruis Fader Caipha/ som vaar det samme aar den ypperste Prest / Fordi at de ypperste Prester oc Elste haffde allerede forsamlet sig der hen.

Der skalt du først see / huor wskellige de ypperste Prester handle met vor Herre Christo. Fordi at de ere baade anklagere oc dommere / Der faare skal vor Herre Christus haffue wret met sin sag / hand maa sige oc giøre huad hand vil. I verdzlig handel vaare det en offuermaade stor vanære. Lige som det oc formedelst besynderlige skickelser er forment / at ingen skal til lige vere anklagere oc dommere. Men der er ingen ting synd faar disse hellige Mend/de haffue mact til alting / Huad dem lyster/ det taare de giøre / oc tradz at nogen taar sige det er wret / eller straffe dem der faare. Met vore Aandelige/ Paffuen oc Bisper gaar det lige saa til. Paffuen haffuer nu i mange aar effter huer andre huldet munden aaben paa oss / oc stillet sig / lige som hand vilde nedlagd/ formedelst it Concilion / den tuedract paa Religions vegne.

1. De ypperste Prester baade anklagere oc dommere.

vegne. Saa er det paa vor ſide forſøgt aluerlige paa mange herredage oc i an/dre maade / at mand motte holde it friet Chriſteligt Concilion / i huilcket mand kunde klarlige / met den hellige Scrifft / imodſtaa oc nedlegge ſaadan wſamdrectighed. Men der ſeer mand ſkinbarlige / at Paffuen vilde gerne / handle met oſſ oc det hellige Euange/lio / ſom Jøderne her handle met Chri/ſto / Hand er den ene part / oc tret/ten begyndis for hans lerdom oc Guds tieniſte ſkyld / huilcken hand ſtictede oc oprette i Kircken imod Guds ord / oc end nu holder ved mact. Huad ſkal nu den beklagede giøre? Skal hand ſelff vere Dommere / da giffuer hand ſig icke ſelff wret / oc ſiger ſin modſtande/re Anklageren aldelis fri. Det vil Paff/uen oc hans Tilhengere aldelis haff/ue i denne handel. Saa ſmucke from/me Mend ere de / Ja det ſom end mere er / hand lader obenbare høre ſig / at ſkal it Concilion holdis / da ſkulle wi / ſom de der tilforn ere fordømde aff hannem / huercken haffue røſt eller ſæ/de i ſaadant Concilio. Det er io dog en fortredelig / wredelig / forderffue/

Paffuen vil oc vere Dommere oc Anklagere.

lig

lig handel / Men her skaar det / Ver=
den kand icke skicke sig anderleds met
Christo. Der faare skulle wi her tage
taalmodighed i haanden / oc lide met
vor Herre Christo saadan wret / ind=
til sin tid / Det vil dog icke andet vere /
Caiphas / huilcken som en Dommere
haffuer sæt sig paa Domstolen / hand
klager selff paa vor Herre Christo / oc
giffuer hans sag aldelis wret. Saadant
er den første wretferdighed i denne han=
del oc Processe hoss de Aaandelige.

Falske vidne staa op imod Christũ.

Der nest er det oc it stort wskel / De
ville icke andet end haffue liffuit aff
vor herre Christo oc kunde dog icke fin=
de skellig sag der til / men de behielpe sig
met løgn oc falske vidne / Indtil Dom=
meren Caiphas selff / staar paa det
siste op / oc bær it klagemaal frem /
huilcket der haffde lidet en anseelse. J=
bland andre falske vidnisbyrd er det=
te / at tho aff dem gaa frem / oc sige /
Hand sagde: Jeg kand nedbryde Guds
Tempel / oc opbygge det i tre dage.
Huorledis denne Historie gick til fin=
der du Johan. ij. Thi der vor Herre Je=
sus vddreff i Jerusalem paa en Paaske
høytid met en suøbe / vetzlere / oc dem
som

som kiøbte oc solde/ Øxen / Faar / duer
oc huad andet de haffde / oc nedkaste
vexlernis pendinge / oc omstøtte vex-
lebordene / da forsamlede Jøderne sig/
oc sagde : Du tager dig besynderlig
mact til / haffuer du oc befalning paa
at giøre saadant? Huad tegen viser du
oss/ at du mot giøre saadant? Da sua-
rede vor Herre Jesus saa. Bryder det-
te Tempel ned/ oc paa tredie dag vil ieg
oprette det igen. Dette mente hand li-
ge som det Matth. xij. met Jone tegen/
som hand vilde sige : J begære it te-
gen/ det skal vederfaris eder. J skulle
sla mig ihiel / men paa den tredie dag
vil ieg opuecke mig selff igen aff dø-
den. Huo som icke lader nøye sig met
dette tegen/ hand staar icke til at hielpe.
Dette er Historien. Men hui foruende de
hans ord saa skalckactelige? hand si-
ger: J skulle nedbryde det / Saa sige
de at hand sagde / at hand vilde ned-
bryde det. Oc om mand en lode disse
ord bliffue ved det forstand / som Jø-
derne forstode dem om Templet i Je-
salem / skulde da it menniske haffue for-
brødet sit liff met saadant it ord?

In Summa / Huo som vil klage imod Christum / hand bliffuer en sken-dig løgnere. Lige som wi oc see paa vo-re Papister / det er idel løgn / huad som de skrige imod Euangelion. De fortuilede Menniske skamme sig icke / de scriffue i Bøger / at wi skicke oss saa forargelige met det høyuerdige Sa-cramente / at wi vdsla det paa vegge som bliffuer offuer i Kalcken / oc traa-de det velsignede brød met føder / som bliffuer offuer. Er icke dette saa grofft / at huer mand kand tage paa / at det er løgn? Saadant skeer dog icke met blot brød oc vin / mand tager det smuct op / oc holder det erlige / oc skulde mand icke da giøre det her / som wi bekiende oc lære / at det er icke aleniste brød / icke aleniste vin / som Sacramente suer-mere lære / men Christi legeme oc blod / giffuit for oss paa kaarssit oc vdgy-det for vore synder. Men forundre dig icke at Papister bruge saadan løgn / Huo som omgaass met løgn / hand kand ingen sandhed tale / Oc huo som handler imod sandhed / hand kand intet behielpe sig wden met løgn. Saa-dant begynde verden / som wi her see / met

Papister ere store løgnere.

met Christo / oc vil saa holde det vd
met de Christne / oc det hellige Euan-
gelio.

Som disse vidnisbyrd nu icke vil-
le komme offuer it / oc ere wduelige i sig
selff / da begynder Caiphas / baade
Dommere oc den ypperste Prest / oc
(som Johannes formelder) spør Chri-
stum / om sine Disciple / oc om sin ler-
dom / Som hand vilde sige. Huad fø-
rer du dog for en ny lerdom? Er icke
Moses dig god nock? Skalt du haff-
ue noget bisynderligt? Est du alene
lerd? Ere da wi altsammen Daarer?
Huor ere nu de / som acte din lerdom
at vere ret oc Gudelig? Hand motte
vere saa god / at wi vilde vel ocsaa a-
namme oc lade hannem vere oss beha-
gelig. Men det er en idel skalcke hob der
du drager til dig / De som ere fromme
oc retsindige ynske icke at ville haffue
din predicken.

Til dette spørssmaal suarer vor
Herre Christus / Jeg lerde altid i Scho-
len oc vti Templet / der som alle Jøder
komme til sammen / oc ieg talede intet
hemmelige / hui spør du mig der at /
spør dem der at / som det hørde / huad

ieg talede til dem/ See de ſamme vide/
huad ieg ſagde. Chriſtus vil haffue
ſin lerdom wforactet/ oc ſiger/ at hand
ſkyde icke liuſſit / men predickede oben/
bare. Der faare ſkal mand icke ſtraffe
hans lerdom for en bencke predicken.
Men der ſtaar en arge Skalck hoſſ/
hand giffuer vor HErre Chriſto en
ſuar kindheſt / fordi at hand ſuarer den
ypperſte Preſt ſaa / oc icke firer til han/
nem. Saadane Preſte ſuenne ere paa
denne dag de wnyttige ordgydere/ Vit/
zel / Cocleus / oc andre ſaadane / ſom
ville tiene til tacke / de ſkende oc beſpot/
te det hellige Euangelion / aleniſte for/
di / at de kunde fortiene yndeſt hoſſ
deris Biſper oc den Affgud i Rom/
det ſkulle wi lide / Chriſtus lidde det
ocſaa / Men dog icke tie ſtille der til/
eller lade ſaadan vanart gaa wſtraffet
hen/ eller intet tale der om. Som Chri/
ſtus her ſtraffer den Suend hart / oc
ſiger / at hand ſlo hannem wredelige/
oc lader det dog bliffue der ved.

Saa haffue Chriſti fiender end nu
intet der de kunde ſtaa paa. Der faare
begynder Caiphas den ypperſte Preſt
oc tager hoffuit ſagen frem. Jeg be/
ſuer

suer dig (siger hand) ved den leffuen- de Gud / at du siger oss om du est Chri- stus Guds Søn. Denne kand føre sa- gen ret frem / oc rettelige gaa effter Christi bagbeen. Her skalt du først mercke / at det er icke Caiphe mening / at hand / eller de andre vilde tro paa hannem / der som hand haffde sagd / at hand vaar Christus. Ney / Men denne bekiendelse ville de haffue aff hannem / oc lade sig tycke / at det haffuer siden ingen nød. Christus forstaar det oc vel / men der faare vil hand icke sige ney. Du siger det (siger hand) det er / Ja lige som du siger / Jeg er Christus / Oc Det som end mere er / det er paa faa dage at giøre / saa skulle i see menniskens Søn side hoss krafftens høyre haand / det er / Jeg skal icke haffue mere be- hoff at lide / men vere i dette kiød oc blod en euig almectig Gud / oc regnere offuer alting / indtil ieg paa den yderste dag kommer igen i skyerne / oc skal dø- me leffuende oc døde. Nu vel / der haff- uer den ypperste Prest den herlige dra- belige bekiendelse / huad hand skal hol- de oc tro om dette menniske / huilcken hand selff oc andre haffde ladet gri-

be/oc haffue i sinde at dræbe. Huorle/
dis bruger hand nu denne bekiendelse?

Hand sønderreff (siger Matthe/
us) sine kleder/oc sagde. Hand bespot/
tede Gud / huad haffue wi ydermere
vidne behoff? See i haffue nu hørt
hans Guds bespottelse. Huad tyckis
eder? Denne er nu den første domshan/
del faar den aandelige ret / i huilcken
de giøre Christũ til en kettere oc Guds
bespottere. Der lade de ypperste Prester
sig nøye met/oc handelen staar nu frem-
delis der paa / at de ocsaa ville føre
saadane verdzlige oc vduortis klage/
maal faar Pilatum / oc aldelis hielpe
hannem til døde. Dissimellem / den
stund de beraade sig her paa / huer
hoss sig selff/da skal den wskyldige ar/
me Christus lade sig plage / bespytte
sig i sit hellige ansict / sla met neffue/
drage/støde oc forhaane / fordi de me/
ne at de giøre ret der vti/ effterdi hand
er befunden i ketteri oc en Gudsbespot/
tere. At hand siger / hand er Christus/
der driffue de deris spot met / den ene
slar hannem faare den anden bag paa/
Est du Christus (sige de) kiere spaa
oss huo dig slo? Men see nu flitelige til/
om

om det icke gaar Euangelion lige ſaa paa denne dag? Papiſter ſpørie oſſ at/ oc ville vide vor lerdom. Naar ſom wi da paa det enfoldigſte oc fliteligſte bekiende vor lerdom/ſom det ſkede i Auſburg oc anden ſted paa Herredage/da robe de met mact/Ketterie / Ketterie/ oc ingen ſkammer ſig/huad forſmædelſe / forhaanelſe / beſpottelſe oc ſkade hand kand giøre oc føre de arme Chriſtne paa / det giør hand. Ey ſige de/ere i de Euangeliſke/ er det eders Euangelion? Tøffuer / wi ville giffue eder noget for eders Euangelio. Saa haffue de baade en ſted oc anden ſted legt Paſſien met de fromme Chriſtne i Tydſke land / Valland / Franckerige / Engeland / at Gud maa forbarme ſig der offuer. Der faare ſkulle wi vel oc flitelige mercke denne Proceſſum iuris oc domshandel haff de Aandelige / om ſaadant ocſaa ſkulde vederfaris oſſ / at wi da kunde ſee til vor herre Chriſtum/ oc lære taalmodighed aff hannem / oc beholde den rette trøſt / at ſkulle wi lide for hans ord ſkyld met hannem / da ſkulle wi oc leffue oc vere herlige met hannem. Det forlene oſſ Gud alle/Amē.

V.

Huorledis Petrus forsor vor Herre Christum tredie gong i Caiphe huss.

MEn Petrus ſad der vden
faare i Salen. Oc der traad-
de en Pige til hannem / oc
ſagde. Oc du haffuer ocſaa verit
met Jeſu aff Galilea. Da nectede
hand faar dem alle / oc ſagde. Jeg
veed icke / huad du ſiger. Oc i det
hand gick hen vd at dørren / ſaa en
anden hannem / oc ſagde til dem /
ſom der vaare. Denne vaar oc met
Jeſu aff Nazareth. Oc hand nec-
tede atter / oc ſoer der til / Jeg kien-
der icke det menniſke. Oc en liden
ſtund der effter traadde de frem /
ſom der ſtode / oc ſagde til Petro /
Sandelige du eſt oc en aff dem /
Thi dit Maal forraader dig. Da
begynde hand at forbande ſig / oc
ſuerie / Jeg kiender icke det menni-
ſke. Oc ſtrax goel hanen. Da tencte
Petrus paa Jeſu ord / der hand
ſagde til hannem. Før hanen gael /
ſkalt du forſuerie mig tre gonge.
Oc hand gick vd / oc græd bitter-
lige.

DEnne er en drabelig Historie/ der faare haffue oc alle fire Euangelister huer serdelis bescreffuit hende / Men hun er besynderlige nyttelig i tuende maade/ først at wi skulle lære at vere ydmyge/ oc icke fordriste oss / efftterdi Petrus kommer saa lettelige i it stort fald/ huilcken der dog tilforn voffuer sit liff yderlige for vor Herris Christi skyld. Der nest at wi skulle lære/ huorledis wi skulle skicke oss til naade / naar som wi ere faldne i synd. Thi wi finde/ i Petro it deyligt Exempel til Christelig penitentze/ huad hun rettelige er / oc huorledis wi skulle bliffue fri fra synden. Men wi ville først fortelie Historien huorledis det gick til.

Huor til Petri fald er nytteligt

Som Jesus vaar nu greben i Vrtegaarden/ oc først ført til Annas Caiphe suoger/ oc fra Anna til den ypperste Prest Caipha/ da scriffuer Johannes/ huorledis hand følde longt effter / oc gick ind i Caiphas huss (Thi hand vaar der bekynt) oc førde Petrum ocsaa ind met sig / der sette hand sig met det andet tiunde i husit hoss ilden/ oc vermede sig / da spurde en Pige hannem

at/

at / om hand vaar den fangne Mands Discipel / Men hand sagde hart ney der faare/oc da goel hanen første gong. Der effter sige Mattheus oc Marcus/ at Petrus gick bort fra ilden vd at dørren i forgaarden / der gick det han= nem lige saa / at først en anden Pige sagde til dem som stode omkring Pe= tro / Denne er en aff den fangne Jesu Disciple. Men Lucas siger/at det vaar en Mand som saa talede om Petro. Oc det er vel troligt / der Pigen haffde be= gynt at tale om Petro/at de andre sag= de oc deris der til/ oc gaffue Pigen ret/ da nectede Petrus anden gong. Tredie gong oc ved en time der effter (som Lu= cas formelder) kommer der en aff den ypperste Prestis tienere / huis frende/ som Johannes siger / Petrus haffde huggit ørit aff i Urtegaarden / hand taler Petrum noget haardere til / end de andre / oc siger obenbare at hand haffuer seet hannem i Urtegaarden hoss Jesu / Saadant vilde Petrus icke lade paa sig gaa / thi hand befryctede at hand skulde miste huden / der faare begynder hand at forbande sig oc sue= rie / Jeg kender icke det Menniske der i

G v tale

tale om. Oc strax effter denne benectel/se goel hannem / oc vor Herre Christus seer til Petrum / oc rammer saa paa hans hierte/at hand nu seer huad hand haffuer giort. Der faare løber hand bort aff Cayphe huss/oc græder bitterlige. Dette er paa det neste beskickelige den gantske Historie/som alle fire Euangelister bescriffue hende.

I. Den første lerdom. Her skulle wi først / som sagd er/ lære at kiende vor skrøbelighed paa den fromme Petro / at wi huercken skulle bygge noget fast paa andre folck / eller paa oss selff. Thi vore hierte ere saa gantske oc aldelis skrøbelige oc wstadige / at de omuendis i huer time. Som vor Herre Christus siger. Johan. xj. Huo vilde dog nogen tid forsee sig saadan wstadighed oc skrøbelighed til Petro? Der som vor Herre Christus giffuer hannem atuarsel Luce xxij. At Satan begærede hannem / oc vilde gerne sicte hannem som huede. Huorledis haffuer nu Petrus saa sterckt it moedt? Huor dristig oc frimodig er hand? Herre (siger hand) Jeg vil gaa met dig i fengzel oc vti døden / Oc der vor Herre Christus formaner hannem

fremdelis/

fremdelis / at hand icke ſkal fordriſte ſig / før hanem gael tho gonge / ſkal hand haffue forſoret hannem tre gonge / ſeer mand at Peder holder det for it ret fabel / Hand tencker det er wmuligt / hand vilde holde oc ſtaa met hannem / ſkulde hand end miſte ſit liff der offuer. Oc i ſandhed hand beuiſer det oc met gerningen. Thi at der det galt for aluere / oc Jøderne grebe Chriſtum i Vrtegaarden / da vaar Petrus den førſte ſom drog ſuerd oc hug iblant hoben / wanſeendis / at de andre vaare ſaa mange oc vel ruſtede / oc de vaare ekon tho ſom haffde verie. Huo vilde nu tro / at ſaadan en frimodig Mand / der holder ſaa trolige met ſin Herre / ſkulde ſaa kendelige forſuerie hannem? Thi her begærer ingen at giøre Petro / eller de andre hans Diſciple noget / Vor Herre Chriſtus befride dem / der hand ſagde. Lader diſſe gaa / Oc beſynderlige her i Caiphas huſſ begærer ingen at giøre dem noget. Som denne Døruocterſke nu vdfornarendis / oc maa vel ſkee aff en metlidelſe ſiger til Petro. Haffuer du icke ocſaa verit met Jeſu aff Nazareth? da falder hans hierte oc

te oc

te oc moed / oc hand besørger at siger
hand ia der til / da skal det gaa hannem
lige som det gaar hans Herre/Der faa/
re siger hand ney / oc der hand anden
oc tredie gong talis til der om / begyn/
der hand at forbande sig/Gud giffue
mig det aar oc det fald / siger hand/
om ieg kiender hannem / eller haffuer
nogen tid seet hannem. Dette Exempel
skalt du vel legge paa hierte / at du kant
lære der aff at kiende dig selff oc andre
folck rettelige / oc vocte dig fra for/
dristelse.

Thi at kand saadant vederfaris
Petro / som faar alle andre Disciple
haffde it besynderligt hierte til vor
Herre Christo / Ja vaar saa opliust
met Guds naade / at Christus selff si/
ger. Salig est du Simon / kiød oc blod
obenbarede dig icke saadant / men min
Fader i Himmelen / oc giffuer hannem
det naffn / oc kalder hannem en klippe/
Ingen skal for/ driste sig
huad vil det da bliffue met oss arme
Menniske / som ere fast ringere paa
gaffuer / oc ellers i alle maade meget
skrøbeligere oc mere forderffuede? Der
faare vocte dig / ver icke dristig/ tenck
icke/ ieg haffuer nu offuerstridet/her er
icke

cke mere fare paa ferde. Thi dit kiød
r forderffuit oc vdueligt/Saa er Sa-
han icke stille / hand giør sit beste paa
lle sider / at hand kand føre oss i fald/
c bedrøffue vore hierte. Der faare
ielder det intet at mand vilde vere
yg / Men frycte Gud/ oc see dig alle-
gne faare / oc lige som Christus til-
rn formanede Peder / Jacob oc Jo-
annem oc sagde. Vaager oc beder/
i icke skulle falde i fristelse. Saa giør
du / vaage / soff icke / ver icke tryg
e som der vaare icke mere fare paa
rde / Men tenck saa / Min største oc
rste fiende er mig nest / Jeg bær han-
m i min barm / giør Gud mig icke
dsetning met sin Hellig Aand/ da er
t vde / Jeg kand icke regære eller be-
re mig en eniste time. Der faare vil
j bede Gud om sin hellig Aand/ at
nd formedelst hannem vil regære
sage oc føre mig rettelige / oc enten
uare mig fraa fristelse / eller naadeli-
hielpe mig / oc icke lade mig falde.
ette er det første / som oss holdis faa-
i denne Historie.

Nu hører oc det der til/ der vor

Herre

Herre Christus taler om Luce xxj. At
mand icke skal besuare hiertene met
fraadzeri oc druckenskaff Thi det er
vor vanart/at wi som queg der bliffuer
balstyrigt aff foder/ Huo som haffuer
offuerflødelige nock hand forglem/
mer snart Gud oc hans ord / eller acter
det gantske ringe/der kand det snart ske/
oc før mand selff tror / at mand kand
komme i Dieffuelens garn. Der faare
skulle alle try stycke vere tilsammen / at
du skalt frycte Gud / vaage oc vere
edru / oc bede wden affladelse / saa skal
det icke haffue nød. Thi at kunde wi
icke end aldelis vere fri fra fristelse/ oc
vndertiden falde aff skrøbelighed / saa
skal dog Gud formedelst sin Hellig
Aand føre oss vd igen / at wi skulle icke
bliffue beliggende der vti.

II. Der nest er ocsaa denne Historie
Den an/ oss nyttelig til trøst / i det at vor Herris
den ler/ Christi pinis fruct/ lader smuct see sig/
dom. oc wi finde icke aleniste i Petro it be/
synderligt Exempel paa Guds naade
oc barmhertighed / men lære ocsaa/
naar det oc kommer der hen met oss/
at wi haffue giort wret oc syndet/
huorledis wi skulle skicke oss / oc søge
naade.

aade. Det fald met Petro er forfer-
deligt oc suart / oc gaar hannem saa
hart til hierte at hand der faare icke
kand lenger bliffue hoss folck / men
skiul sig / oc græder bitterlige. Oc der
seer mand / at vor Herre Christus icke
alleniste sagde hannem dette fald til-
forn / men tog hannem der effter til
naade / oc vilde icke lade hannem vnd-
gielde saadan synd. Thi at Paaske dag
er vor Herre Christus obenbarede
sig / befalede Engelen (som sad hoss
Graffuen) Quinderne / at de skulde giff-
e hans Disciple det til kiende / oc be-
synderlige Petro / at vor Herre Chri-
stus vaar opstanden. Oc vor Herre
Christus selff / strax hand haffde oben-
barit sig faar Magdalena oc de andre
Quinder / obenbarer sig faar Peder /
oc trøster hannem. Altsammen det ene
met det andet oss til trøst / om saa er
at wi end ocsaa falde / at wi dog icke
skulle lade troen til Guds naade kom-
me aff vort hierte / men lige som vor
Herre Christus beuiser sig imod Pe-
tro / icke twile / at hand io er død for vo-
re synder / hans pine skal komme oss
til trøst oc hielp / alligeuel at wi end

ere

ere arme Syndere. Thi at skulde Syndere icke verit delactige i denne pine/ da haffde hans Disciple oc serdelis Petrus/ bleffuet de første/ der hand haffde vorskudet/ oc aldri ladet komme til naade igen/ efftherdi at de flyde fra hannem/ oc forsore hannem saa skendelige/ Men den naadige Herre giør det icke/ de ere end nu hans kiere Disciple/ alligeuel de haffde end skicket sig ilde/ Dette skalt du mercke/ oc trøste dit hierte der met/ Thi den naadige Gud vil giøre lige saa imod dig.

Skilssmisse mellem Juda oc Petro.

Ja siger du/ huorledis gaar det da mit den arme Juda? Der seer mand at al naade er wde. Alligeuel wi nu oc saa faa at høre her effter der om/ saa giørs det dog her oc behoff/ at mand haffuer god vnderuisning/ huad der forfremmede oc beuarede Petrum/ oc forhindrede Judam oc førde hannem i fortuilelse/ at wi kunde lære aff Petro/ at skicke oss rettelige/ oc vocte oss fra det/ som offuergick Judam.

Oc først er det nytteligt at wi giøre en skilssmisse mellem Petro oc Juda ocsaa paa syndens vegne/ Thi allige-

uel

el at de baade formedelst synden giøre
mod Guds vilie / oc der met føre den
uige fordømelse offuer sig / saa er dog
Jude synd større end Pederes. Judas
gaar veluillige oc velbetenct til sin
ynd / oc alligeuel vor Herre Christus
ormaner hannem offte oc trolige / saa
lsker hand dog synden mere. Saa haff-
er det sig icke met Petro / hand kom-
ner wforuarendis der til / oc er icke
t beraadt moed oc fri vilie / men en til-
fallende vanmectighed eller skrøbelig-
hed / at hand forsuer Christum / haff-
e hand befryctet / at det skulde kom-
met der til / da haffde hand neppelige
kommet i Caiphas huss. Denne skilss-
nisse paa synden skal mand vel mercke /
t alligeuel baade Peder oc Judas syn-
de / oc falde i Guds dom / saa er dog
Judas synd større end Peders. Lige
om vor Herre Christus oc her effter
giør en skilssmisse mellem Pilato oc
Jøderne / Johan. xix. oc siger. Den mig
antuordede dig / hand haffuer større
ynd. Der faare haffuer Judas mere
bekumrelse oc angist oc større pine i sin
samuittighed end Petrus / Thi den
byrde som ligger paa hannem / er

ſuarere oc trenger hannem haardere/ alligeuel Petrus. Lige ſaa vel haffde met ſin ſynd fortient døden / ſom Judas. Saa ſiger Paulus om ſig ſelff/ at hand forfølde Chriſtum / oc dem ſom trode paa hannem / men hand giorde det wuiderlige/ Der met giffuer hand oc denne ſkilſſmiſſe til kiende/ at alligeuel hans forfølgelſe vaar fordømelig oc dødelig / ſaa vaar hun dog icke lige ved de ypperſte Preſters oc Phariſeers forfølgelſe. Denne ſkilſmiſſe er nyttelig at mand mercker hende vel/ oc vocter ſig fra ſaadan fortredelig / opſettelig ſynd / ſom for en byrde/ der vil hart trycke oc trenge oſſ / oc er befryctendis / at wi ſkulle forderffuis der vnder.

Gud befaler alle ſyndere at haabe naade formedelſt Chriſtū.

Alligeuel der er nu ſaadan ſkilſmiſſe paa ſynden / at den ene er ringere den anden ſtørre/ oc wden tuil / den ſtørſte mere trycker oc trenger ſamuittigheden / Saa ſtaar dog Guds ord oc foriettelſe der / at ingen ſkal falde i miſhaab eller fortuile for ſyndens ſkyld / men forſee ſig al naade til Gud/ formedelſt vor Herre Chriſtum / hans enbaarne Søn. Her ſkillis nu Judas

oc

oc Petrus at i saadane stycke / Der lig-
ger en større byrde paa Juda ryg end
paa Peders / som sagd er / Der faare
falder hand i fortuilelse / oc tencker / at
der er huercken raad eller hielp i euig-
hed / oc det arme Menniske gaar hen
aff stor sorge oc henger sig selff. Huor Petrus
faare dog? Fordi hand haffde hørt trøster
vflitelige oc foractet Guds ord / oc sig met
icke forbedret sig der aff / Der hand Guds
nu haffde trøst behoff / oc icke haffde ord imod
Guds ord / da vaar det wmuligt / at fortui-
hand stod til at hielpe. Nu græder Pe- lelse.
trus ocsaa bitterlige / hand er i angist
oc hannem er bange for hans synder
skyld. Men hand haffde fliteligere hørt
oc bedre merckt vor Herris Christi
ord / Der faare nu der er nød paa fer-
de / tager hand Guds ord faar sig / oc
holder sig der til / hand trøster sig der
met / oc tror at Gud vil vere hannem
naadig / Det er den rette hielp i saa-
dan nød / der paa feylde det den arme
Judas. Men at det gick saa til met Pe-
tro / oc at hand holt sig til Guds ord
oc naade / vidner vor Herre Christus
Luce xxij. der hand siger. Jeg bad for
dig / at din tro skal icke afflade. Der

hand forsuer Christum / seer mand icke en gnist tro i hans hierte / Men der samuittigheden kommer der effter / oc giør hannem bange / da lader troen finde sig igen / oc dette Christi ord beuarer hannem / at hand icke falder i fortuilelse.

Huor aff ret ruelse kommer.

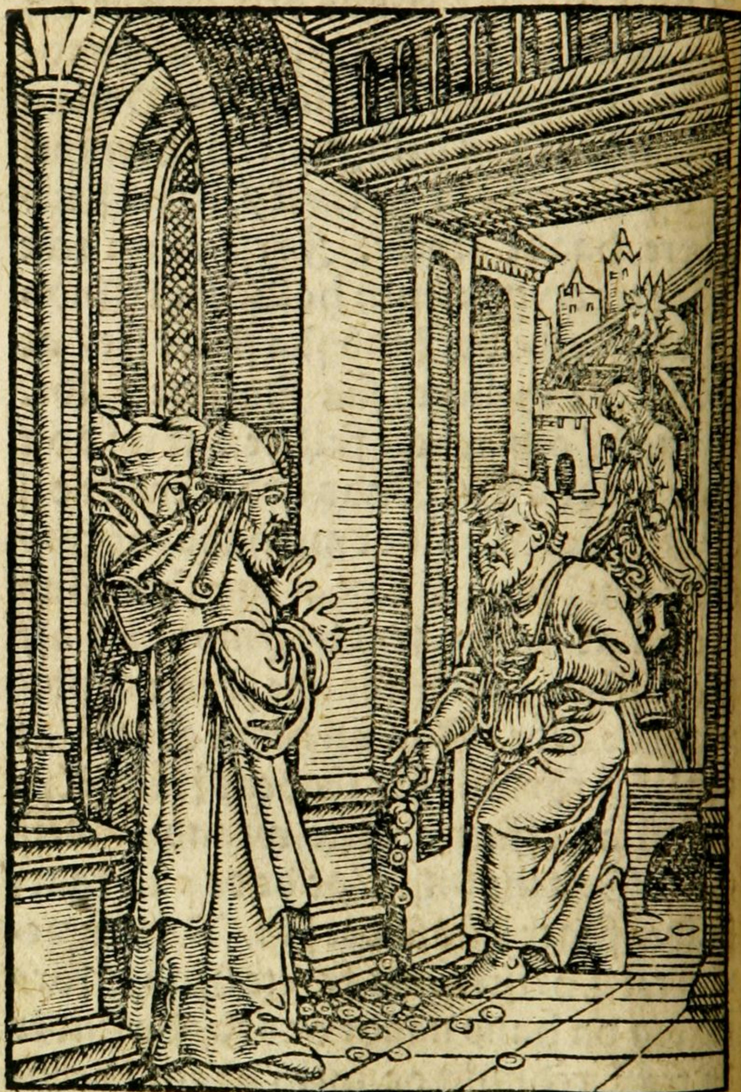
Der faare skalt du lære her / huad den rette penitentze er. Petrus græder bitterlige. Saadant er begyndelsen til penitentze / at hiertet rettelige kiender synden / angrer oc fortryder hende / at mand icke haffuer lyst oc kierlighed der til / oc leffuer stedze hen i synden / men bekummer sig aff hiertet der faare / at mand icke haffuer huldet Guds vilie / oc syndet. Men saadant kunde wi icke giøre aff oss selff / Vor Herre Christus skal see til oss / lige som hand her seer til Peder. Thi vor nature er saa skicket / at wi elske synden / oc stedze met lyst leffue der i / Som wi her see paa Petro / der hand haffde en gong forsorit Christum / far hand stedze io lenger frem / oc bekumrer sig slet intet / Men der hanen gael / oc vor Herre Christus seer sig om effter Peder / da gaar det hannem

em førſt til hierte / oc hand beſinder /
huad hand haffuer giort. Nu kand oc
ynden baade aff ſin egen oc vor nature
icke andet end at hun forferder / truer
met Guds vrede / oc opfylder hiertet
met angiſt / ſom mand ſeer paa dem
baade / paa Juda lige ſaa vel ſom paa
Petro. Der Judas ſeer ſin ſynd / bliff=
uer hannem ſaa bange / at hand icke
veed huort hand vil hen. Peder bliffuer
oc ſaa bange / at hand holder ſig bort
fra folck / oc kand icke nock græde / ſaa
ſuarlige plager hans ſynd hannem. J
ſaadan angiſt oc hierte ſorge er dette
det beſte / at du førſt ydmyger dig faar
Gud / oc bekiender frilige din ſynd. Ah
Gud / ieg er io en arm ſyndere / oc kand
icke andet / der ſom du tager din naa=
de fra mig / end ſynde. Der neſt at du
holder dig til Guds ord oc foriettelſe /
oc ſiger. Men ver mig naadig for din
Søns Christi Jeſu ſkyld. Naar ſom
hiertet ſaa trøſter ſig met Guds ord /
oc haaber viſſelige / at Gud vil vere
naadig for ſin Søns ſkyld / der ſkal da
angiſt lade aff / oc viſſelige følge trøſt.
Dette er da en ret oc fuldkommen peni=
tentze / at ydmyge ſig for ſyndens ſkyld /

oc trøste sig i vor Herre Christo oc hans pine.

Lige saa trøstede Petrus sig vden tuil met det ord vor Herre Christus talede til hannem offuer borde / Luce xxij. Dieffuelen begærede dig / men ieg bad for dig / at din tro skal icke afflade. Thi alligeuel hiertet vaar fult met angist oc bekumrelse / saa fortuilede hand dog icke aldelis / som Judas. Men denne trøst vaar første gong gantske ringe / oc som it lidet seneps korn / Dog efftherdi grunduollen / der saadan ringe trøst stod paa / vaar Guds ord oc forsettelse / da forfremmedis hand drabelige / oc vaar paa den hellige Paaske dag / der hand saa Christum igen / vort saa stor at al bedrøffuelse vaar forsuunden / oc aleniste den hiertelige ydmyghed bleff igen / at hand bekiende sin skrøbelighed / oc gaff sig skyldig som en arm syndere. Vden denne ydmyghed oc bekiendelse / kunde synden icke lade mere bliffue i hans hierte / den trøst fordempede oc vdslucte / som en regnsky den ild som tilforn vilde opbrende hans hierte. Der faare efftherdi wi dog icke kunde leffue wden fristelse / skulde

vi i tide beskicke oss der til / oc besynder/
lige høre flitelige Guds ord / øffue oss
der i / oc mercke dem vel / at wi da kunde
haffue at trøste oss met / lige som Petrus
Saa staar den hellige Petri Exempel
der oss til lerdom oc trøst / at wi skul/
le lære baade stycke. Først at wi icke
skulle vere trygge / men holde oss i Guds
fryct / effterdi det kand saa snart ske / at
ocsaa store Helligen saa suarlige falde.
Der nest / om wi ere faldne / at wi dog
skulle holde oss til Guds ord / trøste oss
der met / oc icke falde i mishaab / oc for/
tuile / som Judas. Thi at lige som Gud
icke vil at nogen skal hoffmode sig aff
sine gaffuer / wi skulle alle frycte Gud /
waage oc bede / Saa vil hand oc icke / at
nogē skal fortuile for syndens skyld. Thi
lige til at affuerie dette wraad / bleff
Guds Søn menniske / oc døde paa kaars
sit. Der faare kaldis det saa / Vilt du ve-
re en ret Christen / da frycte Gud / for/
lad dig pa hans naade oc ord / da finder
du trøst redning oc hielp baade i denne
werden oc vti den anden. Det forlene oss
alle vor kiere Fader i Himmelen forme/
delst sin hellig Aand / oc for vor kiere
Herris oc frelseris Christi skyld / Amen.

Huorledis Christus bliffuer antuordet Pilato / oc Judas henger sig / oc de ypperste

Prester kiøbte for de trediue sølff-
pendinge en ager til at be-
graffue Pillegrime vti.
Matthei. xxvij.

DE om morgenen hulde alle de yperste Prester oc Eldste iblant folcket it raad offuer Jesum / at de vilde dræbe hannem. Oc de bunde hannem oc førde hannem hen / oc atuordede Landzherren Pontio Pilato hannem.

Der Judas det saa / som hannem haffde forraadt / at hand vaar vordømt til døde / da angrede det hannem / Oc hand bar de trediue Sølffpendinge til de yperste Prester oc Eldste igen / oc sagde. Jeg giorde ilde / at ieg forraadde det wskyldige blod / De sagde / huad kommer det oss ved ? Der see du til. Oc hand kaste Sølff pendingene i Templet / skyndede sig der fra / gick bort / oc hengde sig selff.

Men de ypperste Prester toge Sølffpendingene / oc sagde. Det duer icke / at wi legge dem i Guds kiste / thi det er blodpendinge. Da hulde de it Raad / oc kiøbte en Pottemageris ager der faare / til Pillegrimmis begraffuelse. Der aff bleff den samme ager kaldet / blodager / indtil paa denne dag. Da er fuldkommit / det som sagd er formedelst Propheten Jeremias / der som hand siger. De toge trediue Sølffpendinge / der den solde bleff betalit met / huilcken de kiøbte aff Israels børn / oc gaffue dem for en Pottemageris ager / som Herren befalede mig.

EDers kierlighed hørde / huorledis vor HErre Christus først bleff ført faar den Aandelige Øffrighed / oc tabte der sin sag / efterdi at lige de samme som vaare anklagere / vaare oc Dommere i deris egen sag. Nu følger fremdelis huorledis hand bleff ført faar Pilato / oc

huad

huad der skede. Men før wi komme der til/ville wi tilforn giffue til kiende/ huor aff den forfølgelse dog haffde sin begyndelse oc hueden hun kom. Thi det er her smuct affmalet/ oc det gaar end nu stedze lige saa til / huor som forfølgelse er imod Euangelion.

I. Aff huad aarsage Pilatus fordømer Christum.

Strax den ypperste Prest haffde hørt det ord aff vor Herre Christo/ at hand sagde. Nu her effter skulle i see menniskens Søn hoss kraffttens høyre haand/oc komme i skyerne/ da sønderreff hand sine kleder / oc sagde. Hand haffuer bespottet Gud / huad haffue vi ydermere vidne behoff? i haffue nu hørt hans bespottelse / Huad tyckis der? Da sagde alle de andre/ som vaare hoss dette beraad / hand er skyldig at dø / oc begynte strax der effter / oc omgingis iemmerlige met den fromme Herre Jesu / der vaar icke it menniske iblant dem / som holt met hannem/ De vaare alle sammen imod hannem. Oc alligeuel laa der end nu it stycke i heven faar dem / Den sag / de actede hand vaar skyldig at dø faare / viste de vel / at Pilatus skulde icke passe meget

paa/

paa / Thi hand vaar en Hedning / haffde ingen befalning aff den Romske Keysere / at dræbe Jøderne for deris tro skyld / thi hand skulde da dræbit dem alle. Der faare komme de strax om morgenen aarle tilsammen / oc som Mattheus siger / holde it raad offuer Jesum huorledis de kunde dræbe hannem / det er / de beraade dem paa huad klagemaal de vilde føre imod hannem faar Pilato. Thi de merckte vel / at alligeuel (som de actede) Christus haffde bespottet Gud / Pilatus skulde fordi icke ville affliffue hannem Der faare efftersi de skulde faar en verdzlig Dommere / tencke paa it verdzligt klagemaal som haffde anseelse oc kunde drage / Det haffde icke taget liff / uit aff Christo at de sagde / hand vaar en Guds bespottere.

Jøderne holde raad imod Christū.

See nu her til oc lær / huor snedig oc forgifftig Sathan er / naar mand haffuer der til raad behoff / at mand kand tage Christum aff dage. Det første ord Pilatus taler met Christo / er / at hand spør hannem. Est du Jøde Kong? Aff disse ord kand mand vel mercke / at de haffue her besluttet i dette raad

te raad / oc beklaget vor Herre Jesum
faar Pilato / at hand vilde giøre op-
rør / oc giffue sig vd for Jøde kong.
Men huor met kunde de føre saadant
paa vor Herre Christo? Huor haffuer
hand nogen tid kaldet sig en kong?
Huor haffuer hand giffuit sig vd for
en stor Herre? Det kunde de vel vidnet
met hannem / haffde de villit / at folckit
vilde tagit fat paa hannem / oc giort
hannem til kong / Men hand vilde icke
oc skiulte sig. Item / at hand haffde be-
falit dem / de skulde giffue Keyseren det
som hannem hørde til / oc icke forhol-
de det. Nu skulle wi alligeuel ocsaa det-
te betencke / at Pilatus loed sig icke nøye
met dette blotte klagemaal / de skulde oc
beuise dette klagemaal. Huorledis skede
nu det?

Vden tuil i saa maade. De haffde
hørt aff Christo / at hand haffde be-
kient faar de ypperste Prester / at hand
vaar Christus. Der paa toge de Scriff-
ten til vidnisbyrd / oc beuisde aff Pro-
pheterne / huorledis Christus skulde
være en Kong. Thi saa siger Zacharias.
See din Kong kommer til dig sactmo-
dig. Oc Osee iij. De skulle søge deris
Kong

Kong David / oc i mange andre steder.
Efftерdi vor Herre nu bekiende / at
hand vaar Christus / saa vaar oc det
allerede bekient / at hand vaar Jøder/
nis Kong. Thi Christus skulde vere en
Kong. See saa skarpt kand Dieffuelen
søge / Men hand tier dette som er imod
hannem/oc kunde vere vor Herre Chri/
sto til hielp Som er / at Zacharias si/
ger. Hand skal vere elendig/det er/hand
skal icke vere en verdzlig Kong / hand
skal ekon omgaaff met menniskens sam/
uittighed / at trøste hende imod synden
oc Guds vrede / men met legemet / met
pendinge / met gods / vil hand intet
haffue at giøre/ thi Gud haffuer andre
Konger der til / det ere verdzligge
Konger. Saadant tale de Skalcke icke
it eniste ord om / de vende Pilati øyen i
blaar / oc sige. Hand giorde sig til Jø/
de Kong. Saa føre de Pilatum i denne
handel / huilcken der ellers / om hand
haffde bleffuit hoff det første klage/
maal (ketteri eller Gudsbespottelse an/
rørendis) intet haffde befattet sig met
den handel.

Lige saa gaar det oc paa denne dag/
Thi verdzlig Øffrighed haffuer der
foruden

Forunden almindelige den vanart met
ig / at de besynderlige icke bekumre sig
met Guds Rige oc Religion. Naar
Konger oc Førster haffue lydighed aff
deris vnderdane / deris Landgilde oc
ndkomme / deris herlighed / da passe
e icke paa mere / oc Christus bleffue
el saa met fred for Pilato. Men der
omme de ypperste Prester oc Eldste
blant folckit / det er / den blodtørstige
ob / Paffuen / Cardinaler / Bisper /
Muncke / Prester / de beklage Christum
aar Pilato / de opuecke Konger oc
Førster imod Euangelion / giffue det
yld lige som Jøderne skyldede Chri-
um faar Pilato / at det er en oprørisk
rdom / lader mand hannem saa haff-
e sin fremgong / oc icke staar imod i
de / da beholde de icke deris lydighed
off deris vnderdane / Ja der som de
ke sette sig der imod aluerlige da skulle
e huercken haffue lycke eller salighed
deris Regimente. At Tørcken saa fal-
er her ind / wi haffue ingen lycke imod
annem / at fructen i saa mange maa-
e vantriffuis paa iorden / at der fin-
is alleuegne saa mangfoldig wlycke /
lt saadant vdskrige oc beklaffe Prester

faar

faar de ſtore Herrer / at det er Euangelij ſkyld. Der met vecker mand Pilatum op / ſom ellers intet ſkulde paſſe paa Chriſto eller hans predicken / at hand tager hannem frem / oc endelige befaler at kaarſfeſte hannem.

Nu kand det icke andet vere / end ſaadan løgn oc forgifftig baguaſkelſe / giøre offuermaade we / Men lige for denne ſag ſkyld / haffue Euangeliſterne ladet denne Hiſtorie effter ſig / paa det at naar det gaar oſſ lige ſaa / wi ſkulle lide det taalmodelige oc ſige. Det gick min Herre Chriſto oc lige ſaa. Tieneren er icke bedre end hans Herre. Pilatus haffde alle ſine dage ladet hannem predicke oc giøre vnderlige gerninger / oc intet paſſit der paa / Men de ypperſte Preſter / den aandelige hob / kom ſaa meget aff ſted / at Pilatus ſom en Dommere oc Chriſtus ſom en Miſdedere bliffue knytte oc ſyde tilſammen. Lige ſaa gaar det end nu. Paffuen / Biſper / Preſter / Muncke ere Chriſti argiſte fiender / Naar de haffue beſluttet at det er ketteri / ſom icke befalder dem / eller oc er dem imod / Da betracte de huorledis de kunde opuecke

onger oc Førster imod Euangelion/
skulle vere deris Bødele/ oc effter de-
s klagemaal oc tilskyndelse besmitte
g met wskyldig Blod/ lige som Pila-
s/ Det skalt du fromme Christne lide/
Jet din Herre Christo legte mand oc
ge saa/ oc tacke Gud / at du est verdig
at lide for hans Naffn skyld/ som
ucas siger om Apostlene Acto. v. Det-
er det første stycke aff denne dagis
ext.

Det andet er det forferdelige Exem- II.
l met Juda / huilcket der fordi er Om Ju-
a flitelige bemalet faar oss aff Euan- das død.
listerne / at wi der som vti en mal-
ng skulle lære at kiende syndens rette
t oc nature/ oc vocte oss der fra. Thi
wi see paa Juda / baade huorledis
den sledsker sig først saa sacttelige
d / oc foraarsager der effter saa gru-
igt it endeligt. Eders kierlighed hør-
tilforn / huor ringe en begyndelse/
nne gruselige synd haffde / at Judas
f naturen vaar gerig / oc haffde pen-
nge kiere / Der faare der denne beley-
lighed nu begiffuer sig / at vor herre
esus kand bære hannem pendinge
em/ da acter hand det en ringe ting/

at forraade det wskyldige blod / Der-
imod holder hand det for en stor vin-
ding / at hand kand saa snart komme
til saadan en sum pendinge / Vor Herre
Christus maa predicke oc formane saa
trolige som hand vil / som hād oc i den
siste naduere besynderlige offte giør / oc
saa groffuelige at hand motte taget der
paa / saa hielper det dog icke / hand
bliffuer ved sine tancker / oc seer til de
tredive Sølffpendinge. Huor trolig /
streng oc aluerlig en formaning vaar
ekon denne / der som hand tilforn gaff
hannem. Den som met haanden dypper
met mig i fadet / hand skal forrade mig.
Nu vel / menniskens Søn gaar hen som
det staar screffuit om hannem / dog wee
det menniske / formedelst huilcken men-
niskens Søn bliffuer forraad / det vaa-
re hannem bedre at det samme menniske
end aldri haffde verit fød. Skulde Ju-
das icke taget saadane ord til hierte?
Skulde hand icke betenct sig / oc sagd.
Ah Gud / beuare mig / Huad haffuer
jeg arme menniske ladet Dieffuelen pre-
dicke faar mig i mit hierte? Men hand
acter det intet. Hād spør end offuer disse
ord / om vor herre Christus oc da veed /
huad hand haffuer i sinde. Rabbi (siger

and) er det ſegr. oc vor Herre Chriſtus
ſuarer hannem / Du ſiger det / det er / Ja
et eſt du. Men ſom ſagd er / Det er
hannem en ringe oc vbeſuarlig handel /
efterdi hand ved ſaadant it middel /
kand komme til ſaa mange pendinge.

Dette ſkalt du mercke / Thi det er
den første farffue der mand ſkal male
ſynden met / naar mand vil rettelige
male hende lige ſom hun er / at hun ſy-
nis en læt / ringe vforuarendis ting /
Mand frycter icke Guds vrede der
for / mand beſørger icke at der ſkal
komme vlycke / hun ſynis icke at vere
nogen byrde / men en liden læt fieder /
huilcken mand kand blæſe oc driffue
bort met ſin aande. Der faare frycte vi
oſſ icke faar hende / naar hun opuecker
oſſ / Ja vi haffue end lyſt oc kierlighed
der til / oc oſſ tyckis at vi kunde icke be-
dre beſtille vor ſag / end om vi kunde
bedriffue megen ſynd / ſom du maat ta-
ge it Exempel aff en gerig Aagerkal /
eller Horkarl / eller Dranckere. S. Pau-
lus affſiger en offuermaade ſtreng dom
offuer ſaadane. j. Corint. vj. Lader eder
icke forføre (ſiger hand) Huercken
Skiørleffuere / eller Affgudiſke / eller

Synden ſynis først at ſee til en ringe ting.

horkarle etc. eller gerige/ eller Drancke-re/ skulle arffue Guds Rige. Saadant staar her oc bliffuer predicket/ oc de som leffue i saadan synd høre det gantske vel/ men de tage det til hierte lige som Judas giorde/ kunde de komme til it kiøb/ der hundrede gyldene kunde drage xx. xxx. gyldene til aager/ da kunde de vel styre deris lyst/ kunde de huer dag haffue selskaff/ oc vere druckne oc galne/ da lade de sig tycke/ at det er vel bestyrit/ De bekumre eller gremme sig der icke faare/ men ere frimodige oc gantske glade.

Adams predicken om syndens art Gen. 4.

Dette er nu det Adam predickede faar sin Søn Cain/ at hand skulde vocte sig fra synd Gen. iiij. der hand be-merckte at hand vaar suarlige vred paa sin Broder. Er det icke sant/ siger hand/ naar du est from/ da est du beha-gelig/ Est du oc icke from/ da huiler synden faar dørren. Som hand vilde sige/ lær at kiende synden rettelige/ Thi det er hendis art/ naar hun vil off-uerfalde it menniske/ da er hun lige som it galit glubende diur/ der soffuer/ faar huilcket mand icke frycter sig/ det lader tage paa sig oc stryge sig i søffnen/ oc

giør

iør ingen intet. Lige saa synis oc syn-
en at vere en wskadelig ting / hun er li-
e som en smuck slæt kat der lader stry-
e sig oc omgaaß met sig / men vnder
aa foden haffuer hand offuermaade
arpe kløer. Der faare / siger Adam /
octe dig / hun soffuer / men hun vil icke
offue euindelige. Fordi at hun ligger
døren / paa en wrolig sted / der som
uer mand gaar vd oc ind / Der faare
and det snart ske / at hun kand vogne
p / Der bliffuer hun da en glubendis
ue / en vred biørn / som ihielriffue oc
psluge alt det / der de komme til. Lige
om Adam nu sagde Cain tilforn / saa
ick det oc. Adam befalede hannem at
and skulde regnere offuer synden / oc
ke lade sig regære eller styre aff hende /
Men Cain giør det icke / hand lader
ende raade selff / hand slo sin Broder
hiel / der laa synden icke lenge / hun fick
nart vdsoffuit / oc plagede siden den
rme Cain saa suarlige / at hand icke
iste huort hand vilde hen / Hand tor-
e icke bliffue hoß Fader oc Moder /
c hand viste icke heller nogen sted der
hand kunde vere wden liffs fare.

Denne er syndens anden art / huilc-

ken du skalt flitelige mercke. J begyndelsen soffuer hun / oc synis at vere en ringe wskadelig ting / Men hun soffuer icke lenge / oc naar hun vogner op / da er hun en wlidelig byrde / huilcken der er dig wmuligt at du kant bære / uden Gud hielper dig besynderlige. Saadant skalt du see her paa den arme Juda. Der synden end nu soff / vaar det hannem wmuligt / at hand kunde frycte sig for hende / den slette lal bedrog hannem / at hand icke kunde see de skarpe forgiffti-ge klør. Men hun kunde icke soffue len-ge / hun laa faar dørren / oc vaar snar til at vecke op / Der som tilforn ingen atuarsel oc formanelse vilde hielpe / kommer nu it eniste øyeblick / det forfer-der hannem saa suarlige / at hand icke veed huor hand skal bliffue. Thi der hand seer at de føre vor herre Christum hen til Pilatum / oc besørger nu / at det skal gielde hans liff / da anger det han-nem / oc hand seer nu først huad hand haffuer giort. Der vaager synden op / oc stiller sig effter sin art oc nature / saa grum oc gruselig / at hand icke kand taale hende. Tilforn haffde hand de tredive Sølffpendinge saa kiere / at det

vaar

Jaar hannem en ringe sag / at forraade
ne selie vor Herre Christum. Nu ven/
er det sig om / der som hand haffde al
erdens pendinge oc gods / da gaffue
and det gerne der til vd / at vor Herre
hristus ekon motte beholde liffuit.
c efterdi den kierlighed hand haffde
l pendinge haffdeført hannem i saa/
an nød / oc hand for pendinge skyld
affde besuarit sig met saadan synd/
a hader hand de pendinge saa suarli/
e / at hand kand huercken haffne huile
ler rolighed for dem / hand løber eff/
r de ypperste Prester i Templet / be/
ender at hand giort ilde / vil gerne
ffue dem de pendinge igen / at de vil/
ekon lade Christum løß/ oc der de icke
ille/kaster hand dem faar deris føder/
t hand ekon kand skille sig aff met
em.

Dette er nu syndens rette art/naar
om hun vogner op / at hun taler sam/
ittigheden saa hart til / hun begynder
adan en forferdelig predicken / at
iertet icke veed for angist / huad det
al giøre eller lade. Oc her findis end
n it stort iemmer / Thi at lige saa li/
en trøst som det arme menniske haff/

uer i sigselff / saa liden trøst finder hand oc hoss andre folck. Hand klager sin nød troligе faar de ypperste Prester / Ah (siger hand) ieg giorde ilde / Jeg saalde wskyldigt blod. Men huorledis trøste de hannem ? Huad kommer det oss veed ? Der see du til / sige de / De skiu/de det altsammen paa hans halff / der lade de denne suare byrde ligge / oc rø/re der icke ved met en finger / at de kun/de trøste eller redde den arme bedrøff/uede Mand.

Den tre/die oc siste tem/mer.

Der følger da den tredie oc siste temmer / Thi at huor det gaar saa til / at synden bliffuer ved at predicke faar samuittigheden / der forsømer Dieffue/len sig icke lenge / hand puster oc rager saa i ilden / at det bliffuer idel kar lue / oc al redning synis at vere forgeffuis / hand driffuer Judam / at hand i saa/dan angist oc plage lige gaar hen paa de fodspor / oc henger sig selff. Dette er nu det endeligt der Dieffuelen søgte i be/gyndelsen formedelst synden. Huo som kunde strax i begyndelsen betencke eller tro saadant endeligt / hand skulde segne oc vocte sig der fra. Men det er skiult.

Synden

Synden soffuer oc lader icke see sig i
begyndelsen / huort hun vil hen vd.
Dette er nu Historien om det elendige/
arme menniske Juda / huilcken der for
en ringe pending skyld/ saalde vor Her=
re Christum/ oc haffuer icke aleniste icke
nytte eller gaffn aff disse pendinge/
men hand mister oc der offuer legeme/
liff/ siel oc altsammen. Der faare skalt
du flitelige lære dette Exempel / oc
aldri lade det komme aff dit hierte/ Thi
det skal tiene dig oc mig oc oss alle der
til/at wi skulle lære at kiende synden ret=
telige/ oc vocte oss der fra. Wi kunde
besuigis paa baade sider/ oc forderff=
uis formedelst synden/ naar som wi icke
giffue vel act paa dette Exempel / oc
lære der aff at kiende synden. Først i det/
at synden lige som en smuck kat haffuer
en slæt lal oc lader stryge oc klappe sig/
mand haffuer lyst oc kierlighed der til/
Men saadant varer icke lenger end
hand vogner op/da komme de forgiff=
tige skarpe klør frem/slar hand dem ind
oc riffuer dig/da er det møye / arbeyde/
angist oc nød. Disse thu stycke skalt du
lære paa Juda / oc lad den slette lal icke
bedrage dig/ som verden dog giør / oc

 ingen

ingen ord eller formanelse kand hielpe.

Der er mange Borgere/ Bonde/ ædel Mand / som slar stort paa met sin handel oc biering / Sæl hand noget/ da seer hand til huorledis hand kand prange det vd paa det dyriste / kiøber hand noget / da seer hand til huorledis hand kand pracke det til sig for halffe verd / Haffuer hand huss eller andet som hand lader paa leye/ da lader hand det icke bliffue ved den gamle seduanlige leye oc landgilde / hand forhøyer oc stiger op met rente / leye / landgilde oc anden indkomme etc. Saadant er gantske almendeligt i verden / huer mand lader sig tycke / at kunde hand i saa maade eller andre / i it aar drage sammen hundrede / thu hundrede gylden mere eller minde (effter som handelen er til) oc legge paa kiste baanden/ da haffuer hand vel draget i hob. Der faare see wi huorledis huer mand bruger snedighed oc bedregeri til at bierge sig met / Dette er nu Judas synd/ der som hand skal først offuertraade. Men lige saa lidet som Judas fryctede der faare/ eller holt saadant for en farlig han-

lig handel / saa lidet fryctet oc verden
sig paa denne dag. Huor faare? Syn-
den soffuer / Hun lader sig icke strax
ee i begyndelsen / huordan hun er / hun
arffuer oc pryder sig / hun lader en
eylig vng bluferdighed til sine / at
mand kand intet gruseligt see paa hen-
de / der aff kommer det at huer faar
yst til hende. Men huo som kunde dra-
ge den beprydelse aff hende / oc to farff-
en aff met skarp lued / hand skulde fly
aar hende / lige som faar Dieffuelen
elff. Der skulde ingen haffue lyst til
ager eller vere gerig / der som hand
iste huad ende det vil paa det siste faa/
aar synden skal begynde at predicke
aar samuittigheden. Thi der staa de
Exempel faar øyen / at saadane men-
iske som aleniste haffue lagd sig effter
endinge oc godz / icke kunde paa deris
derste verie sig fra de daglige tancker.
Naar som mand trøster dem met Guds
rd / da vilde det icke gaa dem til hier-
/ de vancke den stund omkring met
eris tancker i scriffue kammeret / paa
arrit / hoss kiøbmandskaff / tencke
aa denne oc den geld oc offuerlegge
uad dem staar til ete. In summa/
Torne

Torne haffue saa beueblet dem eller deris samuittighed er saa besuarit at de icke kunde anamme trøst.

Dette skal mand icke aleniste forstaa om Judas pendinge eller gerighed/men om alle synder. Thi at huor som synden kommer soffuende hen/ der vogner hun endelige op / oc kommer saadant temmer aff sted / som wi see paa Juda. Men det skal besynderlige forstaas huor som de rette Judas pendinge ere / der som mand for gods oc pendinge skyld handler imod Guds ord / at Guds ord forfølgis / oc der giffuis aarsage til falsk lerdom oc Affguderi/ som Paffuen / hans Cardinaler / Bisper / Canicker / Muncke / Doctores oc andre saadane / suarlige trengis oc riffuis om Judas pendinge/ Det kommer der aff at Judas pending er icke skarp eller stinger / hand er smuck slæt oc behagelig / oc synis faar verden at vere en offuermaade deylig ting/ at nogen kand saa forfremme sin sag/ at hand kand leffue i rolighed oc haffue gode oc herlige dage. Der imod lader det sig ansee/at det er en ringe ting/ om mand giør det eller det imod Guds ord/

erd / imod det som mand selff bekien-
er at vere ret / oc imod sin samuittig-
ed / Det synis at vere got at forsuare/
t en Cannick staar i Chor / en Pre-
ickere holder til bage / oc icke vil fri-
ge sige sandhed frem. Thi huo det
il giøre/ hand kand nyde saadant me-
et got at hoss verden oc Dieffuelen.
Men i sandhed vil der komme andet
fter oc du skalt ret lige faa løen met
uda / at synden skal predicke faar dig
aa dit yderste / du skalt icke finde ret-
affen trøst hoss nogen / oc Dieffuelen
al føre dig i fortuilelse. Der faare
aare det vel got / at du betencte saa-
an fare i tide / lade Biscops dome/
anicke dome / gode dage / det ene met
et andet fare / oc tenckte til at bliffue
from Christen / at forfremme oc be-
ende Guds ord / oc leffue saa met en
od samuittighed / Gud skulde vel al-
genel giffue dig dit daglige brød / oc
ke lade dig dø aff hunger.

Der faare er nu dette den rette ler-
om aff denne Historie / Effterdi syn-
en soffuer i begyndelsen/ oc vaager si-
n op / oc begynder al iemmer i sam-
ttigheden / oc Satan driffuer men-

visken

nisken der met til fortuilelse/ At du skale vocte dig fra synd / intet giøre imod din samuittighed / oc der til met dagli/ge/ia alle øyenblick bede Gud / om sin hellig Aand / at hand skal icke lede dig i fristelse / men hielpe dig naadelige der aff / oc vocte dig fra synd. Thi som sagd er / effterdi synden icke vaager i begyndelsen / men soffuer / at mand kand icke besørge sig for hende/da kand det gantske letrelige ske / at wi kunde forraskis oc offuerfaldis. Der faare giørs det behoff at bede flitelige / oc der til met at wi tencke oss om / oc see oss vel faare allesteds / at hun skal icke faa indgong met oss.

Der nest est du falden oc forraskit/ oc den synd som soff i begyndelsen/vogner nu op / oc gaar dig vnder øyen/ oc klager paa dig/da skalt du oc vere ruster at staa imod / oc du kant her lære paa Judas huorledis du skalt ruste dig der til. Thi du seer io huad hannem fattis/ Dieffuelen giør it stort høyt bierge aff synden/at hand huercken kand see Gud/ hans ord / forietteise eller naade der faare / fordi falder hand aldelis hen i fortuilelse. Huor aff kommer da først

saadan

aadan forderffuelse? Er det icke vist/
e haffde hand icke slaget Guds ord
en i værit / merckt det fliteligere / oc
icket sig der effter / da kunde hand
haffue trøstet sig i saadan nød? Men
fterdi hand foractede ordet / oc haff-
hørt det wflitelige / da er det icke vn-
erlige / at nu hand haffuer det behoff
ingen sted finder det.

Der faare lige som du paa den ene
de skalt foruare dig imod synden som
ffuer / met Guds fryct oc at du fliteli-
giør din bøn / Saa skalt du naar
nden vogner op / predicker faar dig /
giør dig wrolig / beskerme oc ophol-
dig met det hellige Euangelio / huilc-
t der saa maler dig Christum / at
and taalde pine oc betalede for al ver-
ns synder. Gud den almectigste ska-
re oc Fader maler det saa / at hand
affuer icke lyst til Synderens død.
Men der haffuer hand lyst til / at en
Syndere skal omuende sig oc leffue / det
/ at hand skal bekiende sine synder / an-
e oc fortryde dem / oc haabe synder-
s forladelse formedelst vor Herre
hristum. Dette fattis her Juda / der
aare fortwiler hand. Der imod vaar

Petrus

Petrus ocsaa iemmerlige falden / oc det gick hannem lige som Juda. Den synd som i begyndelsen soffuer (Thi det synis hannem icke at vere besynderlig fare / om hand end forsuer Christum) hun vogner endelige op / oc quel hans hierte / at hand kunde icke nock begræde saadant fald. Som Euangelister siger. Petrus gick hen vd oc græd bitterlige. Huorledis gaar det nu til / at Petrus icke ocsaa henger sig / lige som Judas? Det gaar saa til. Petrus tenckte vden tuil paa vor herris Christi ord / oc reddede sig der met / at vor Herre Christus først haffde tilforn sagd hannem dette fald / oc der nest ocsaa trøstet hannem / Som der staar Luce xxij. der vor Herre Christus siger serdelis til hannem. Simon / Simon / see Sathan begærede eder / at hand vilde sicte eder / lige som huede / Men ieg bad for dig / at din tro icke skal afflade / oc naar du omuender dig en gong / da styrcke dine Brødre. Denne predicken haffde Petrus hørt oc beuarit. Dette ord vaar den staff / der hand støttede sig ved / at synden icke kunde vndertrycke hannem / ellers haffde synden giort lige ved

Huad der beuarer Petrum at hand icke henger sig lige som Judas.

annem / som ved Juda. Men met or/
et reddede hand sig. Dette skalt du læ/
flitelige / oc beskicke dig tilige der til/
øre Guds ord flitelige / læg dig icke
din seng / stat icke op / før du haffuer
gd it / thu / try eller fire deylige sprock
ar dit hierte.

Som Matthei. ix. siger Christus.
eg er kommen at kalde Syndere til
enitentze / oc icke de fromme.

Matthei xj. Kommer hid til mig
le i som ere besuarede oc beladde / Jeg
il verquege eder. Tager mit aag paa
er / oc lærer aff mig / thi ieg er sact/
odig oc ydmig aff hiertet / saa skulle
inde rolighed for eders siele / Thi mit
ag er søt / oc min byrde er læt.

Johan. iij. Saa elskte Gud Ver/
en / at hand gaff sin enbaarne Søn / at
lle de som tro paa hannem icke skulle
ortabis / men haffue det euige liff. Thi
Gud sende icke sin Søn / at hand skal
ømme verden / men at verden skal for/
edelst hannem bliffue salig. Huo som
or paa hannem / hand skal icke dømis.

Johan. v. Sandelige / sandelige /
g siger eder / huo som hører mit ord /
c tror den der mig vdsende / hand

K haffuer

haffuer det euige liff/ oc kommer icke i dom / men er gangen hen igennem fra døden til liffuit.

Johan. xj. Jeg er opstandelsen oc liffuit / Huo som tror paa mig / hand skal leffue/alligeuel hand end døer.

j. Johan. ij. Der som nogen synder/ da haffue wi en Talssmand hoss Faderen / Jesum Christum / som er retferdig / oc den samme er forligelsen for vore synder/Dog icke aleniste for vore/ men ocsaa for den gantske verdens synder etc. Der som du daglige øffuer dig i disse oc andre saadane sprock / oc formedelst saadan øffuelse lærer dem vel/ da haffuer du sielens rette lægedom/ huilcken der fattedis her den ælendige Juda.

Skelsmisse mellem Dauid oc Saul.

Saadane Exempel haffuer mand flere. Dauid kom i it gruseligt forferdeligt fald / oc synder suarligere / end Kong Saul/der hand først begynde at falde. Huor kommer det nu at Saul tager liffuit aff sig selff / oc Dauid bliffuer frelst? Saul haffde icke Guds ord/ Der faare der synden bleff leffuende/ oc predickede faar hannem / da kunde hand icke fri sig fra hende / hand haffde

e intet hand kunde trøste sig met oc
olde sig til. Synden predickede oc
aar Dauid saa / der hun vognede op/
t hand dømde sig selff den straff til/
t hand haffde forskyldet døden. Men i
aadan nød holt hand sig til Prophe-
ens Nathans ord / som tilsagde han-
em / At Gud er naadig / oc vil icke til-
egne hannem saadan synd. Dette skalt
u lade vere den anden lerdom / at du
ke aleniste skalt vocte dig fra synd/
en ocsaa der som hun vogner op/ stri-
e imod hende / oc beskerme dig. Oc du
alt al den stund du leffuer ruste dig
nod saadan nød / oc beuebne dig met
uds ord / ellers bliffuer der huercken
ielp eller raad / lige som Jude Exem-
el staar til syne / hand glæder sig i be-
yndelsen aff de xxx. Sølffpendinge/
et vaar hannem (som mand siger) it
ot bytte / Thi synden soff end nu. Men
er hun vognede op / da bleffue disse
xx. Sølffpendinge hannem en vlidelig
yrde / oc hand hengde sig selff / ekon
ordi at hand skulde icke lenger bære
enne samuittighed / Men hand giff-
er der met aarsage til / at hand skal
ære det til evig tid / Der skalt du vocte

 dig

dig faare / lad ſynden icke ſledſke ſig
ind / frycte Gud oc ſee til at du haffuer
en god ſamuittighed / oc høer io fliteli-
ge Guds ord / ſaa ſkalt du finde trøſt i
allehonde nød.

Nu formelde Euangeliſterne frem-
delis huorledis de ypperſte Preſter hul-
de raad om pendingene/ at de vilde icke
legge dem i Guds kiſte/ men de kiøbe en
Pottemageris ager der faare / oc gior-
de en begraffuelſe til Pillegrimme der
aff / ſaadant ſynis intet beſynderligt.
Men nu wi ſee at den Prophete Za-
charia haffuer ſaa lenge tilforn Pro-
pheteret der om/ da kand io denne han-
del icke vere forgeffuis/ men haffue ſin
egen vdtyning / huilcken der wden tuil
er ſaadan. De Børgere i Jeruſalem
haffde deris egen begraffuelſe/ De frem
mede (ſom wi ſee) haffde ingen / Naar
ſom wi nu ſee til det rette Jeruſalem/
den Chriſtelige kircke / da ere Jøderne
Guds folck/ Wi hedninge ere fremme-
de/ oc høre icke til Guds Rige. Men de
xxx. Sølffpendinge / der vor HErre
Chriſtus bleff ſaald faare / de beſtille
pillegrimme ocſaa en begraffuelſe / det
er / formedelſt Chriſti wſkyldige pine
oc

c død / komme wi Hedninge ocsaa til
et euige liffs forhaabelse/ Thi saadant
aastede vor herris Christi liff oc blod/
ge som Ageren xxx. Sølffpendinge.

Saa vise Euangelisterne oss stedze
er hen i denne Historie/ at wi icke skul/
forglemme / huor faare Christus
leff saald / taalde død oc pine/ Som
r / icke aleniste for sit egit folckis skyld/
uilcke hand vaar loffuit oc tilsagd/
ien ocsaa for oss hedninge skyld/ som
cke haffde nogen begraffuelse i det rette
Jerusalem/ Men for de tredive Sølff/
endinge / der Judas saalde Christum
aare / komme wi ocsaa til en Guds
lger/oc saadan en graff/ huilcken vor
erre Christus skal paa den yderste dag
alde oss vd aff/ oc giøre oss til euig tid
alige. Det forlene oss vor kiere Fader i
immelen/formedelst sin hellig Aand/
men.

VII.

Om domshandel faar Pilato huorledis Christus bleff beklagit/oc endelige dømt til døde.

Historien aff de fire Euangelister.

MEn Jeſus ſtod faar Landz-
herren. Oc Landzherren
ſpurde hannem at/ oc ſag-
de. Eſt du Jødernis Kong? Da
ſagde Jeſus til hannem/ Du ſiger
det

det. Oc der hand bleff beklagit
aff de ypperste Prester oc Eldste/
suarede hand intet. Da sagde Pila-
tus til hannē. Hører du icke huor
hart de klage paa dig? Oc hand
suarede hannem icke it ord/saa / at
Landzherren oc forundrede sig.

Men om høytiden/haffde Landz-
herren en seduane/ at giffue folc-
ket en fange løß/huilcken de vilde.
Oc hand haffde paa den samme
tid en fange/som vaar et besynder-
lig faar andre / hand hed Barra-
bas / oc der de vaare forsamlede/
sagde Pilatus til dem. Huilcken
wille i/at ieg skal giffue eder / Bar-
rabam eller Jesum / huilcken der
sigis om/Hand er Christus? Thi
hand viste vel / at de haffde ant-
uordet hannem aff had.

Oc der hand sad paa Dom-
stolen/ sende hans hustru til han-
nem/ oc loed hannem sige. Haff
du intet at skaffe met denne retfer-
dige / Jeg lidde meget i dag vti
drøme paa hans vegne.

Men de ypperste Prester oc Eldste toge folcket met ord / at de skulde bede om Barrabas/oc affliffue JEsum. Da suarede nu Landzherren / oc sagde til dem. Huilcken ville i at ieg skal giffue eder løss aff disse tho? De sagde. Barrabam/Pilatus sagde til dem. Huad skal ieg da giøre met Jesu/ huilcken der sigis om / hand er Christus? De sagde alle/lad kaarsfeste hannem. Landzherren sagde/ Huad ont haffuer hand da giort? Da robte de end mere / oc sagde/ lad kaarfeste hannem.

Merck huorledis det ord Christus stedze føris ind met/til it vidnisbyrd offuer Jøderne.

Men der Pilatus saa/ at hand intet vdrette/ men at der bleff it meget større bulder tog hand vand oc tode henderne faar folcket / oc sagde. Jeg er vnskyldig/ i denne retferdigis blod/See i til/Da suarede det gantske folck / oc sagde. Hans blod komme offuer oss/ oc offuer vaare børn. Da gaff hand dem Barrabam løss/ Men Jesum loed hand hudstryge/ oc antuorde hannem

hannem hen/at hand skulde kaars-
festis.

Da toge Landzherrens Stridz-
mend Jesum til sig i Domhusit/oc
samlede den gantske skare offuer
hannem / Oc de førde hannem
aff/oc lagde en Purpur kaabe paa
hannem / oc flette en torne krune/
oc sette hannem paa hans hoffuit/
Oc it rør i hans haand / oc bøyde
knæ faar hannem/oc spottede han-
nem/oc sagde. Vil vere dig dn Jø-
de Kong. Oc de spøtte paa han-
nem/oc toge rørit/oc sloge der met
hans hoffuit. Oc der de haffde be-
spottet hannem / droge de kaaben
aff hannem / oc førde hannnem i
sine egne kleder/ oc førde hannem
hen / at de skulde kaarssfeste han-
nem.

EDers kierlighed hørde i den neste
predicken / den procesß/oc doms-
handel / der de ypperste Prester
hulde met vor herre Christo. Nu
følger her effter / huad der skede der de
haffde ført hannem faar Pilatum. Oc

 effterdi

efftherdi Euangelisterne ere noget atskil-
lige i disse stycke / oc icke alle bescriff-
ne beskedelige alle stycke / men den ene
giffuer it andet til kiende / da er det nyt-
teligt / at wi drager den gantske handel
tilsammen aff dem alle fire / oc forte-
lie skickelige det ene effter det andet / lige
som det altsammen bleff forhandlet.

Euangelisten Johannes formelder
først / at der de vel aarle førde Jesum
fra Caipha faar Domhusit / da vilde
de icke gaa ind / at de skulde icke bliffue
wrene / men kunde ede Paaske. Thi eff-
terdi de bleffue actede at vere wrene /
oc skulde holde sig fra andre folck / som
wforuarendis komme i it huss / der no-
gen vaar død / da actede de / efftherdi
mand dømde i dette huss om blod / at
det kunde giøre dem skade. Oc de blin-
de menniske betencte icke / at det vaar
meget større synd / at vdgyde wskyldigt
blod. Saadan hellighed finde wi ocsaa
hoss vore Papister / de holde det for en
meget ringere synd / at forfølge oc ihiel-
sla de arme Christne for Euangelij
skyld / end ede kiød om fredragen / eller
æg i dimel wge. Det første acte de gant-
ske ringe / som der skulde icke ligge stor
macht

nact paa. Men det andet / der som al/
delis ingen synd er / oc ekon aleniste men=
iskens bud / giøre de sig en suar sam/
wittighed offuer.

Der de hellige Menniske icke nu
ville gaa ind. Da skal Pilatus gaa hen
d til dem / oc hand spør dem at / huad
lagemaal de bere frem imod vor Herre
Jesum. De suare dristelige oc hoffmo/
delige / haffde denne icke verit en mis/
edere / da vilde wi icke antuordet dig
hannem / lige som de haffde verit saa
etskaffne oc fromme / at mand skulde
icke formodit sig aff dem / at de skulde
giort nogen wret. Men Pilatus møder
dem offuermaade smuct / oc siger. Da
age i hannem hen / oc dømer hannem
ffter eders Lou / Som hand vilde sige.
Vi Romere haffue icke saadan skick
t wi dræbe nogen wden wi tilforn for/
kaa sagen. Er icke det hoff eder Jøder /
a mue i dræbe hannem / Jeg vil det
icke giøre. Saa seer mand smuct huor/
edis Jøderne / effter de haffde raadsla/
et alting som dem syntis best at vere /
a tro de dem alligeuel icke selff / de be/
ørge at deris klagemaal icke ville giel/
de.

Jøderne

Jøderne ville alligeuel icke lade ta-
ge sig met ord / thi det giør dem offuer-
maade / we / Der faare suarede de / wi
taare ingen dræbe. Som de vilde sige.
Haffde wi den mact / det skulde icke kom
met til dig. Men dette embede er tagit
fra oss / oc giffuit dig / der faare tenck
du til / oc straffe hannem / her setter
Johannes til / met dette ord er Christi
ord fuldkommit / huilcket hand sagde /
der hand vdtyde / huad død hand skulde
dø. Thi hand haffde tilforn sagd dem
saadant / huorledis hand skulde ant-
uordis hedninge / Matth. xx. Luce xviij
Men paa det de kunde dog haffue it
klagemaal / da scriffuer Lucas at de
beklagede hannem met disse ord. Wi
finde denne / at hand affuender folckit /
oc forbiuder at giffue Keyseren skat /
oc siger. Hand er Christus Kong. Der
staar nu handelen / huor faare de ant-
uorde Pilato hannem. Dog huad ret de
haffue der til / vduiser Historien nock.
Men det kunde de beuise Christo off-
uer / at de haffde ladit friste hannem /
om hand vilde lade sig vndfalde no-
get ord imod Keyseren oc hans mact /
Oc Christus siger klarlige / Giffuer
Gud

Gud / det som Gud hører til/ oc Key-
seren/ det Keyseren hører til. Saadant
hielper vor Herre Christo aldelis intet/
hand skal haffue skyld / at hand er op-
rørisk/vender folckit fra Keyseren/for-
hinder skat/ oc vil selff vere Kong/ lige
som Paffuen/Bisper/Muncke/ Pres-
ter oc giøre paa denne dag met det hel-
lige Euangelio. De giffue det alle skyld/
at det er en oprørisk lerdom / seer mand
menge til / oc staar icke imod/ da kom-
mer verdzlig Øffrighed i foractelse/ oc
ingen skal ville vere dem lydig. Der skalt
du icke forundre dig paa/ tacke Gud/
at du vedst/at de liuge / som Skalcke/
oc at Euangelion haffuer andre oc
større sager at giøre met / Som er / at
det lærer / huorledis du skalt bliffue fri
fra synden/ oc komme til det euige liff/
leniste for troen til Guds Søn. Saa-
dant lærer Euangelion dig / det vil in-
tet haffue at giøre met verdzlige ting/
det lader alting bliffue der met / lige
som Gud haffuer allerede forordinet/
met det formedelst verdzlig Øffrighed.

Der Pilatus nu hører dette klage-
maal / falder hand der icke strax til oc
giffuer det mact / men som Johannes
siger/

siger/hand gaar i ind Domhusit/oc la=
der Jesum komme faar sig / spør han=
nem at / oc siger. Est du da Jødernis
Kong? Jesus suarer. Taler du det aff
dig selff/eller haffue andre sagd dig det
om mig/Som hand vilde sige. Ah
vaare icke mine fiender / da bleffue ieg
vel snart wskyldig hoss dig. Thi det
veed ieg / at du icke anseer mig for no=
gen Kong/eller for saadan en/der skul=
de ville giøre oprør. Pilatus suarer. Er
ieg en Jøde? Dit folck oc de ypperste
Prester / antuordede dig mig / huad
haffuer du giort? Jesus suarer. Mit
Rige er icke aff denne verden/vaare mit
Rige aff denne verdē/mine tienere skul=
de vel stride der faare/ at ieg skulde icke
bleffuit Jøderne antuordet/Men nu er
mit Rige icke der aff / Da sagde Pila=
tus end en gong/Saa est du alligeuel en
Kong/Jesus suarer. Du siger det/ Jeg
er io en Kong / Jeg er der til født/oc
kommen til verden/at ieg skal vidne om
sandhed / Huo som er aff sandhed/
hand hører min røst. Pilatus siger/
Huad er sandhed? Som hand vilde
sige. Est du ekon en Kong / som skal
bære vidnisbyrd om sandhed/ da taar
mand

nand icke frycte faar dig / Du giør icke
Keyseren stor skade / Mand strider icke
aare for sandhed / hun gaar oc tryg-
er / Huo som kand linge / stiele/hand
aar frem met sin sag.

Der Pilatus nu haffde nock offuer-
ørt Jesum / gick hand vd til Jøderne
gen / oc sagde. Jeg finder ingen skyld
et hannem / ieg finder ingen sag met
ette menniske. Men Jøderne / som Lu-
as formelder / hulde fremdelis ved / oc
gde / Hand haffuer opuact folcket/
er met at hand lerde baade en sted oc
nden i det gantske Jødiske land / oc be-
ynde i Galilea hid indtil. Der Pilatus
u hørde Galileam / spurde hand om
and vaar aff Galilea / Oc der hand
ornam/ at hand hørde vnder Herodis
ffrighed / forsende hand hannem til
erodes / huilcken der i de samme dage
saa vaar i Jerusalem. Der Herodes
fick Jesum at see / bleff hand glad/
hi hand vilde lenge tilforn gerne seet
nnem. Thi hand haffde hørt om
annem / oc haabede hand skulde see it
tegen aff hannem / oc hand spurde
annem at allehonde / men hand suare-
hannem intet. Oc de ypperste Prester

oc

oc Scrifftklage stode oc klagede hart paa hannem / Men Herodes met sine Hoffsinder foractede oc bespottede hannem / lagde it huit klede paa hannem / oc sende hannem til Pilato igen/ oc Pilatus oc Herodes bleffue paa den dag venner met huer andre/ thi de vaare tilforn wuenner met huer andre.

Her motte vel nogen forundre sig/ huor faare vor Herre Christus taler saa met Pilato / oc giffuer hannem god besked/ oc vil icke suare Herodes it ord som dog vaar Kong i Galilea. Men den rette aarsage huor faare det skede vaar denne / At Herodes vaar saa forgifftig en arge Skalck / oc alligeuel en stor hyglere der til met. Thi hand haffde nylige tilforn ladit affliffue den hellige Døbere Johannem / oc leffde i obenbare forargelse / at hand haffde Philippus sin broders Hustru hoss sig/ oc holt sig dog lige som hand haffde verit offuermaade from / Der faare kalder vor Herre Christus hannem i Euangelio en reff / der intet got er paa wden belgen/it ont oc dog offuermaade listigt diur. Saadane folck ere icke verde/at hand skal handle noget met dem/

Det

Det er dog icke deris aluere/De ere Spot-
tere / som acte Euangelion at vere it
Raagleri/oc holde de Christne for store
daarer/at de for troens skyld giøre sig sto-
re Herrer til wuenner/oc sette liff oc gods
i fare. Der faare skal ekon huer mand vere
til frids met saadant Folck / oc huercken
suare eller tale dem til / som Christus her
giør Herodi. Oc lige som Pilatus oc He-
rodes bliffue venner offuer vor Herre
Christo / huilcke der tilforn vaare wuen-
ner / Saa seer mand end paa denne dag.
Alle bebinde sig tilsammen imod Euan-
gelion/som ellers icke kunde fordragis oc
vere tilsammen. Jngen Bisp kand forli-
gis met den anden / intet Aarden haffuer
huldskab aff det andet. Førster kunde icke
vere til freds met huer andre/Huer vil ve-
re den beste/haffue størst anseelse oc for-
del/oc vndertrycke oc fordempe de andre.
Men naar Christus kommer der meilem/
oc hans Euangelion vil frem/da komme
de alle offuer it/oc ere de beste venner/set-
te tilsammen gods oc blod / som Dauid
longe tilforn i den ij. Psalme haffuer pro-
phetérit.

Der vor Herre Christus nu bleff ført
fra Herode til Pilatum igen/siger Lucas/

 at Pi-

at Pilatus kallede tilsammen igen de yp-
perste Prester oc Offuerster iblant Fol-
ckit/ oc sagde: J haffue ført mig dette
menniske paa/ som den der skulde affuende
Folckit/ oc see/ ieg haffuer offuerhørt han-
nem faar eder/ oc finder ingen aff de sager
hoss dette menniske/ der i skylde hannem
faare/ Herodes oc icke/ Thi ieg sende eder
til hannem/ oc see mand haffuer intet ført
imod hannem/ der hand kand aff liffuis
faare/ Der faare vil ieg straffe hannem oc
lade hannem løss. Thi hand skulde giffue
Barrabas. dem en løss effter Høytidens seduanlig-
hed/ Oc der vaar lige paa den samme tid
i den store Høytid en berøctet oc oprørisk
Mordere/ som hed Barrabas. Denne
holder Pilatus frem imod Christum/ oc
giffuer Jøderne kaar/ met den forhaabel-
se at der skulde ingen bede for Barrabam/
som den der vel haffde forskyldit døden/
Men der siger Mattheus/ at de ypperste
Prester oc Eldste tilskyndede Folckit at de
skulde bede om Barrabam. Der faare
robte den gantske hob/ oc sagde: Bort met
denne oc giff oss Barrabam løss/ huilcken
der vaar kast i fengzel/ for it oprør der ske-
de i Staden/ oc for it mord skyld. Pilatus
robte atter høyt/ oc vilde lade Jesum
løss/

løſſ/ Da robte de / oc ſagde: Kaarſfeſt hannem / Da ſagde hand tredie gong til dem / Huad ont haffuer da denne giort? Jeg finder ingen døds ſag met hannem/ der faare vil ieg ſtraffe oc lade hannem løſſ. Men de hulde ved met ſtort ſkrig / oc begærede at hand ſkulde Kaarſfeſtis.

Som Pilatus nu ſad paa Domſtolen/ ſiger Mattheus / ſende hans Huſtru bud til hannem/oc loed hannem ſige/At hand ſkulde io intet haffue at ſkaffe met denne retferdige Menniſke/ hun haffde lidt meget for hans ſkyld i en drøm. Dette vaar oc en drabelig formaning/ wden tuil / aff en god Engel/ſom i en drøm gaff Pilati Huſtru til kiende/Huor ſtor wlycke oc iemmer Pilatus ſkulde beſuare ſig ſelff oc ſine met/der ſom hand fulde til Jøderne / oc for deris tilſkyndelſe affliffuede den wſkyldige Mand. Men lige ſom al formanelſe vaar wnyttelig oc forgeffuis hoſſ Juda/ſaa halp oc intet paa det ſiſte met Pilato/Dog redder hand ſig end alligeuel nogen ſtund / Oc der det vilde icke gaa faar ſig at hand motte ladis løſſ/ fordi huer mand vilde at Morderen ſkulde leffue/oc Chriſtum det wſkyldige Menniſke vilde de haffue død/Da forſøger Pilatus

det end en gong/oc tager Jesum oc befa-
ler hudstryge hannem. Da forsamlede Pi-
lati Stridzmend den gantske skare/de to-
ge Jesum til sig ind i Domhusit/førde
hannem aff/oc hudstryge hannem / Der
effter lagde de it Purpur klede paa han-
nem/flette en torne Krune / den sette de
paa hans hoffuit / oc gaffue hannem it
Rør i hans høyre haand/ i steden for spi-
ren/bøyde knæ faar hannem / bespottede
hannem/oc sagde: Hil vere du Jøde
Kong/oc spytte i hans ansict/ de sloge
hannem met Rørit paa hoffuedit/ oc
gaffue hannem kindheste/In summa/de
vanartige Stridzskalcke bruge al fortre-
delighed met den fromme Herre Jesu/Jø-
derne vden tuil til tieniste/som haffde det
saa bestillit.

Nu vaar det seduanligt hoss de Ro-
mere/at mand skulde hudstryge Misdede-
re/før mand affliffuede dem. Der faare
lader oc Pilatus hudflette Christum/oc
forhaabis alligeuel/oc giør sit beste / om
hand kunde fri hannem / Oc fordi leder
hand hannem vd met sig / saadan som
Stridzmendene haffde hudflet oc klæd
hannem i Purpur/oc met torne Krunen/
oc siger: Seer ieg leder hannem vd igen/
at

at i skulde kiende/at ieg finder ingen skyld
hoss hannem/Seer huilcket Menniske det
er / Som hand vilde sige: J skulle lade
eder nøye met denne straff / efftersi eders
klagemaal er dog saa aldelis intet vert/ oc
hans vskyldighed saa klar. Men saadant
halp oc intet. Strax de ypperste Prester oc
deris Tienere finge Jesum at see / oc be-
merckte/at Pilatus haffde end nu i sinde/
at hand vilde fri hannem / da robte de/
Kaarsfest/ Kaarsfest. Da bleff Pilatus
fortørnit at de vaare saa offuermaade w-
skellige(Thi som Mattheus siger / hand
viste vel/at de aff had haffde antuordit
hannem)Der faare suarer hand dem vre-
delige igen/Tager hannem hen oc Kaars-
fester/thi ieg finder ingen skyld met han-
nem. Jøderne suare hannem/wi haffue en
Lou/oc effter den Lou skal hand dø/Thi
hand giorde sig selff til Guds Søn.

Der Pilatus hørde det ord / fryctede
hand sig end mere / oc gick ind igen i
Domhusit/oc sagde til Jesum / Hueden
est du? Jesus suarede hannem intet/Da
sagde Pilatus til hannem: Taler du icke
met mig? Vedst du icke at ieg haffuer
mact/at Kaarsfeste dig oc lade dig løss?
Da suarer Jesus oc siger: Du haffde in-

gen mact offuer mig/vaare hun icke giff/
uen dig her offuen ned / Der faare haffuer
hand større synd / som antuordede mig.
Dette er oc en sterck formanelse / Thi Pi/
latus kommer her dybt i den fristelse/ oc
lader sig tycke for sit velde skyld (lige som
verdzlig Øffrighed oc synde gantske me/
git met saadan hofferdighed) at handelen
staar i hans hender / hand maa giøre oc
lade / huad hannem lyster / Ney / siger
Christus : Pilate / Du est alt for megit
hoffmodig/holt maade/haffuer du mact/
da haffuer du den icke aff dig selff / hun
kommer her offuen ned. Der faare bruge
hende saa/at du kant forsuare det. Denne
formanelse anammer Pilatus veluillige/
oc tracter fremdelis/huorledis hand kand
giøre hannem fri. Men Jøderne vilde in/
gelunde/de robte oc sagde : Lader du den/
ne løss/da est du icke Keyserens ven / Thi
at huo som giør sig til Kong / hand er
imod Keyseren.

Der Pilatus hørde det ord / førde
hand Jesum vd / oc sette sig paa Domsto/
len/paa den sted som kaldis brolagd / oc
paa Hebraiske Gabatha. Men det vaar
beredelse dagen i Paaske / ved den siette ti/
me / det er / ved middag. Oc hand sagde til

Jøderne.

Jøderne. Seer / dette er eders Kong / Som hand vilde sige: J bliffue end nu ved det klagemaal / at hand haffuer giort sig til Kong / Ah Gud / huad hand haffuer i ingen maade den anseelse / J giøre hannem wret faar Gud / Huad er dog paa hannem som er en Kong eller oprørist menniske ligt? Men det vaar forgeffuis / De robe atter / Bort / bort / met hannem / Kaarsfest hannem? Pilatus siger til dem / Skal ieg Kaarsfeste eders Kong? De ypperste Prester suare / wi haffue ingen Kong / wden Keyseren. Der Pilatus nu saa / at hand intet beskaffede / men at der vaar it meget større bulder / tog hand vand / oc tode sine hender faar Folckit / oc sagde: Jeg er wskyldig i denne retferdigis blod / See i til. Da suarede det gantske Folck / oc sagde: Hans blod komme offuer off oc vore børn / det er / skeer hannem wret / da gaa det vd offuer off oc vore børn. Da antuordede hand dem Jesum / at hand skulde Kaarsfestis. Saa meget bleff handlet met vor Herre Christo faar Pilato.

VIII.

Her effter forklaris nogle stycke aff denne Historie.

JDisse vor Herris Christi Historiæs stycke/ ere offuermaade mange dey-lige oc trøstelige puncte som høre til vor Christelige lerdom/ Men effterdi det er for meget til en predicken / oc Historien er long nock i sig selff / da ville wi besyn-derlige tage try stycke faar oss. Det første/ at der bæris saa offte vidnisbyrd i Histo-rien aff Pilato oc andre om vor Herris Christi wskyldighed. Det andet/ den be-kiendelse/ der Christus giør faar Pilato/ oc rosis drabelige aff den hellige Paulo/ j. Timot. vj. Det tredie om Pilato oc Jø-derne/ huorledis de baade / acte vor kiere Herris blod saa ringe/ huilcket dog bliff-uer dem der effter en wlidelig oc euig byr-de/ huilcken dem fører i al timelig oc euig wlycke.

I. Vidnisbyrd om Christi wskyldighed.

Om det første/ hører eders kierlighed aldelis vd igennem / huorledis Pilatus stedze staar der paa/ at hand finder ingen døds sag met Christo. Hans Hustru sen-der ocsaa bud til hannem/ at hand skal in-tet haffue at giøre met den retferdige w-

skyldige Mand. Oc Pilatus befinder paa al handelen/oc aff flitig bespørelse saa meget/at det er ekon had oc affuind / der de ypperste Prester oc Eldste / haffue til Christum / Saadane vidnisbyrd findis der effter Christi død end flere oc veldigere / der de store/herlige/vnderlige gerninger ske / iordskel/mørck oc andre / Der faare bekiender den øffuerste Høffuitsmand frilige obenbare/oc siger : Sandelige denne vaar it fromt menniske / oc Folcket som der stod hoss / sloge dem faar deris bryst/ til it tegen at det giorde dem ont/at mand haffde handlet saa tredskelige met det wskyldige Menniske.

Huor til tiene nu alle disse vidnisbyrd ? Huor faare haffue Euangelisterne saa flitelige bescreffuit oc giffuit dem til kiende ? Wden tuil for den eniste sag skyld/ at de der met ville vise oss Guds raad/oc giffue oss hans vilie til kiende/ der met at betencke/huor til denne wskyldige retferdige Herris pine skal besynderlige vere nyttelig. Paa det / effterdi wi haffue saa mange vidnisbyrd / at hand vaar wskyldig oc haffde icke fortient saadant/wi da skulle vere saa meget fastere i vor tro oc beslutte. At alt det som vor Herre Christus

taalde/det taalde hand for vor skyld / oc Gud lagde hannem saadan pine paa / oc vilde icke tage hende fra hannem / allige/uel hand vaar wskyldig / oc wi der met skulde bliffue fri fra synden / oc forligte met Gud igen.

Der faare skulle aldelis vd igennem i Passiens gantske Historie/huor wi høre/ huor wredelige Jøder oc Hedninge hand/le met vor Herre Christo/huorledis de sla hannem faar den ypperste Prest/ forhaa/ne hannem faar Herode / hudstrygge oc bespotte hannem i Domhusit/Huor siger ieg wi høre saadant i den gantske Histo/rie/da skulle wi altid fatte oc haffue disse tancker der hoss / See hand er wskyldig/ for sin egen skyld lider hand icke / hand haffuer det icke fortient/Men ieg/du/oc wi alle haffue det fortient/ wi haffue lagd døden oc al wlycke paa oss for syndens skyld / Men der kommer den wskyldige/ hellige Guds Søn/tager sig min skyld til/ vil betale der faare/ at ieg bliffue quit oc fri der fra.

Aff saadane tancker skal den trøst komme / at hiertet skal icke fortuile for sin synd skyld/icke fly faar Gud som faar Bø/delen eller en Tiran / men vende oss til han/

hannem met hiertelig tillid / rose oc prise hans barmhertighed/huilcken hand/som Paulus siger Roma. v. besynderlige priser imod oss i det / at hand giffuer sin enbaarne Søn vor Herre oc Frelsere hen i døden/oc lader hannem dø for vore synder/Huo kand eller vil tuile/at Gud vil io vere oss god oc handle paa det naadeligste met oss? Wi vaare paa syndens vegne i Guds vrede/vnder døden/oc i Sathans rige/det euige liff vaar fortabit/ oc i den sted al timelig oc euig wlycke erffuit paa oss. Men den naadige/barmhertige Fader/tager sig oss til / oc vil icke lade oss ligge i saadan iemmer/Hand vdsender før sin enbaarne Søn / lader hannem fødis aff en Jomfru / hannem giffuer hand vnder Louen/paa det / effterdi kiød oc blod icke kunde giøre Guds vilie/Louen alligeuel icke skulde vere giffuen forgeffuis / oc fuldkommis aff dette Menniske for alle andre menniske. Hand lader hannem endelige dø paa Kaarssit/ oc met sin wskyldige død/betale for vore synder/at wi formedelst hannem skulde bliffue fri fra den euige død oc Sathans rige / haffue det euige liff oc vorde Guds børn. Det skalt du tage dig til/der skalt du trøste dig met/

Trøst som flyder aff Christi pine.

oc tro at det er ſkeet for din ſkyld oc dig til
gode / Thi du hører her icke en gong eller
tho gonge/men offte / at huad hand li/
der/det lider hand wſkyldelige. Huor faa/
re tilſteder Gud ſaadant? Ja huor faare
beſkicker oc beſkaffer Gud det ſaa? Fordi
at du ſkalt trøſte dig i hannem / Hand li/
der icke pine oc død for ſig ſelff / men for
dig oc for den gantſke verden / ſom Jo/
hannes ſiger / Hand er en forligelſe icke
aleniſte for vore ſynder/men ocſaa for den
gantſke verden/Oc Døberen giffuer han/
nem fordi det Naffn / oc kalder hannem
Guds Lam/ſom bær verdens ſynder/det
er/it Offer der til beſkicket aff Gud / at
hand ſkal tage den gantſke verdens ſynder
paa ſig/ oc giøre verden ledig oc løſſ der
fra. Der faare ſkal det gaa anderleds til
end wi kunde tencke. Hand er Guds Søn/
i alle maade hellig/oc wden al ſynd / Der
faare ſkulde hand met rette vere fri fra for-
maledidelſe oc døden. Wi ere ſyndere vn/
der forbandelſe oc Guds vrede/der faare
ſkulde wi met rette bære døden oc fordø/
melſe. Men Gud vender det om/Den ſom
ingen ſynd haffuer/der ſom icke er wden
naade / oc ſom Johannes ſiger: Den
Guds naadis fuldhed bor vdi/hand ſkal
bliffue

bliffue til en forbandelse / oc bære syndens straff. Men wi ere formedelst hannem i naade oc Guds børn / Der faare skulle wi fast holde denne trøst / oc besynderlige lade disse Christi wskyldigheds vidnisbyrd vere oss kiere. Thi huad som Christus taalde wskyldelige / der gaff vor synd oc skyld aarsage til. Der faare kunde wi met hans vskyldighed trøste oss imod synden oc al vlycke. Thi saadan wskyldighed er it wuilactigt vidnisbyrd / at wi skulde nyde hans pine / oc den fromme Herre oc naadige Frelsere taalde pine oc betalede for oss. Men oss giffuis aarsage til at tale didermere her om / naar wi faa hannem paa Kaarssit oc mellem de tho Røffuere. Wi ville nu tale om dem anden punct.

Den hellige Paulus formaner Timotheum i det første Epistel vdi det vj. Capitel met disse ord. Jeg biuder dig faar Gud / som giør alle ting leffuende / oc faar Christo Jesu / som vnder Pontio Pilato vidnede en god bekiendelse / at du holder dette bud / det er / denne lerdom wden besmittelse wstraffelig / indtil vor Herris Jesu Christi obenbarelse. Efterdi disse ord klarlige holde oss faare den bekiendelse faar Pilato / oc Paulus der met saa sticke- II. Christi bekiendelse som hand giør faar Pilato.

lige

lige oc aluerlige formaner Timotheum/ da giffue de oss aarsage til at tencke paa denne bekiendelse/huordan hun vaar oc huor til hun er oss nyttelig. Nu er det oc klart aff Historien/huad Christus bekiende. Thi der Jøderne beklagede hannem/ at hand haffde giort sig til en Kong / oc Pilatus taler hannem til der om / da siger hand icke ney / men bekiender frilige/oc siger til Pilato. Mit Rige er icke aff denne verden / Mit Rige er icke der aff. Der pilatus nu spurde anden gong / Saa est du alligeuel en Kong? Da suarede Jesus/ Du siger det / Jeg er io en Kong. Jeg er der til født oc kommen til verden / at ieg skal vidne sandhed / Oc huo som er aff sandhed / hand hører min røst.

Her mot du tencke / huad giør dog saadant til den formaning der Paulus giør Timotheo/at hand skal føre oc holde det Bud / det er lerdommen reen / oc icke forfalske hannem? Suar. Gantske megit/Ja altsammen det ene met det andet ligger det paa dette eniste stycke/at du/ om du vilt vere en ret Predickere eller Christen / skalt tro baade de stycke / som Christus bekiende/Som er / at hand er en Kong/oc hans Rige er alligeuel icke aff

denne verden / At hand giør icke mere i denne verden/end giffuer sandhed vidnis/byrd. Thi der aff flyder det / at lige som denne Kong er/saa skulle oc hans vnder/dane vere her paa iorden. Det Naffn haffuer hand io / at hand kaldis en Kong / Men huo som vil regne han/nem imod verdzlige Konger/imod Hero/dem/eller Pilatum/ som vaar end ringe/re/end Herodes/hand kand icke andet end holde hannem for en stackarl/ia for it yn/keligt elendigt menniske. Herodes er en stor Herre/hand praler/leffuer i allehon/de vellyst/haffuer alt det hans hierte be/gærer/oc holdis herlig aff al verden/Di/ligest Pilatus oc andre / ere alle herlige for verden / Men den fromme arme Christus er en stackarl der imod/de spotte oc forhaane hannem / lige som de ville selff/ de fordøme hannem til døde / sla hannem til Kaarssit / oc dræbe hannem/ Der faare siger hand ret / Mit Rige er icke aff denne verden.

Huor faare fører hand da en Kon/gis naffn? Suar/ Hand er en Kong/men i en anden verden / Hans Kongeri/ge kaldis icke at giffue pendinge eller gods/beskerme legemet/ oc giøre andet/

huad

huad verdzlige Konger giøre. Men at giffue den hellig Aand / syndernis forladelse / oc det euige liff / Dette Rige begynder hand her paa iorden / men ekon i ordet oc troen. Der for wden skal mand her paa iorden lide pine oc dø. Lige som vor Kong selff lidde pine oc døde.

Huo saa veed denne Kongis oc hans Kongerigis art / hand giffuer sig veluillige vnder Kaarssit / Thi hand veed icke aleniste / at det gick hans Herre Christo / den euige Kong oc lige saa / er der faare veluillig oc redebon til at lide / Thi suenden skal io icke haffue det bedre end hans Herre. Men hand fatter oc den trøst / at skal hand end her lide / saa skal det hissit i euighed vere fryd oc herlighed / Dette giør de Christne ocsaa frimodige / mit i fristelse oc bekumrelse / Der som de andre der imod som icke vide saadant / icke kunde andet / naar det gaar dem ilde / end vere ilde til frids / klage / knurre / vere wtaalmodige / oc paa det siste aldelis fortuile. Thi deris tancker staa saa / Der som Gud haffde got i sinde met dig / da lode hand icke saa megen wlycke komme dig paa / eller hand io strax hulpe oc reddede dig igen. Saadane tancker ere i grunden icke andet / end

som

som Christus skulde vere en Kong aff den-
ne verden / De samme skulle paa deris em-
bedis vegne / beskerme liff oc legeme / oc
gods / oc beuare oss fra wlycke. Saa lader
den Kong Christus / legeme oc gods / liff
oc altsammen komme i fare / det skalt du
lære / at det skeer fordi at hans Rige er icke
aff denne verden / Her paa iorden skalt du
icke nyde din Christelige tro der til / at du
skalt haffue offuerflødighed / oc dig skal
intet fattis. Thi see til din Kong vor Her-
e Jesum selff / huorledis gaar det han-
nem? Huor met brammer oc praler hand?
Huad haffuer hand for gode dage? Huor
herlig bliffuer hand hulden? Er det icke
ant / det kaldis met hannem ekon lide / la-
e bespotte oc forhaane sig / oc dø forsmæ-
elige? Hand haffuer it eniste stycke / der
egærer hand met / men hoss gantske faa /
Som er / met sandheds vidnisbyrd. Det
r / met det hellige Euangelio / formedelst
et samme giffuer hand den hellig Aand i
menniskens hierte / hand forlader synden /
c skencker it vist haab til det euige liff.
Men altsammen dette bliffuer ekon i troen
c ordet / mand seer det icke / mand føler
et icke. Det er icke i haanden / men i for-
aabelsen. Naar som verdens Rige aff-

lader/oc wi ere icke lenger paa iorden / da skal paa den tid hans Rige oc herlighed obenbaris i oss / at wi skulle met hannem leffue til euig tid/oc rægere offuer alt det/ som er i Himmelen oc paa iorden.

Ved denne maade kiender den ene Røffuere vor Herre Christum paa Kaarssit/der hand siger: Herre/tenck paa mig naar du kommer i din Faders rige / Hand saa Christum henge der paa Kaarssit/lige i det iemmer/der hand vaar vdi / Paa saadant forargede den anden Røffuere sig hoss den venstre haand/hand begynte met Jøderne/oc bespottede hannem / Ey huilcken deylig Kong est du? Hand tenckte/ at efterdi vor kiere Herre Christus vaar saa elendig oc fattig her paa iorden / da kunde mand icke formode sig mere aff hannem. Men den hoss den høyre haand/ kiender hannē smuct rettelige/ huad hand er for en Kong / Som er / icke en Kong aff denne verden/oc beder/hand vil komme hannem ihu/ naar hand kommer i sit Rige/det er/at hand vil hielpe hannem/ naar som hand nu er død der paa Kaarssit/oc haffuer vdgiffuit sin Aand. Lige saa skulle oc wi tro om Christo / da skulle wi visselige finde trøst hoss hannem.

Saadan trøst haffue oc alle Christ-
ne behoff / at de kunde stedze i allehonde
vlycke holde sig til denne Christi bekien-
delse faar Pilato / oc betracte hende hoss
sig selff / Huad vilt du græde? Huad vilt
du lade denne eller den modgang besuare
dig? Betenck huad du haffuer for en
Kong. Huorledis siger hand faar Pila-
to? Mit Rige er icke aff denne verden /
vilde du da her haffue dit Rige? Vocte
dig der fra / det kunde ingen bistand haff-
ue / Her vil det aldelis intet andet vere end
mand skal lide / men herlighed oc det gode
effnit skal lade sig finde i en anden ver-
den / lode det sig her finde / da vaare det en
facket oc forgengelig glede. Thi her er in-
tet bestandigt eller euigt i denne verden.
Men min Kong Christus Jesus / er en
Kong i den anden verden / det er / en euig
Kong / wi ville spare vor glede oc herlig-
hed til wi komme der hen / oc her i verden
tage for got / huad mand gior oss / Thi
wi ere icke bestillede aff vor Kong at wi
skulle her bliffue / wden sandheds vidnis-
byrd vil hand intet haffue at skaffe her
met verden oc dette timelige liff / etc. Saa-
dan trøst siger ieg haffue alle Christne be-
hoff / oc besynderlige de som ere i Predicke

 embe-

embedet/oc føre ordet/Der faare forma-
ner den hellige Paulus Timotheum ret li-
ge met disse ord om Christi bekiendelse
faar Pilato/at hand skal holde fast ved
denne rette lerdom / oc icke lade hannem
forfalskis. Thi efftterdi verden oc Dieffue-
len icke kunde lide ordet oc i mange maade
ville fordempe det / da skal oc bør huer
Predickere besynderlige / at holde sig til
dette vidnisbyrd / oc kiende Christum for
saadan en Kong/der hand kand trøste sig
met/oc tencke at nyde got at/men icke her
paa iorden. Thi hand siger saa: Mit Ri-
ge er icke der aff / Oc atter / Jeg er io en
Kong/ Jeg er kommen i verden til sand-
heds vidnisbyrd. Huo som fordi vil haff-
ue den Kong Christum / hand skal holde
ved sandhed/eller ved Guds ord / oc vi-
de/at hand skal icke haffue mere aff hans
Rige her paa iorden / Ja hand skal end
for ordens skyld lide allehonde wlycke/li-
ge som Kongen Christus selff lidde. Men
naar dette liff faar ende / da skal mand
rettelige bruge vor Herris Christi Rige.

Denne trøst haffuer Paffuen oc Bis-
per icke huldet sig til / de ville icke haffue
denne Kong/der icke haffuer mere/end at
hand vidner om sandhed/De sige met Pi-
lato:

lato: Ah huad er ſandhed / wi ſkulde vel
der met gaa oc tigge vort brød / Der faa-
re ville wi haffue en anden Kong / der
kand giffue oſſ her i verden pendinge /
gods / ære / velde oc alting offuerflødelige /
denne Kong met ſin ſandhed maa den
ſtund bliffue huor hand kand. Fra ſaadan
forderffuelſe formaner nu Paulus at wi
ſkulle vocte oſſ / oc huer from Predickere
ſkal alvorlige betencke denne formaning /
oc ſette det der paa / at wi icke ſkulle vere
herlige i denne verden / Al vor herlighed
er / at wi giffue ſandhed vidniſbyrd. Der
løner verden oſſ faare / lige ſom hun lønte
vor Herre Chriſto met Galien oc Bøde-
len / det ſkalt du lære at bære taalmodeli-
ge / Oc ſæt dit hierte oc haab der hen / at
lider du end oc plagis / ſaa ſkal dog ſaadan
pine vel belønis oc vederleggis / i den an-
den verden / formedelſt den enige Kong
vor Herre Chriſtum. Det er kortelige nock
om det vidniſbyrd faar Pilato.

Nu ville wi oc beſee det tredie ſtycke / III.
Som er / huorledis Pilatus oc Jøderne
actede Chriſti blod ſaa ringe / men ſaadant
bliffuer dem endelige en wlidelig oc euig
byrde. Mattheus formelder beſynderlige /
At Pilatus tode ſine hender faar Folckit /

Pilatus holt ſig at vere wſkyldig / der hand dømde Chriſtum.

oc sagde: Jeg er wskyldig i denne retfer/
digis blod/ Der met er hand til frids / oc
lader sla Christum til Kaarssit / lige som
det vaare der met nock / at hand siger sig
at vere wskyldig. Men haffde atuarsel
kunde hulpet / da haffde hans Hustru vel
kunde sagd hannem / huor wskyldig hand
skulde bliffue / huilcken / som tilforn er be/
melt i Historien / der lidde meget den gant/
ske nat / at Gud haffde obenbarit hende /
huor suar en dom oc fordømelse Pilatus
skulde føre offuer sig selff / oc alle sine for/
medelst denne død. Men det gaar altid
saa met vor Herris Christi oc hans
Christnis blod. Den gamle Herodes myr/
de de wskyldige smaa børn trint omkring
Bethlehem. Hans Søn ihielslo den helli/
ge Johannem Døberen / oc de lode sig
baade tycke / at de vilde haffue gaffn oc
nytte der aff. Pilatus acter det her oc icke
stort / at hand dømer Christum til døde /
lige som hand tencker der om / saa lader
hand sig tycke / at Gud skal oc tencke der
om / at acte hannem at vere wskyldig /
Men wden tuil da tøffuede Guds vrede
icke lenge / at Pilati huss / slect oc naffn
bleff ødelagd / oc der effter legeme oc siel
nedstøt i Helffuede oc ewig ild / Der fornam
hand

hand huor wskyldig hand vaar i dette blod.

Men Jøderne ere end frimodigere oc letsindegere til dette mord / Der Pilatus siger/ See i til / da fare de dristelige til / oc sige: Hans blod komme offuer oss oc vore børn / Det er / skeer hannem wret / da gaa det vd paa oss oc vore børn. Strax er det talit / oc det gaar dem der effter lige som tilforn/det synis / som det er talit hen i værit / Men før fyritiue aar forløbbe/ finge de at see / at der vilde bliffue andit aff/oc dette blod begynde da / at røre sig saa veldelige/at Jerusalem oc det gantske Land bleff i en stacket tid ødelagd / Folc/ kit ihielslagit / oc altsammen det ene met det andet aldelis omuent. Oc det vaar icke nock der met/ End paa denne dag oc nu mere end i femten hundrede aar ere de oc haffue verit i elendighed / haffue icke nogen bliffuende sted / oc det er en ringe sag/ at de timelige ere i saadan elendig/ hed / Deris hierte ere gruselige opstyrede imod Guds Søn / hoss huilcken de skulde søge oc vente/ syndernis forladelse oc det euige liff/ De haffue lyst til løgn oc vild/ farelse/de arbeyde flitelige paa huorledis de kunde formørcke Scrifften for dem

 selff/

selff/oc icke kunde komme til ret forstand/ Naar som de mene at de tiene Gud / at de paakalde Gud / da tiene de den fule Dieffuel/ oc Gud vil icke høre dem / Oc endelige er der intet vissere / efftærdi de ville icke formedelst Guds ord bliffue fri fra deris synder / end at de skulle dø i deris synd / oc vorde euindelige forderffuede.

Saadant iemmer vilde de paa den tid icke see/de lode sig tycke / at det skulde vere deris beste / der som Christus ekon kunde bliffue snart afflifuit / Der faare sagde de / wden al ydermere betenckelse/ Skeer hannem wret / da gaa det vd offuer oss oc vore børn. Men lige som Judas haff de en stacket glede mtt sine xxx. Sølff pendinge/saa skickede det sig snart anderleds met Jøderne / at deris væsen formindskedis dag fra dag/indtil de endelige bleffue aldelis ødelagde.

Der faare skulde mæctige Konger oc Førster besynderlige vel betencke dette Exempel/at det er Pilato / oc der nest det Jødiske Folck saa læt en ringe handel/ at vdgyde wskyldigt blod / men det trycker dem endelige ned i Heffuedis affgrund. Vore Bisper met deris Affgud Paffuen/

huor som de kunde faa mact offuer en arm trofast Sogneherre eller Sielesørgere / da skynde de hannem strax til ild oc galie / oc lade sig tycke at det er da offuermaade vel bestillit / De acte saadant / met Pilato oc Jøderne / gantske ringe / Men her kom icke end afften / see huad ende det vil faa / Thi det er wmuligt / at Gud kand lenge tie stille / det blod rober saa veldelige i hans øern / at hand kand icke andet end staa op / oc straffe. Pilatus er borte / wden tuil / at der bleff icke it menniske effter hannem aff hans naffn oc slect. Jøderne bære end paa denne dag paa Christi blod / det skal oc endelige trycke dem ned i Helffuede. De store mectige Førster i det Romerske Rige / oc alle andre vegne / som nogen tid haffue sæt sig op imod de Christne / ere alle iemmerlige forderffuede oc bortdøde. Lige saa skal det oc gaa Christi fiender paa denne dag / som handle saa Tiranskelige / oc for Euangelij skyld / aff liffue de arme Christne. Der taar ingen sørge / at straffen skal io vel komme / Vaare de end saa mectige / som Keyser Augustus / saa skulle de dog met alle deris efferkommere bliffue til intet / naar som de synde met wskyldige Christnis blod.

De mue vel nu holde off for Kettere / oc lade sig tycke/at de giøre ret der met/naar de dræbe off/ Men Pilatus oc besynderlige Jøderne lode sig oc lige saa tycke/oc det halp dem intet. Der faare skal huer mand see sig vel faare/oc lade de Christnis blod vere met fred. Det synis i begyndelsen at vere en slæt synd oc ringe handel/men paa det siste finder det sig vel / at alle de som haffue besmittet sig met de Christnis blod skulle ødeleggis oc bliffue til intet/som alle Historier giffue til kiende. Den almectigste Gud affstyre alle Tiranner/oc beskerme naadelige sin Kircke/ oc beuare off ved sit ord/oc giøre off til euig tid salige/

AMEN.

IX.

Huorledis de føre vor Herre Christum vd/Simeon bær Kaarsit effter hannem / oc Quinderne/som gaa met græde.

Oc der

OC der de førde hannem bort/ toge de fat paa en/Simeon aff Cirenen / som kom aff marcken/oc lagde Kaarssit paa hannem/ at hand bar det effter Jesum.

Oc der

Oc der følde en stor hob Folck oc Quinder effter hannem/som klagede oc begræde hannem. Da vende Jesus sig om til dem/oc sagde: J Døtter aff Jerusalem/græder icke offuer mig/men græder offuer eder selff/oc offuer eders børn. Thi see/den tid skal komme/i huilcken mand skal sige: Salige ere de vfructsommelige oc de liff som icke fødde/oc de bryst som icke haffue giffuit di. Da skulle de begynde at sige til Biergene/ Falder offuer oss/oc til Høyene/ skiuler oss. Thi at giør mand det met it grønt træ/huad vil da bliffue met det tørre?

DIsse tho Historier skede/der de lidde vor Herre Christum fra Pilato vd til den sted som hand skulde affliffuis paa/Oc alle fire Euangelisterne tilsammen/tale om Simeon aff Cirene/Vden tuil fordi/at dette vaar icke ingen ringe handel der skede vforuarendis/som det vel synis/men det vaar saa beskicket aff Guds besynderlige raad/at dette Exempel skulde settis frem faar alle Christne/lige paa den tid/der Christus skulde gaa

gaa til sin pine/aff huilcket de skulde læ-
re/huorledis det skal gaa dem her paa ior-
den/at de skulle hielpe vor Herre Christo
at bære Kaarssit / lige som Simeon her.
Den gode fromme Mand veed aldelis in-
tet aff den handel / der Jøderne haffue i
Staden/men hand gaar sit ærende effter
sin leylighed oc nødtørfftighed / at besty-
re huad som hand haffde behoff i Sta-
den. Som vor Herre Christus nu oc de
andre tho Roffuere møde hannem/oc vor
Herre Christus vaar saa skrøbelig / at
hand icke kunde komme frem / met det
Kaarss de haffde lagd paa hannem / thi
det vaar vden tuil vel suart / effterdi en
fuldvoxen sterck Mand skulde henge der
paa/da løbe Stridsmendene bort/oc nød-
de den gode arme Simeon til/at tage paa
sig det Kaarss eller træ/der Christus skul-
de hengis paa/ oc bære det til pinelse ste-
den. Det synis at vere en ringe handel / oc
at det skeer vforuarendis. Men/som sagd
er/det er alle Christnis billede oc spegel/
huilcket Gud vilde lige paa den tid sette
frem faar sin Kircke/der Guds Søn lid-
de selff pine/at den almindelige forargelse
skal saa borttagis / huilcken der fører oss
alle i vildfarelse. Thi at strax Gud kom-
mer

mer met Kaarssit/plager dig paa lege-
met/paa gods/met vanartige børn/ eller
i andre maade/da bliffue wi strax mistrø-
stige/oc beslutte der aff/ at Gud haffuer
icke got i sinde met oss/oc at der som hand
elskte oss/da skulde hand vel skicke sig ven-
ligere met oss/Men efterdi Gud lader saa
trycke/plage oc pine oss/ da befrycte wi/
det er it tegen til/at Gud er vred paa oss/
oc vil icke vere oss naadig.

Imod denne forargelse staar dette
billede her/at først Guds Søn selff bær
sit Kaarss/oc bær saa suarlige der paa/at
hand der vnder paa det neste falder til jor-
den/oc kand ilde komme frem/ Dette skalt
du vel mercke. Thi det er snart beregnit oc
offuerlagd/som her følger effter / at skeer
saadant paa det grøne oc fructsommelige
træ/at det icke da kand eller skal anderleds
gaa det forornede oc wfructsommelige
træ. Der nest seer du huorledis den gode
Simeon for fremmet skyld kommer der
til/haffde hand icke ret lige da kommet
til maade / der Christus skulde bære sit
Kaarss/da haffde hannem aldri bleffuit
Kaarss paalagd at bære. Men der maa
hand vndgielde for Christi skyld / effterdi
Christus bær Kaarssit/da skal hand der
til oc

til oc bære met. Dette skalt du mercke. Det
vil aldri bliffue til andet met de Christne i
denne verden/de skulle frem met Simeon
oc bære Kaarssit effter Christum.

Nu er det icke minde / alligeuel at
Gud end til en tid seer igennem fingre met
de wgudelige/oc lader dem faa alt det de
begære oc dem lyster at haffue / saa bliff=
uer doz icke straffen stedze borte/ De skulle
ocsaa plagis her paa iorden oc haffue
modgang/at dem nu skal slaff wlycke til
her / nu der/oc det skal icke altid gaa som
de gerne vilde/som den xxxij. Psalme si=
ger: Den wgudelige haffuer megen pla=
ge/ men miskundhed skal omkringgiffue
den som forlader sig paa Herren/Lige som
vi veldelige see saadant i Exempel / Den
vgudelige Pharao met sine Egypter
bleffue hart oc suarlige plagede. Lige saa
Jøderne i Ørcken / oc der effter i det Land
Canaan/haff de de icke der megen wlycke/
rengzel oc bekumrelse / indtil endelige de
hi slecte bleffue aldelis ødelagde aff de
Assyrer/oc nogen tid der effter Juda slec=
e kom der oc til at det gantske Land bleff
ndtaget aff de Babylonier : Men det
iørs icke behoff at føre mange Exempel
d / Huer betencke sig ekon huad hand
haffuer

haffuer leffuit for sig selff / oc forsøgt paa sig oc paa andre. Thi det er icke andet mu/ligt / huor som mand icke fryctet Gud / oc leffuer imod hans ord oc vilie / end der skal endelige følge straff / angist / iemmer oc nød.

Skilssmisse mellem de wgudeligis straff / oc de frommis Kaarss.

Oc du skalt her lære hoss denne Simeon at giøre en skilssmisse imellem Helligens Kaarss / oc de wgudeligis vel fortiente straff oc plage. At det gaar vanartige Skalckeilde / det er icke vnderligt / de ville icke haffue det bedre / Vilde en Tyff lade aff at stiele / da bleffue hand vel fri fra galien oc Bødelen / Vilde en Mand / en Quinde offuergiffue deris wkyskhed / da skulde de vel beholde deris gods / ære oc karske legeme. Men effterdi mand vil icke lade aff / oc bruger sig stedze i synd / da straffer Gud met fattigdom at gots forsuinder / met skendzel / met pocker oc anden wlycke. Ville dog de Dieffuels kroppe icke forskylde det anderleds / de ville icke haffue det bedre / Formedelst deris synd oc forherdede leffnet / giffue de aarsage til al deris wlycke / oc forfremme hende / Ja de tuinge oc nøde Gud til / som gerne vilde vere naadig / oc giffue alt got / at hand maa bliffue vred / sla iblant dem / oc affue-

rie syn-

…e ſynden. Der faare ſiger Petrus/j.Pet.
iiij. Jngen iblant eder ſkal lide ſom en
Mordere eller Tyff eller Miſdedere/eller
ſom den der trenger ſig i it fremmit embe-
de. Saa giør hand en ſkilſmiſſe/at al pine
oc plage kaldis icke eller er it Kaarſſ/ Thi
… huad ſom de wgudelige lide/ det er en
ſtraff oc deris fortiente løn/ oc icke it
Kaarſſ. Thi det kaldis Kaarſſ/naar ſom
de Chriſtne komme der til/ ſom Simeon
…er/hand bær icke ſit egit Kaarſſ/ men
vor Herris Chriſti Kaarſſ/ oc nødis til at
vndgielde for vor Herris Chriſti ſkyld/
…and kommer der til for fremmet ſkyld oc
…fortient/Der ſom det icke haffde wfor-
…arendis ſaa begiffuit ſig/ at hand haff-
…e kommet vor Herre Chriſto til møde/da
…affde hand vel bleffuit met fred. Men
…and ſkal vndgielde det/at hand kommer
…u ret til maade/der Chriſtus ſkal Kaarſ-
…ſtis. Lige ſaa ſkal oc de Chriſtnis pine
…c Kaarſſ vere/det er/ſom Petrus ſiger/
…ider icke ſom Tyffue oc Mordere/ men
…m Chriſtne/det er/for vor Herris Chri-
…i/hans ordis oc bekiendelſis ſkyld. Thi
… alligeuel alle Chriſtne ſkulle bekiende
…g ſom arme ſyndere/oc vide/at de for-
…delſt ſynden haffue fortient al wlycke/

I.
Det kal-
dis
Kaarſſ
huor
maad ſkal
lide wfor
ſkyldet.

oc meget mere end Gud skicker dem til her
paa iorden / Ja de alene bekiende deris
daglige brøst / skrøbelighed oc offuertræ-
delse (Thi at syndens rette straff / kaldis
icke denne eller den timelige wlycke / men
den euige død) saa kaldis deris pine dog
icke syndens straff / men it ret hellige
Kaarss. Thi den onde Fiende oc verden /
hade dem icke fordi / at de ere Syndere /
snuble her oc der oc falde. Ney / det kand
baade Dieffuelen oc verden vel lide / oc la-
de dem vel for den sag bliffue met fred /
Men for ordens oc troens skyld / at de set-
te deris haab til Guds Søn / trøste sig i
hans død oc opstandelse / frycte Gud oc
begære at leffue effter hans vilie / De be-
gære / at andre skulle formedelst deris be-
kiendelse ocsaa lære at kiende Christum /
Saadant kand huercken verden eller Dieff-
uelen lide. Der faare sette de sig altid imod
de Christne oc forfølge dem / oc Sathan
plager dem paa legemet met siugdom /
som den hellige Paulus selff beklager / at
Sathans Engel slar hannem met neffue /
oc stinger hannem / J samuittigheden oc
hiertet met bedrøffuelse / bekumrelse / suar-
modighed forferdelse oc andet saadant.
Ja vndertiden ocsaa met skade paa gods /
forme-

formedelst storm/hagel/ild / som mand
eer paa Hiob. Huad som verden nu giør
der til er faar øyen/besynderlige i vor tid/
der mand handler saa ynckelige oc iem-
merlige met de arme Christne. Saadant
kaldis at bære vor Herris Christi Kaarss
som Simeon/ Hand vaar oc wden tuil en
arm Syndere/ Men huad actede Stridz-
mendene det? saadant vndgielder hand
intet hoss dem/ Men det skal hand vnd-
gielde/at Christus er der / oc icke kand
komme frem met sit Kaarss/ hand skal
haffue en/som kand hielpe hannem at be-
re. Lige er det saa met dig/alligeuel du end
est en Syndere/oc bekiender huorledis du
her oc der haffuer handlet imod Gud/
dog effterdi du tror paa Christum / da
kommer icke Kaarssit oc al modgang be-
synderlige aff saadan synd / Dieffuelen oc
verden straffe dig icke der faare/Det vaa-
re deris lyst oc glede / at du vilde aldelis
holde met dem / oc icke met Gud / eller
hans ord. Du skalt besynderlige vndgielde
oc lide for vor Herris Christi/hans ordis/
oc din trois skyld.

Dette er det første stycke / der wi her
skulle lære / at Simeon bær vor Herris
Christi Kaarss / Oc det tien besynderlige

til trøst/oc giør vor forhaabelse om red/
ning oc hielp smuct visser / oc skynder oss
til at bede. Thi at huo som ekon vil der see
hen/naar som hand ligger vnder Kaars/
sit oc i wlycke/ at hand er en Syndere/oc
haffuer vel fortient saadan straff / han/
nem giøre saadane tancker kaald oc lad til
at bede. Thi synden fører altid det met sig/
at hiertene forferdis / beklemmis oc fryc/
te/oc icke kunde vel forsee sig nogit got til
Gud/eller trøste sig. Men huo som vil see
til den rette aarsage / huor faare Dieffue/
len oc Verden dog hade oss saa suarlige/
oc vdøser al wlycke paa oss/hand skal kun/
de bekiende/at saadant skeer icke for vore
synders skyld/De hade oss icke der faare/
De vilde gerne/oc arbeyde der stedze oc al/
tid paa/at de kunde føre oss i al synd oc
last/det vaare deris lyst oc glede. Men det
opuecker dem imod oss/der faare hade de
oss besynderlige/oc føre oss skade paa huor
som de kunde/at wi haffue Guds ord faar
øyen/bekiende vor Herre Jesum/sette vort
haab til Guds naade oc barmhertighed/
oc begære at leffue effter hans vilie oc i
hans fryct. Dette er den rette grund oc
aarsage til saadan had oc affuind. Der
faare merck det vel/ du skalt icke sige ney
faare/

faare/at du est io en arm Syndere / oc haffuer met din synd fortient al wlycke. Thi Gud pleyer oc at straffe synden paa Pine/som Petrus siger: Dommen begyndis paa Guds huss. Men fordi (skalt du sige) hader icke Sathan oc verden mig/De skulde vel kunde lide / at ieg uden al Penitentze/ følede mig i synden/lige som en So i skarn/ Huor paa er det da at giøre? Paa den Mands vegne / som her bær Kaarssit/at ieg tror oc bekiender hannem for min Gud oc Frelsere.

Er nu det sant/huad skal ieg da fremdelis giøre? Skal ieg fortuile? Jngelunde. Jeg skal haffue it vist haab / at alligevel ieg er en arm Syndere/ oc at det er oc saa vist / at ieg skal lide for vor Herris Christi skyld / saa vil hand dog icke lade mig bliffue i saadan pine/hand vil hielpe mig naadelige / oc lige som ieg lider for hans skyld/saa vil hand / at ieg for hans skyld skal komme til naade/oc bliffue herlig. Aleniste at ieg skal lade munden frimodelige op/robe oc sige: Ah Herre/Jeg er en arm Syndere/oc haffuer fortient en fast større straff met min wlydighed imod dig/end ieg nu lider / Men see huad mening den onde fiende haffue/ Hand hader

dig oc dit naffn/der faare effterdi ieg hol/
der mig der ved/oc trøster mig i dit ord/
Jeg haabis naade for din fortleniste oc
død skyld/er hand ocsaa min fiende / kiere
Herre Jesu Christe / heffn dit naffn paa
hannem/oc hielp mig for dit naffn skyld/
etc. Met saadane tancker bliffuer hiertet
smuct frimodigt/ trøstigt oc lystigt til at
bede/Der faare haffue de hellige Prophe/
ter oc bruget denne skick oc maade i deris
bøn / oc stedze trengd ind paa Guds
naffn / lige som David giør i den xliiij.
Psalme/Wi bliffue to daglige thielslagne
for din skyld / oc ere actede lige som slacte
Faar. Dette er nu der om sagd / at Sime/
on skal vndgielde for vor Herris Christi
skyld hoss Stridzmendene/oc bære hans
Kaarff/ paa det du kant lære at giøre
skilssmisse imellem Christi Kaarss/ oc de
Wchristnis synde straff.

II. Simeon nødis til Kaarsset.

Der nest skalt du mercke / at Simeon
bær icke aleniste vor Herris Christi kaarss/
men hand nødis der til. Thi at haffde det
staait til hannem/ da haffde hand van/
dret sin vey hen / oc lidet passit paa huor
Christus haffde bleffuit met sit Kaarss/
Men Stridzknectene gribe fat paa han/
nem/oc nøde hannem til imod sin vilie/at
hand

hand skal bære det. Dette er oc it smuct stycke/ huor aff mand skal lære / huad Kaarss er/eller icke Kaarss. Muncke oc Nunder (met ret aluerlighed) føre it strengt leffnet/oc lade det bliffue dem suar-lige surt. Men saadant kaldis icke Christi Kaarss der Simeon bær / for denne sag skyld/at de legge dem det selff paa vden Guds befalning/oc vduele det selff. Gen-døbere / giøre oc paa det neste lige saa/ Men som ordsproget kaldis/En god vi-lie/drager it stort læss / Saa kand mand oc sige om saadan pine oc plage/effterdi de legge dem det selff paa/oc de kunde vel ve-re det foruden/da kand det icke giøre dem besynderlige we/ Men huor mand skal oc giør det icke gerne/der er det suart oc leg-gis hart paa / Som vor Herre Christus siger til Petro/ Johan.xxj. Der du vaast vng/giordede du dig selff/ oc gickst hen huort du vilde/Men naar som du bliffuer gammel/skalt du recke dine hender vd/oc en anden skal omgiorde dig / oc føre dig der hen som du icke vilt. Thi at de Christ-ne mue vere saa fuldkomne som de nogen tid kunde/saa kand dog kiød oc blod icke andet end krympe sig faar Kaarssit/frycte sig der faare/oc fly det.

Der faare haffuer denne her det naffn oc kaldis Simeon/ det er paa hans maal saa meget/ som en der lader sig sige oc følger. Thi det er en ret lydighed/ naar som mand gerne vilde vere fri fra dette eller det/ oc giffuer sig dog veluillige der til/ mand følger oc lader sig føre / effterdi mand seer/ at Gud vil det saa haffue. Dette naffn føre alle rette Christne/ at de kaldis Simeon / Fordi at alligeuel kiød oc blod vilde gerne haffue rolighed/ oc gerne vere fri fra pine oc plage/ saa følge de dog/ de lade sig sige / oc giffue sig vnder Guds vilie/ oc hielpe vor Herre Christo at bære sit Kaarss.

Huad Simeon kaldis.

III. Det tredie/ Wi skulle her lære at giøre skilssmisse imellem Simeon oc vor Herre Christo. Simeon bær vor Herris Christi Kaarss/ indtil afflissuelse steden / der gaar hand bort / Men Christus lader henge sig paa Kaarssit / oc døer der paa/ Denne er den rette skilssmisse imellem vor Herris Christi oc vor pine. Wi fortiene icke syndernis forladelse met vor pine/ der hører aleniste vor Herris Christne pine til / hand er aleniste det rette Offer oc Guds Lam/ som betaler oc giør fyllest for alle verdens synder / Der faare henger hand

Skilssmisse mellem Simeōs oc Christi Kaarss bærelse.

hand paa Kaarssit / oc Simeon gaar ale-
niste vnder Kaarssit / det er / det Kaarss
som wi bære / tien der til / at den gamle
Adam kand besuaris spægis oc vndertry-
ckis / oc synden forhindris oc affueries.
Men til syndernis forladelse / hører aleni-
ste Christi gerning oc fortieniste. Saa seer
eders kierlighed huorledis denne Simeon
er alle Christnis billede / De skulle bære
vor Herris Christi Kaarss / men for denne
bærelse skyld / bliffue deris synder dem icke
forladne / den gamle Adam forhindris
der met / at hand icke vorder fortredelig.
Men naar som Kaarssit skal hielpe til syn-
dernis forladelse / da skal icke Simeon bæ-
re det / men Christus skal henge der paa /
oc dø der paa. Oc denne er aarsagen / at
Simeon gaar ledig oc fri der fra / Thi at
formedelst Christi død / bliffue wi fri fra
døden / oc komme til det euige liff. Lige
som saadant smuct giffuis til kiende i den
anden Historie / der wi nu ville handle.

Lucas siger / at der mand førde vor Herre Jesum vdaff Jerusalem / da følde der nogle Quinder effter hannem / de kla-gede oc begræde hannem / Men vor Herre Jesus vende sig om / oc sagde: At de skul- Den Historie om de Døtter i Jerusalem.

de icke græde offuer hannem / men offuer sig selff / oc offuer deris børn / Thi den tid skulde komme / at mand skulde sige / at den vaar en salig Quinde / som intet barn haffde / Oc at det skulde gaa / som Oseas siger / at de skulde ynske / at Biergene motte falde paa dem oc skiule dem / Oc at aarsagen til saadan wlycke skulde vere / at handlede mand saa met it grønt fructsommeligt træ / da skulde mand end omgaaff verre met det forornede wfructsommelige træ. Alligeuel denne predicken skede faar Jøderne / som paa den tid vaare til / saa gaar hun dog besynderlige der hen / at wi skulle lære at bruge vor kiere Herris Christi pine rettelige / oc først kiende vore synder der aff / Huor suar en byrde det er / efftersdi Guds Søn selff / skal dø for vore synders skyld / oc der nest trøste off imod synden / formedelst denne pine / efftersdi Guds Søn haffuer betalit / oc giort fyllest der faare.

Først giør vor Herre Christus en skilssmisse mellem sin Persone oc Jøderne / oc der ligger drabelig stor mact paa denne skilssmisse. Hand ligner sig ved it deyligt / vngt / fructsommeligt træ / huilcket mand skulde kiøbe i en haffue eller vrtegaard /

Christus it grønt træ.

gaard/Jeg tier at mand ſkulde omhug-
ge/eller kaſte det i ilden / Oc alligeuel ſkeer
ſaadant/Gud lader omhugge hannem/
det er/Hand lader nu føre hannem bort til
Galien/der ſkal hand aff liffuis lige ſom
en anden Miſdedere / oc er dog it got/
ſafful t/deyligt/fructſommeligt træ. Hand
er wden al ſynd/Hand vandrer fuldkom-
melige i lydighed imod Gud / oc det ere
idel dyrebare kaaſtelige fruct / huad ſom
hand taler oc giør/ Det er Gud velbeha-
geligt altſammen/det er oſſ nytteligt alt-
ſammen. In ſumma/ det er idel naade/
liff/ſalighed/huad ſom er hoſſ vor Herre
Jeſu. Oc der imod ligner hand Jøderne
ved it gammelt / raadet / forfornet / w-
fructſommeligt træ/ſom icke giør andet/
end far vild i hauen / oc duer til intet an-
det/end at mand omhugger/oc kaſter det
ilden. Fordi at de actede icke Guds ord/
Johannes hand predickede / men wden
fruct/de ſagde at hand haffde en Dieff-
uel. Chriſtus Guds Søn predickede ſelff/
met ſine Apoſtle / men de vilde oc icke
annamme hannem/de kaldede hannem en
Vindranckere/oc ſagde: At hand haffde
en Dieffuel/ der faare forfølde de hannem
met ſaa bitter had oc affuind/ at de kunde
icke

icke haffue rolighed / før de førde hannem fra liffuit til døden. Oc alligeuel ginge de lige frilige hen i de tancker / effterdi de haffde Mosen / Louen / oc den vduortis Gudstieniste i Templet vdi Jerusalem / som de haffde verit idel leffuende Helligen / oc sidet i Guds skiød.

Nu kand mand det snart betencke / at gaar det Guds Søn saa / huilcken der er lige som it deyligt fructsommeligt træ / at Gud lader gaa saa streng en dom offuer hannem / da vil det gaa meget / ia meget verre til / met det forfornede træ / de gruselige store syndere. Saadant vilde nu vor Herre Jesus gerne at Jøderne skulde paa denne tid betenckt / icke syndet saa stedze hen / men lært paa hannem / som taalde dog pine wskyldelige / at frycte Guds vrede / oc formedelst retsindig Penitentz vndfly hende. Men saadan formanelse halp lidet. Det forfornede træ kunde icke mere komme til sin fruct / oc bleff der faare kast i ilden / som Historien giffuer til kiende / at der kom en drabelig suar dom offuer Jøderne / ved fyritiue aar effter Christi død / oc det gantske Land bleff ødelagd for saadan synd skyld / aff de Romere. Der faare skulde de grædit offuer sig selff / oc icke offuer

offuer Christum/bekient deris synder / oc
giort Penitentze/som vor Herre Christus
her formaner oc giffuer dem atuarsel.

Nu skulle wi ocsaa lade denne formaning vere oss sagd. Thi at wi skulle allesammen bekiende met huer andre / at wi for syndens skyld ere alle som it wfructsommeligt/forfornet træ/der intet got er vdi/eller kand komme aff/Huad er da tilbørligt at wi skulle giøre? Icke andet/end græde/oc robe til Gud om forladelse / oc aluerlige imodstaa den onde syndelige nature/oc wskickelig lyst oc begæring / oc icke lade hende haffue sin fremgong. Thi her staar dommen / Efterdi det gaar det wfructsommelige træ saa ilde/oc Gud lader saadan suar pine komme offuer sin elskelige Søn/at wi io icke skulle vere trygge/men bekiende vor synd / frycte Guds vrede/oc bede om naade oc forladelse. Wi skulle icke lee/icke dantze ved/oc vere wden al sorge/som verden pleyer/der icke seer eller veed aff denne Guds dom. Wi skulle græde / oc bekumre oss der faare aff hiertet/ at wi ere saa formedelst synden forderffuede/ oc bleffne it wfructsommeligt træ. Dette er det første/wi skulle giøre / oc synderlige lære aff Christi pine / at wi

skulle

skulle frycte Gud oc hans vrede for synndens skyld/oc icke lade synden raade selff. Saadant skulle wi giøre paa vore egne vegne/fordi at wi ere it wfructsommeligt forfornet træ/som i sig selff icke duer til andet/end at kaste i ilden.

Nu lærer vor Herre Christus oss her end it stycke / Wi skulle græde offuer oss selff oc offuer vore børn / Men offuer hannem skulle wi icke græde/men lee/vere glade oc frimodige. Thi at huor faare lider hand pine? Hand er it ret got fructsommeligt træ/hand haffuer icke fortient denne strenge dom / oc hand lider det for vor skyld. Oc det er hannem nu at giøre paa denne gong / at hand vil fuldkomme sit Prestembede / oc icke alenisste bede for synderne/men ocsaa offre sit liff oc legeme op paa Kaarssens altere / paa det at Gud formedelst dette Offer skal stillis til freds/ oc arme syndere skulle bliffue fri fra Guds vrede/oc arffuinge til det euige liff. Der faare giør det vor Herre Christo we/ efftterdi hans pine er der beskicket til / at wi skulde græde der faare / Hand vil at wi skulle vere glade/loffue Gud / tacke hans naade / prise / rose oc bekiende hannem/ Efftterdi wi formedelst denne gang/ ere

komme

komne til Guds naade / bleffne fri fra synd oc død/oc Guds elskelige børn.

Men det ene gaar oss lige saa lidet til sinde som det andet. Wi følge mere verdens art/end vor Herris Christi atuarsel oc formaning / For oss selff oc offuer oss selff skulde wi græde/at wi formedelst synden ere saa offuermaade forderffuede / oc haffue saa suar en sentents oc dom faar oss/Men her seer mand ingen tørre sine øyen/ia det gaar saa til/at io dybere menniskẽ siuncke ned i syndernis dynd/io mere trygge oc diss gladere ere de/ Oc som tilforn noget er sagd/det er deris glæde/lyst oc liff/at de haffue stor aarsage til at synde. Den gerige kand aldri faa nock aff sin gerighed/io mere hand kand haffue fremgong oc fordel der met/io gladere bliffuer hand/oc lader sig tycke/at det er da vel bestillet. Disligest skeer det ocsaa met andre synder/met vrede/wkyskhed/affuind/hofferdighed/ Ingen bekumrer sig eller græder der faare / huer mand haffuer lyst oc kierlighed der til / oc lader sig finde velvillig. Men huorledis saadant bekom Jøderne/er faar øyen. Der faare skulde wi offuergiffue saadan vanart/oc paa vore egne vegne/som vor Herre Christus nu saa tro-

Verden er tryg i synd.

lige

lige formaner paa sit yderste/vere bekum-
rede oc bedrøffuede/ Thi synden skal dog
endelige straffis met den euige død / der-
som mand icke forløsis der fra.

Wi haffue icke vor fryd i Christo

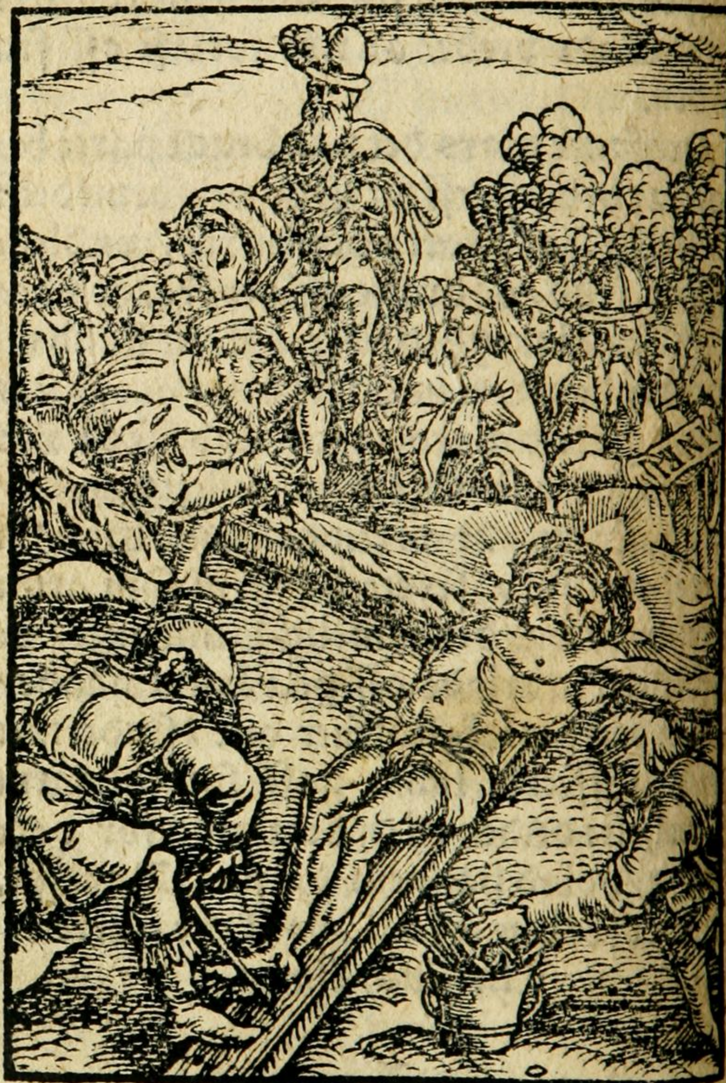
Lige nu / som wi icke ere lydige i det
første/ Jngen græder/ Jngen beklager sig
for sin synd skyld/ Saa vil ingen paa Chri-
sti vegne/glæde sig aff hiertet/ Pendinge/
gods/ herlighed/ oc andet saadant fryder
hiertet / ehuor ringe oc lidet det oc er eller
vere kand/ Oc her/ som intet andet er end
naade / liff oc salighed / ere vore hierte
halff døde/ Wi haffue ingen attraa/ingen
forlengelse/ingen hiertelig begæring der
effter. Der faare er denne Predicken vel læt
oc ringe/huo som vil acte hende effter or-
dene/ Men der imod drabelige suar oc al-
delis wmulig / naar som wi see til vore
hierte oc syndelige nature / Thi det er oss
metgiffuit/at wi gerne omuende det. Der
som wi skulde græde for vore synders
skyld/lee wi / der som wi skulde lee oc fryde
oss aff hiertet/at Christus døde for vore
synder/ oc forhuerffuede oss det euige liff/
der græde wi/ Thi at enten acte wi denne
glæde intet/ for anden verdzlig glæde/der
wi elske mere/ Eller / huor som synden oc
Guds vrede gaar oss rettelige til hierte/
der

der huercken ville eller kunde wi lade oss trøste / Det vil icke ind i vort hierte/at Christus her siger: Græder icke offuer mig/ Wi græde/ klage/ fortuile/ lige som Christus vaare icke død / lige som hand haffde icke betalet for vore synder / icke stillit Guds vrede/ oc icke forløst oss fra døden.

Der faare giørs det paa begge parte behoff at bede. Først/at Gud vil formedelst sin hellig Aand røre vore hierte / vndlede oss fra synd/oc drage oss der fra/oc vocte oss fra al tryghed. Der nest/at hand vil optende den trøst imod synden i vore hierte /oc giøre den tro oc forhaabelse til vor Herris Christi Offer oc fyllestgiørelse/ fast oc stadig/at wi kunde beuise Gud sin rette tieniste / fryete hannem som arme Syndere/ vandre i idelig Penitentze/ oc aff hiertet forlade oss paa hans naade/ Som den der icke haffuer ont i sinde met oss / Efftercdi hand gaff sin enbaarne Søn hen i døden til en betalning for vore synder/oc lød hannem dø paa Kaarsset.

Det forlene oss alle vor kiere Herre Christus/Amen.

Huorledis Christus bleff slagen til Kaarssit / oc huad hand giorde/taalde oc talede der paa / indtil hand døde/Matt.xxvij.

OC der de komme paa den sted/ som kaldis Golgatha / det er fordansket/ Hoffuitpandested/ da gaffue de hannem Edicke at dricke/blandet met galde. Oc der hand smagede det vilde hand icke dricke.

Oc der de haffde Kaarsfest hannem/skiffte de hans klæder / oc kaste laad der om. At det skulde fuldkommis/som er sagd formedelst Propheten: De skiffte mine klæder iblant sig/ oc kaste laad om min klædebon. Oc de sade der/oc toge vare paa hannem. Oc offuen ved hans Hoffuit sette de aarsagen til hans død / bescreffuen i saa maade: Denne er Jøde Kong. Oc der bleffue tho Røffuere Kaarsfeste met hannem/En hoss den høyre/ oc en hoss den venstre haand. Men de som der ginge frem/ bespaattede hannem/oc røste deris hoffuit/ oc sagde: Du som nedbryder Guds Tempel/ oc opbygger det i tre dage / hielp dig selff/Est du Guds Søn / da stig hid nid aff Kaarssit. Lige saa spottede oc de ypperste Prester hannem / met

Scrifftkloge oc de Eldste / oc sagde:
Andre haffuer hand hulpet / oc kand
icke hielpe sig selff. Er hand Israels
Kong / da stige sig nu ned aff Kaars-
sit / saa ville wi tro hannem. Hand
forlod sig paa Gud / hand frelse han-
nem nu / haffuer hand lyst til han-
nem / Thi hand sagde: Jeg er Guds
Søn. Lige saa forhaanede ocsaa
Røffuerne hannē / som vaare Kaars-
feste met hannem.

Oc fra den siette time / bleff it
niørck offuer det gantske Land / ind-
til den niende time. Oc ved den nien-
de time robte Jesus høyt / oc sagde:
Eli / Eli / lama asabthani: Det er /
Min Gud / min Gud / Huor faare
haffuer du forladit mig? Oc nogle
som der stode / der de det hørde / sagde
de / Hand kalder paa Elias. Oc strax
løb en aff dem / tog en Suomp / oc
fyllede hannem met Edicke / oc stack
hannem paa it røer / oc gaff hannem
dricke. Da sagde de andre: Holt /
lad see / om Elias kommer / oc hielper
hannē. Men Jesus robte atter høyt /
oc vdgaff sin Aand. Oc

Oc see/Forhenget i Templet reffnede i thu stycke/fra det Øffuerste/til det nederste. Oc Jorden beffuede/oc Stenene brøste sønder/Oc Graffuerne lode sig op/oc mange Helligens legeme/som soffue/stode op / oc ginge aff Graffuerne/effter hans Opstandelse/oc komme i den hellige Stad/ oc obenbaredis faar mange.

Men Høffuitzmanden oc de som vaare hoss hannem/oc beuarede Jesum/der de saae det iordskel/ oc huad som der skede/da forferdedis de saare/ oc sagde: Sandelige vaar denne Guds Søn.

Oc der vaare mange Quinder/ som longt fra saae til / huilcke der haffde effterfult Jesum aff Galilea/ oc tient hannē / Iblant huilcke vaar Maria Magdalena/ oc Maria Jacobi oc Joses Moder/oc Zebedei børns Moder.

HVad som der skede paa Kaarssit/ bescriffue alle fire Euangelisterne/ men dog saa/ at den ene bemelder/

hvad som de andre haffue ladet vde. Der faare før wi komme til den lerdom / som oss her bæris frem / da ville wi tilforn i denne Historie fortælie / det ene stycke effter det andet / lige som det skede.

Der Stridzmendene haffde ført vor Herre Christum til Hoffuitpande steden / der som mand pleyde at aff liffue obenbare Misdedere / da gaffue de hannem / som Mattheus formelder / Edicke at dricke blandet met Galde. Nu kaldis dette ord Galde / icke en Galde aff leffuende Queg eller Fæ / men en forgifftig oc bitter vrt. Met saadan drick / som nogle mene / forgaffue de Folck / at de døde saa meget diss snarere / Men vor Herre Christus vilde icke dricke / Thi hand gaff sig veluillige i denne død / Saa staar dette ord Galde / Deut.xxix. Psalm.lxix. Oc vdi Hieremie begrædelse i det iij. Cap. oc end da flere steder / Da sloge Stridzmendene hannem strax til Kaarssit / oc tho Misdedere met hannem / den ene hoss den høyre / den anden hoss den venstre side. Men vor Herre Christus / som den rette Prest / der nu skulde vdrette sit embede / bad for dem / som hannem Kaarsfeste / oc for alle Syndere / oc sagde: Fader / forlad dem / thi de vide icke

Galde.

I. Vor Herris Christi første ord.

icke huad de giøre / Huad for fruct denne bøn skaffede paa den samme tid / faa wi at høre her effter om Røffueren / Thi denne bøn vaar hans Euangelion oc predicken / huor aff hand lerde at kiende vor Herre Christum / at hand vaar Guds Søn / oc hengde fordi paa Kaarssit / at hand vilde betale for al verdens synder / oc skulde eff-ter denne legemlige død / leffue oc regnere met Gud sin Fader euindelige. Euangeli-sterne formelde ocsaa / at Pilatus loed giø-re en offuerscrifft offuer hans höffuit / paa try tungemaal / Jesus aff Nazareth Jø-dernis Kong. Alligeuel saadant vaar sed-uanligt at ske / at huer mand skulde vide / huor faare Folck bleffue affliffuede / oc andre skulde støde sig der paa / Saa haff-de det dog sin besynderlige mening met vor Herre Christo / at Jøderne / skulde oc-saa paa den samme tid der hand hengde saa ælendelige paa Kaarssit / formanis der met / at de icke skulde forarge sig paa denne død / men anamme hannem for de-ris Kong. Men det vaar forgeffuis / der faare tilskynder denne offuerscrifft dem / at de tale Pilatum til der om / at hand skulde icke scriffue / Jøde Kong / Men at hand sagde / at hand er Jødernis Kong. Da

 bleff

bleff Pilatus fortørnit paa dem / oc vilde icke foruende scrifften / til it euigt vidnisbyrd offuer Jøderne / at de vilde icke vere stille / før de fingeført deris Kong paa Kaarssit.

Effter denne handel tage Stridzmendene vor Herris Christi kleder / oc dele dem i fire dele / fordi at de vaare fire / oc kiortelen / effterdi hand vaar icke syt / men tuindet eller knyt / da vilde de icke dele hannem / men de kaste laad der om / Oc Johannes siger / at saadant vaar tilforn prophereret i Scrifften / huor met hand vil giffue at forstaa / at det gick icke vforuarendis saa til / men aff Guds besynderlige raad / oc Kircken til it Exempel. Thi baade stycke giffuis her til kiende / først huorledis verden lader sig icke nøye der met / at hun slar de Christne ihiel. Men hun fører sig ocsaa ind i deris gods / ehuor lidet det oc er / oc plynder dem / som wi icke aleniste see i de gamle Historier / der som Julianus oc andre grumme Tiranner / fordreffue de arme Christne fra deris gods / oc røffuede fra dem det som de haffde / men Exempel ere ocsaa faar øyen paa denne dag / huorledis Tiranner oc Bisper / vel kunde lide / at deris vndersaatte kiød

kiød imod deris forbud / høre (som de det kalde) Lutherisk predicken / anamme Sacramentet i begge parte / etc. Thi der haffue de aarsage at trenge dem til at sælie huad som de haffue / eller at falde ind i deris gods eller at beskatte dem / som dem selff lyster. Men huor rige de vorde eller forfremmis aff saadane pendinge / det er oc faar øyen / at saadane wredelige syndelige pendinge / fortære alt det som de haffue / oc der er huercken velsignelse eller lycke mere hoss dem. Men at Stridzmendene kaste laad om vor Herris Christi kiortel / det gaar besynderlige vd paa Parthier oc Kettere. Thi den hellige Scrifft er det klede / der vor Herre Christus haffuerført sig i / oc lader see oc finde sig der vdi / Dette kledebon er tuindet vd igennem / oc knyt saa tilsammen / at mand icke kand skære eller dele det. Stridzmendene som Kaarsfeste Christum arbeyde der vel paa / det er / Kettere oc Parthier. De haffue besynderlige denne vanart / at de ville haffue kiortelen altsammen / oc tage huer mand met ord / at Scrifften kommer offuer it met dem / oc haffuer den samme mening der de haffue / Lige som wi paa denne dag besynderlige see paa Sacramente suermere / De

acte det ord (Det er mit Legeme/det er mit Blod) for it ringe ord / oc sige: Det er ekon it enisfte Sprock. Oc der imod rose de / at den gantske Scrifft er fuld met Sprock/at Christus er icke mere paa ior/den/men i Himmelen. Dette er alle Ketteris art/at de fatte dem en besynderlig me/ning/vden Guds ord / den samme me/ning flagrer stedze omkring faar deris øyen/lige som it blaat glaff/ huad som de see der effter/det synis dem altsammen at vere blaat/oc komme offuer it met deris mening. Men de ere indtende skalcke/Lige som Paulus kalder det Ephe.iiij. der som hand formaner / at de skulle icke lade sig føre aff huer lerdoms vær / formedelst menniskens skalckhed. Der kaldis det ord skalckhed i Gredsken Kibia/ paa danske/ Terninge spil eller slindigt skalckhed. For/di at lige som hine arge skalcke sette Ter/ningen/ at hand skal bære huad som de ville/saa giøre oc Kettere oc Suermere met Scrifften/huer vil haffue hende alt/sammen/oc bruge Terningen der til. Nu ville wi til Historien igen.

Som vor Herre Christus nu henger paa Kaarssit/seer hand sin Moder oc sin Moder søster/oc Johannem hoss dem/oc hand

hand siger til sin Moder / Quinde see det er din Søn / oc til Discipelen / See det er din Moder. Aff saadant begyntis den store bespottelsē aff allehonde statte / De Offuerste sige: Hand haffuer hulpet andre / Hand hielpe sig nu selff / er hand Christus Guds vdualde. Met saadane skarpe forgifftige ord / ville de icke aleniste bespotte oc forhaane vor Herre Christum / men ocsaa vende Folcket fra hannem / at de intet skulle holde aff hannem / oc sla hen i værit / oc foracte / alle de vnderlige gerninger oc predicken / som de haffde hørt oc seet / oc holde hannem for en Guds bespottere. Stridzmendene / som de der vaare Hedninge / oc passe intet paa Gud / spotte hannem ved en anden maade / giffue hannem edicke til en verquegelse drick / oc sige: Est du Jødernis Kong / da hielp dig selff. Paa det siste kommer den ene Røffuere / bespotter ocsaa oc siger: Est du Christus da hielp dig selff oc oss / Men den anden Røffuere straffede hannem for saadane ord / Ey siger hand / at der er saa aldelis ingen Guds fryct i dig? Der henger du / inden tho eller tre time ere forløbne / er dit liff at ende / Saa haffuer du alle dine dage verit en fortuilet Skalck lige

saa

saa vel som jeg/oc haffuer vel fortient saa-
dan straff/ Vaare det icke da tid/at du be-
tenckte din salighed/oc offuergaffue saa-
dane wskickelige ord? Effter denne for-
maning vender hand sig til vor Herre
Christum/oc siger: Herre kom mig ihu
naar du kommer i dit Rige / Oc Jesus
III. suarede hannem/Sandelige jeg siger dig/
i dag skalt du vere met mig i Paradiss.

J det samme kom der it gruselige
mørck/som gantske oc aldelis vaar wna-
turligt/oc døds angist tuingde vor Herre
Christum saa suarlige / at hand robte/
IIII. Min Gud / Min Gud / hui forlodst du
mig? Dette forstode Jøderne offuermaa-
de vel/men saa haadske oc forstyrede vaa-
re de paa hannem / at de foruende hans
ord/oc sagde: See / nu rober hand paa
Elias/Holt/lad see om Elias kommer oc
hielper hannem. Der Jesus viste nu at det
vaar paa det neste fuldkommet altsam-
men/at Scrifften skulde fuldkommis / si-
V. ger hand/Mig tørster. Da toge Stridz-
mendene strax en Suomp met edicke/oc
lagde hannem om en Jsop/oc hulde han-
nem det der til munden. Der Jesus nu
haffde taget edicken/sagde hand: Det er
VI. altsammen fuldkommet / som hand vilde
sige:

sige : Verden oc Dieffuelen haffue giort/ saa meget som i deris mact vaar/saa haff⸗ uer ieg ledet oc taald / saa meget som der giordis behoff til alle menniskens genløs⸗ ning/oc der vaar propheteret i Scrifften formedelst Propheterne/Nu er det vde/ Oc hand robte/met høy røst/Fader/Jeg befaler min Aand i dine hender / oc som hand det haffde sagd / gaff hand sin Aand op. VII.

Oc strax i det samme/reffnede Tem⸗ plens forhenge i thu stycke/fra øffuerst til det nederste/til it vidnisbyrd/ at det rette Offer vaar nu offrit der Gud haffde be⸗ hagelighed til/oc at det skulde nu fremde⸗ lis haffue ende / met Louen oc Lousens Offer/huilcke der ekon vaare en figure til dette Offer. Thi Templet vaar saa bygd/ at Folcket stod fremmerst / at høre der Guds ord/oc at siunge oc bede. Der nest vaar it skille rum/lige som Chor er i vore Kircker/der ginge aleniste Presterne ind/ oc vdrette Gudstieniste met Offer oc an⸗ det/Denne del kalledis det hellige/fordi at der motte ingen gaa ind vden de helli⸗ ge Prester. Der nest vaar end it andet skille rum/der som Naadestolen vaar inde/ det kalledis det allerhelligste / dette rum vaar

skile

skilt fra det hellige met it forheng (som Papisters hungerdug hengde mit it Chor om Fasten) Oc der motte ingen gaa ind/ vden aleniste den ypperste Prest / oc det ekon en gong om aarit / oc offrede der for sine egne oc for Folckens synder/ Om det⸗te forheng sige nu Euangelisterne / at det reffnede/ til it vidnisbyrd at saadan Guds tieniste skulde altsammen vere vde / oc haffue ende/ effterdi den rette Prest/ Guds Søn icke nu haffuer offrit Koblod eller Kalffue blod/ men sit egit legeme oc blod/ faar Gud sin Fader for den gantske Ver⸗dens synder. Effter at forhenget vaar nu saa reffnet skede der it stort iordskel/ i huil⸗cket Stene bryste sønder / oc mange Helli⸗gens Graffuer lode sig op / aff huilcke mange Helligens legeme stode op/ effter Christi opstandelse / oc obenbaredis man⸗ge i Jerusalem / oc vden tuil predickede om Christo / oc gaffue hannem vidnis⸗byrd/ at hand er Christus / oc den rette Messias. Disse fore til Himmels met vor Herre Christo ind i det euige liff / lige som tilforn Henoch / oc effter Syndfloden Moses oc Elias. Thi Gud vilde stedze beuare det haab om de dødis opstandel⸗se i sin Kircke / Men her met vor Her⸗

re Chri⸗

re Chriſto ſkede det met it ſtort tal.
Høffuitzmanden nu/ſom ſkulde holde
hoſſ Kaarſſit oc andre / der de ſaae dette
iordſkel oc andet mere wſeduanligt ſom
der ſkede / da forferdedis de / oc ſagde:
Sandelige denne vaar Guds Søn / Oc
alt det Folck ſom der vaar hoſſ / oc ſaae
til/der de ſaae huad der ſkede/ ſloge de ſig
faar deris bryſt/oc vende til bage igen.

Saa meget fortelie Euangeliſterne/
at der ſkede hoſſ Kaarſſit/indtil vor Her-
re Chriſtus gaff ſin Aand op. Nu er det
for meget at handle i en Predicken / der
faare ville wi paa denne tid ekon tage diſ-
ſe thu ſtycke faar oſſ. Det førſte/huor faare
Euangeliſterne dog føre mere ſcrifft ind
i Chriſti pinis Hiſtorie / end anden ſted.
Oc der neſt om Kaarſſit / Huor faare
Gud tilſtedde at hans Søn ret ſaa lige
ſkulde dø denne død.

Om det førſte/at Euangeliſterne fø- I.
re ſaa megen ſcrifft/Chriſti pinis gantſke Huor
Hiſtorie igennem/ det ſkeer for denne ſag faare der
ſkyld/at de der met ville møde den forar- føris ſaa
gelſe/der denne pine fører met ſig / oc Di- megen
ſciplene beſynderlige vel forſøcte. Thi at ſcrifft
ſee huor ſuarlige icke aleniſte de vantro i Paſſien.
Jøder/men ocſaa Chriſti Diſciple ſelff/
forarge

forarge sig der paa / at Christus døer saa forsmædelige oc elendelige. Baade Jøderne oc hans Disciple haffde den tancke / at vaare hand Christus / da skulde hand hielpe det forfaldne / arme / forderffuede Kongerige op igen. Lige som mand seer / at denne tancke ocsaa bleff i Disciplene effter Christi opstandelse / der Christus nu vilde fare til Himmels / oc forlade dette leffnet her paa iorden. Thi at lige paa den samme tid spørie de hannem at paa Oliebierget / Skalt du paa denne tid oprette Israels Rige igen? Der vor Herre Christus nu kom i sine fienders hender / oc loed dræbe sig paa kaarsit / da falt det haab aldelis bort / som de haffde hafft paa hans herligheds vegne. Lige som de tho Discipler der ginge til Emaus frilige bekiende / oc sige: Wi haabede hand skulde forløse Israel / Som de vilde sige: Det er wde / wi haabede fast anderleds / end oss vederfaris. Jøderne fulde end dybere i saadan forargelse / Thi der faare at vor Herre Christus døde saa forsmædelig en død / oc icke vilde redde sig / da hulpe huercken vnderlige gerninger eller predicken / de hulde hannem aldelis for en forførere / oc tradzede hannem / At vaare hand Guds Søn / da skul-

da skulde hand stige ned aff Kaarssit/saa wilde de tro paa hannē. Jn summa/Baade Disciple oc Jøder / alligevel de haffde wlige sind til hannem/Jøderne vaare hannem bitterlige hadske / Disciplene haffde hannē hiertelige kier / Jøderne vaare glade aff hans wlycke/Disciplene bleffue forgefulde oc bedrøffuede der aff/Saa tencte de dog baade/at det vaar nu vde met hannem/ hand vaar icke den rette Messias.

Hueden kom da denne dom oc forargelige tancke? Icke aff andet / end at de haffde icke Scrifften faar øyen/oc/ tencte icke flitelige paa Propheterne. Thi det staar i Propheterne/at Messias skal taale død oc pine/Esa.liij. Det staar der i / at hand skal regnis lige ved Misdedere/ Esa.lj. Det staar der i/at den som sider til bords met hannem skal forraade hannem/oc selie hannem for xxx. Sølff pendinge/Psal.xlj.Zacha.xj. Det staar der i/ at Stridzmend skulle dele hans kleder/ oc kaste laad om hans kiortel/Psal.xxij. Det staar der i/ at naar hand beklager sin tørst/da skulle de giffue hannem edicke at dricke/Psal.lxix. Det staar der i/ at mand skal icke sønderbryde noget aff hans been/ men obne hans legeme met it spiud/Exo.

Prophecier om Christi pine.

xij.Zacha.xij. etc. Der som Disciplene oc Jøderne haffde nu tagit faar sig Propheternis scrifft/oc studeret der flitelige vdi/da haff de de icke alenişte icke forarget sig paa saadan pine oc denne forargelige død/men end ocsaa fattet en trøst der aff/oc besluttet. Effterdi det gaar denne Mand saa/som den hellig Aand haffuer tilforn propheterit formedelst Propheterne oc i Psalmerne/da kand det icke feyle at hand skal io vere den rette Messias. Men der de ville icke haffue Scrifften faar øyen/da kunde de icke fri sig fra denne forargelse/hun slider dem bort lige som en flod/at de aldelis miste Christum.

Effterdi nu Apostlene haffue lært aff egen forsøgelse/huad skade de finge der aff/at de ginge fra Scrifften oc icke trode hende/Der faare drage de stedze scrifften ind met i Historien/Som de vilde sige: Det synis vnderligt/at denne skal vere Guds Søn oc den rette Messias/der henger saa elendig paa Kaarssit/huileken Stridzmendene handle saa vbarmhiertelige met/oc bruge saa stor fortredelighed. Men forarger eder icke der paa/Seer huad den hellig Aand haffuer saa lang tid tilforn formedelst Propheterne prophetes

pheterit om Messia/ Da skulle i befinde det i gerningen / at denne Jesus er den rette Messias/ oc at det skal icke gaa Messia anderleds her paa iorden. Thi det er sandelige vist/ at huo som icke bliffuer ved ordet/ hand skal oc icke kunde staa imod den ringiste forargelse / Ordet alene skal opholde oc beuare oss/ ellers er det i alle maade forderffuit met oss.

Der faare skal huer mand fly Kettere oc Suermere / lige som Dieffuelen selff/ hulcke der føre oss fra ordet oc scrifften til menniskens tancker / Som Paffuen/ Sacramente suermere / oc andre giøre. Thi det kaldis at føre Klippen vd paa fløddsand/ io mere mand begærer at staa der fast/ io dybere siuncker mand nid/ oc er vmuligt at nogen kand tage sig vare / at hand skal io endelige falde. Thi Guds ord er alene den rette bestandige Klippe / der mand kand staa fast paa. Huo som nu vil skicke sig rettelige hand skal see til/ at hand haffuer Guds ord. Der faare naar Christus siger / Det er mit legeme/ det er mit blod / da tro du/ oc følge icke de forførere/ som sige: Det er ekon brød / det er ekon vin. Naar Christus siger: Huo som tror paa mig/ hand skal icke see døden euindeli-

 ge/

ge/da tro det oc følge icke Paffuen / som foruiser dig hen til Messoffer / Helligens forbedelse/oc dine egne gerninger / Saa kant du vere visser paa din sag / oc est fri fra forargelse.

Nu ville wi oc tale noget om det andet stycke/At Guds Søn vor kiere Herre oc Forløsere/skulde aff Guds besynderlige raad/lige saa dø paa Kaarssit. Huilcket der actedis hoss Jøderne for den forargeligste/forsmædeligste død / oc meget sa meget gruseligere / end hoss oss er galie eller steyle/for denne sag skyld / at der staar saa screffuit i den femte Mosi Bog vdi det xxj. Naar nogen haffuer giort en synd/at hand er skyldig at dø/ oc bliffuer saa aff liffuit / at mand henger hannem paa it Træ/da skal icke hans legeme bliffue paa træet om natten / men du skalt begraffue hannē den samme dag. Thi hand er forbandet aff Gud som bliffuer hengd/ paa det du icke skalt besmitte det Land/ som Herren din Gud giffuer dig til arffue. Om nu denne strenge dom offuer de hengde taler om det tilkommende endelig/at hans Søn selff skulde saa aff liffuis / eller om den fremfarne wlycke / at mennisken i Paradiss falt i Guds wlydighed/

Huor faare Christus skulde dø paa Kaarssit

hed/oc oed aff det forbudne træ/ der lig=
ger besynderlige ingen mact paa. Dette er
det ypperste oc nytteligste/ at wi vel skulle
lære oc mercke/ at Gud kalder dem alle
forbandede/ som dø paa træ. Thi der føl=
ger det wden middel/ effterdi Christus oc
døer paa træ/at hand oc er bleffuen en for=
bandelse/ oc kaldis forbandet/ Som
Dieffuelen oc verden besynderlige der faa=
re legge hannem denne død paa/ oc gynde
hannē den gerne/at hand kaldis aff Gud
selff en forbandet død. Men huorledis
mand skal forstaa det/ oc om mand skal
trøste eller forarge sig der aff/ville wi høre
aff den hellige Paulo/ Thi hand hand=
ler disse Mosi ord/ Gal.iij. oc siger saa.

Christus frelste oss aff Lousens for=
bandelse/ der hand bleff en forbandelse
for oss. Thi det staar screffuit/forbandet
er huer mand som henger paa træ/ paa
det at Abrahe velsignelse skulde komme
iblant Hedningene i Christo Jesu/oc wi
skulde saa anamme den foriette Aand for=
medelst troen. Lader oss io flitelige be=
tracte disse ord. Paulus holder disse thu
ord forbandelse oc velsignelse smuct skicke=
lige imod huer andre/oc fører oss til bage
til den foriettelse/som skede Abraham/der

Gud sagde: Formedelst din Sæd vil ieg velsigne alle verdens slecter. Thi der kunde wi icke andet end beslutte / at skulle alle verdens slecte velsignis formedelst Abrahams Sæd / saa ere io alle verdens slecte vnder forbandelse/huad haff de de ellers foriettelsen behoff om velsignelse? Der imod skal denne sæd/ ved huilcken velsignelsen skal komme/alene vere den velsignede sæd / der Gud icke er vred paa/ men der som idel naade oc velsignelse er hoss. Nu er det oc vist / Huo denne Abrahams sæd er/Som er/Jesus Christus/født af Jomfru Maria/den enbaarne Søn aff Faderen/som er alene fuld met naade oc sandhed/Alle andre mennniske fra den første Adam/indtil den siste/ere paa deris naturis vegne/fulde met wgunst/ Gud er dem vred/hand er deris fiende / der er ingen velsignelse/ men forbandelse hoss dem/ Fordi at de ere alle syndere.

Huorledis skicker det sig nu/den velsignede Abrahams sæd / bliffuer hengd paa træ/der Gud sagde om/Forbandede ere alle de som henge paa træ / der faare kaldis det icke nu mere den velsignede sæd/ men den forbandede sæd/lige som Paulus formelder det klarlige/oc siger: Hand er bleff

bleffuen en forbandelse. Huor faare dog? Wi for vore synders skyld ere en forbandelse / oc vnder Guds vrede / Christus den enbaarne / er fuld met naade oc sandhed. Huorledis kommer hand nu paa træ? Huor faare kaster hand sig vnder Guds formaledidelse? Huor faare lader hand sig Kaarsfeste? For vor skyld / siger Paulus / hand er bleffuen en forbandelse for oss / hand vilde bære Guds vrede / oc betale for vore synder / at wi skulde komme til velsignelse / det er / anamme den hellig Aand / forløsis fra synd / oc bliffue Guds børn. Thi det gaar her til / lige som met en forborget Tryglere / der er meget skyldig bort / oc kand icke betale / oc en anden tager sig hans geld til som det formaa / siger god for hannem / oc giør sig saa geldskyldig / at hand skal betale det som den fattige vaar skyldig / lige som Paulus siger offuermaade smuct: Roma. viij. Det vaar Louen vmuligt / at hun skulde hielpe oss fra synden oc døden / Der faare halp Gud oss i saa maade / Hand sende sin Søn i det syndelige kiøds skickelse (det er / Guds Søn bleff Menniske / hand førde sig i vort kiød oc blod) oc Gud fordømde synden i kiødet / formedelst synden (det er / Gud

Christus en forbandelse for oss.

giorde oss fri fra synden / formedelst sin enbaarne Søn / som bleff it syndoffer / oc skulde betale for synden / oc føre saa Abrahe velsignelse paa oss / som vaare vnder forbandelse) Som Paulus smuct forklarer sig selff / ij. Corint. v. Gud giorde den der icke viste aff synd / til synd for oss / at wi skulde bliffue i hannem den retferdighed som gielder faar Gud. Saa ligge baade stycke paa Christo / At hand bliffuer en forbandelse / oc der til met en synd / det er / it syndoffer / der alle menniskens synder / oc der til met / Guds vrede oc den forsmædelige død ligge paa oss til hielp / at wi der effter skulle bliffue quit oc fri. Som Døberen Johannes fordi kalder hannem it Lam / det er / it slacte Faar oc Offer / beskicket der til aff Gud / at hand skal bort tage den gantske verdens synder. Oc vor Herre Christus siger selff / Johan. xij. Naar ieg bliffuer ophøyit / vil ieg drage alle ting til mig. Oc Johan. iij. Lige som Moses ophøyde Hugormen i Ørcken / saa skal oc Menniskens Søn ophøyis / at alle som tro paa hannem / icke skulle fortabis / men haffue det euige liff. Oc Paulus siger / at hand veed inted / hand vil oc inted vide / wden den Kaarsfeste Christum. Thi

hand

hand er der faare Kaarsfest/ at hand vil-
de hellige / forløse oc retferdig giøre oss/
som til euig tid skulde bleffuit forderffue-
de i synden paa vore egne vegne / vnder
døden oc Dieffuelens Tiranni.

Huo vil nu forarge sig paa kaarssit? Huo
vil acte denne død at vere forsmædelig?
Huo vil icke tacke Gud aff hiertet der faa-
re/at hans Søn henger paa træ / oc tager
paa sig den forbandelse / som for syndens
skyld skulde verit paa oss? Hand henger
der som it forbandet menniske/der Gud er
vred paa/den Gud lader komme i skam/
nød oc angist. Saadant(siger Paulus)
skeer for din oc min skyld / at wi skulde
komme til velsignelse/ Thi at haffde for-
bandelsen bleffuit ligende paa oss/da haff-
de wi mist velsignelsen/ men der kommer
den velsignede sæd/oc tager den forban-
delse/som ligger paa oss/fra oss/ oc leg-
ger hende paa sig selff/ oc den velsignelse
hand haffuer/kaster hand paa oss/ Eff-
terdi hand nu vilde oc skulde vere en for-
bandelse for vor skyld / da burde hannem
ingen anden død/end denne død paa træ/
der Guds ord predicker om / at det er en
forbandet død.

Her skalt du vel lære dette forskel / at

du skalt icke døme effter det som du seer met øyene/ men effter det der Guds ord siger dig faare. Effter den vduortis anseelse er vor Herris Christi død / en forsmædelig død / oc som Gud selff kalder denne død en forbandet død / Det træ som hand døer paa / er it formaledidet forbandet træ / Huor faare dog ? Fordi at alle vore synder henge der paa. Thi synd oc forbandelse/ eller Guds vrede oc al wlycke høre tilsammen. Der faare siger Esaias: Mange skulle forarge sig offuer hannem/ thi hans skickelse er wsynligere end andre Folck/ oc hans anseelse / end menniskens børn. Item/ Wi saae hannem / men der vaar ingen skickelse / at wi kunde begære hannem / Hand vaar den aller foracteligste oc wuerdeligste / fuld met pine oc singdom / Hand vaar saa foractet/ at mand skiulte ansictet faar hannem/ Der faare actede wi hannem intet. See / dette er den vduortis anseelse / oc det er wmuligt at fornufft kand anderleds døme / efferdi Gud kalder den forbandet/ som døer paa træ/ Træit er forbandet / den der henger paa er forbandet / Sagen / huor faare hand henger der paa/ er ocsaa forbandet. Thi der hører forbandelse til døden/ oc lo

mere

mere synd der ligger paa vor Herre Chri-
sto/io større er oc forbandelsen.

See nu fremdelis / huad der følger
aff/at Christus den velsignede sæd døer
saa forbandet en død / oc bliffuer selff en
forbandelse for oss. Paulus siger det met
offuermaade drabelige ord / det skede der
faare/at Abrahe velsignelse skulde komme
iblant Hedningene/oc wi skulde saa anā-
me den hellig Aand. Der findis noget an-
det/end wi kunde see met legemlige øyen.
Menniskens øyen forarge dem paa saa-
dan en forsmædelig død/forbandet aff
Gud / Men det er oss en salig død/som
tager forbandelsen fra oss/ oc fører Guds
velsignelse paa oss. Det træ som er i sig
selff it forbandet træ/er oss it saligt træ/
it dyrebart Altere / paa huilcket Guds
Søn offrer sig selff Gud sin Fader for
vore synder/oc lader see sig / at hand er
den rette ewige Prest/som der faare kom-
mer paa det forbandede træ / oc giør sig
det til it saligt Altere/ at wi skulde forlø-
sis fra synden/ komme til Guds naade/
oc vorde hans børn. Der faare haffue de
gamle Lærere giort dem saa smucke tanc-
ker om Kaarssit oc det forbandede træ.
Der i Paradiss (sagde de) gaff it deyligt

træ

træ aarsage til/at wi fulde i synden oc dø⸗
den/Men her er it gammelt forfornit træ/
ia it forbandit træ/vaar aarsage til/at wi
skulde bliffue fri fra synden/oc komme til
det euige liff. Thi der henger Guds Søn/
met vdracte arme til it vidnisbyrd/at
hand vil ingen forstøde/men gerne anam⸗
me huer mand/oc som hand selff siger/
Johan.xij. at hand vil drage alting til
sig/Hans hoffuit holder sig op imod
Himmelen/oc viser oss veyen til det euige
liff/Hans føder henge ned imod iorden/
thi hand traader paa den gamle Hug⸗
orm/som kryber paa iorden/Dieffuelen
paa hoffuedit/oc tager alt hans mact fra
hannem. Thi effterdi vor kiere Herre
Christus henger der/betaler oc giør fyllest
for vore synder met sin død/hand bliff⸗
uer en forbandelse for oss/der met mister
Dieffuelen sin mact/som for syndens skyld
haffde bekommit mact offuer oss/Der
faare lader oss her lære at kiende oc prise
vor naadige Faders naadige vilie i Him⸗
melen/oc hans hierte imod oss/som icke
sparede sin Søn/men gaff hannem i
døden/ia vdi Kaarssens død/oc loed han⸗
nem bliffue til en forbandelse/at wi skulde
faa velsignelse/vorde fri fra synden/
anam⸗

anamme den hellig Aand / oc bliffue til euig tid ſalige. Det forlene oſſ Gud alle/Amen.

XI.

Om Chriſti Bøn paa Kaarſſit/oc den Røffuere hoſſ den høyre haand.

DEr bleffue tho andre Miſdedere førde bort met vor Herre Jeſu / at de ſkulde affliffuis met hannem. Oc der de komme til den ſted / ſom kaldis Hoffuitpande ſted/ da Kaarſſeſte de hannem der/ oc Miſdederne met hannem/den ene ved den høyre/ oc den anden ved den venſtre ſide. Oc Jeſus ſagde: Fader forlad dem/thi de vide icke huad de giøre. Oc de ſkiffte hans klæder / oc kaſte laad der om / oc Folckit ſtod oc ſaa til. Oc de Offuerſte met dem/be-ſpottede hannem / oc ſagde: Hand

haffuer

haffuer hulpet andre/ hand hielpe sig
selff/ er hand Christus Guds vdual-
de. Der bespottede ocsaa Stridzmen-
dene hannem/ traadde til hannem/
oc bare hannem edicke/ oc sagde: Est
du Jø-

du Jødernis Kong / da hielp dig selff. Der vaar oc en offuerscrifft screffuen offuen offuer hannem / met Gredske oc Latinske oc Hebraiske Bogstaffue : Denne er Jødernis Kong. Men en aff Misdederne/som vaare hengde / bespottede hannem/ oc sagde : Est du Christus / da hielp dig selff/oc oss. Da suarede den anden/straffede hannem / oc sagde : Oc du frycter dig ocsaa icke for Gud / du som dog est i lige fordømelse. Oc sandelige wi ere tilbørlige der i / thi wi faa / det vore gerninger forskyllede/ men denne handlede intet wskickelige/oc hand sagde til Jesum : Herre/ tenck paa mig naar du kommer i dit Rige. Oc Jesus sagde til hannem: Sandelige ieg siger dig/ J dag skalt du vere met mig i Paradiss.

DEn hellige Euangelist Lucas formelder her thu stycke / som ere offuermaade trøstelige / Oc alligeuel Mattheus oc de andre haffue ladet saadant wde / saa ville wi dog føre det ind met/at wi kunde haffue Christi pinis Historie

storie

ſtorie altſammen. Det førſte er / at ſom Chriſtus bleff ſlagen til Kaarſſit / oc Kaarſſit bliffuer opreyſt met hannem / da begynder hand ſtrax oc for alle ting at bede / oc ſiger : Fader / forlad dem / thi de viſde icke huad de giøre. Det andet er om Røffueren / ſom hørde denne bøn / oc lerde ſaa meget der aff / at denne Jeſus / er Guds Søn / oc den rette Chriſtus / begærer der faare at hand icke ſkal forglemme hannem / naar hand kommer i ſit Rige. Diſſe thu ſtycke ville wi nu paa denne tid tage faar oſſ / thi de ere offuermaade trøſtelige / oc kunde aldri nock betenckis eller forklaris aff oſſ. Saa giørs det der for uden behoff / at wi ſkulle icke aleniſte ſee til de gerninger / der denne Mand giør / oc til hans pine / men ocſaa høre hans ord fliteligt / der hand predicker / Thi der met forklarer hand ſin gerning oc pine / huor faare hand er der / oc huad hand giør. Wi ſkulle oc for alle ting ſkille denne pine / fra alle andre menniſkis pine / Icke aleniſte paa Perſonens vegne / at Jeſus Chriſtus er evig Gud / formedelſt huilcken Himmel oc iord ere ſkabte / oc alting er giort / Men ocſaa paa den aarſagis vegne ſom vaar til hans pine / oc for den nytte oc fructhuilcken

Om Chriſti bøn oc Røffueren.

huilcken der kommer aff ſaadan pine / oc ellers icke aff noget menniſkis eller En⸗gels eller noget Creaturis pine. Thi hand lider(ſom i hørde neſt tilforn) icke for ſin egen ſkyld / men for vor ſkyld / at wi der met ſkulle bliffue quit oc fri / fra ſynden oc døden. Dette ſamme høre wi oc her i hans ord / huilcke huer Chriſten ſkal met rette mercke / oc trycke dem ind i ſit hierte ſom det høyſte ligende fæ oc den beſte trøſt.

Thi at hand ſiger der paa Kaarſſit: I.
Fader / forlad dem / thi de vide icke huad Om
de giøre. Diſſe ord giffue klarlige tilkien⸗ Chriſti
de / ſom hand nu henger der i Lucten paa bøn paa
Kaarſſit / at hand er i ſit rette Preſte em⸗ Kaarſſit
bede / oc fuldkommer ſin gerning / der hand er kommen til iorden faare / icke ale⸗niſte met ſin pine / at hand offrer ſig ſelff / men ocſaa met ſin bøn. Thi det er en Pre⸗ſtis embede baade at offre oc bede. Oc offeret gaar rettelige der hen / at / ſom hand ſiger Johannis i det xvij. Hand vilde hel⸗lige ſig ſelff for oſſ / at wi ſkulde bliffue helligede i ſandhed oc rettelige. Item / Johan. x. At hand vilde giffue ſit liff / for ſine Faar. Saadane ſprock finder du man⸗ge flere / huilcke der alle bære vidniſbyrd / at hans pine ſkal kaldis / en pine for oſſ /

icke for hannem selff/eller for hans skyld. Denne gerning oc offer vdretter hand der/met saadan en aluerlighed / at hand ocsaa beder/At Faderen vil tilgiffue dem/ som hannem Kaarsfeste / icke straffe synden/men forlade. Paa det at huer mand skal see/ huor faare hand er kommen hid paa Kaarssit/oc trøste sig.

Der faare skalt du først lære aff denne bøn / at vor kiere Herre Christus er en Prest / oc haffuer vdret sit Prestembede der paa Kaarssit. Thi det hører rettelige til Prestembedet / at bede for Syndere/ Spør du nu/huad for en Presterlig prydelse eller kledebon hand haffuer/ eller Altere / Efferdi Aaron i Louen haffde sin besynderlige Presteprydelse / huilcket der vaar en prydelse til pral oc bram / Saa maat du see hid paa Kaarssit / der henger hand nøgen oc blot / fuld met saar / oc haffuer icke en traad paa sit legeme / Oc alligeuel vdretter hand sit Prestembede paa det aller beste oc flitteligste / at hand ocsaa beder for sine fiender. End dog saadant er icke nu Presteligt/ saa skal dog ingen forarge sig der paa/thi det haffuer aldelis en anden mening met denne Prest/ end met Moses Prester. Lige saa seer du

huorle/

huorledis Offuerscrifften staar offuen hans Hoffuit / At hand er Jødernis Kong/som hand selff bekiende obenbare oc klarlige faar Pilato/ Denne Titel stic-ker sig oc ilde met den vduortis anseelse/ Thi at i den sted hand skulde haffue Pur-pur/er hans gantske legeme blodigt / oc fult met saar oc ribler/Oc i den sted hand skulde haffue en gyldene Krune/bær hand torn som er slagen i hans hoffuit. Saa-dan en Prest oc Kong / finder du der paa Kaarssit/ huilcken verden skammer sig ved/foracter hannem/oc vil huercken hol-de hannem for Kong eller Prest / Som Esaias siger: Wi saae hannem/Men der vaar ingen skickelse/ at wi kunde begære hannem. Hand vaar den allerforacteligste oc wuerdeligste / fuld met pine oc sing-dom/Hand vaar saa foractelig/at mand skiulte ansictet faar hannem/der faare ac-tede wi hannem intet.

Men det maa lade sig ansee faar ver-den / oc met kiødelige øyen / huorledis mand vil/saa skal det dog vere oss den kie-riste/deyligste/liffsaligste prydelse/at den-ne Prest offrer sit eget legeme oc blod der paa Kaarssit/ paa en wærlig / Ja ocsaa vuider oc forbandet sted. Thi at Øren/

Køer / Kalffue som mand offrede / de bleffue offrede paa it viet Altere. Men Christus offrer sig selff paa it wuiet oc forbandet Altere. Lige som end nu Galie oc Steyle er fælsome werlige steder. Thi saa staar i Mose/ Forbandet skal den vere/ som døer paa træ. Faar verden er saadane straffeligt oc wærligt/ at denne Prest icke maa haffue den sted til sit Offer/ der Køer oc Kalffue haff de. Men det skeer altsammen for vor skyld / oc oss til gode / at wi skulle lære/ at hand giorde it fuldkommeligt Offer for vore synder / som oc bleff omtalit i den neste predicken. Thi at lige som vore synder icke kunde forligis eller aff betalis/ wden formedelst denne Prest/ som vaar Guds euige Søn / saa kunde denne Prest/ intet hederligt Altere haffue/ eller kaastelig prydelse / for vore synders skyld. Men saadant hindrer hans embede intet. Hand offrer icke aleniste sit liff oc legeme / men hand beder ocsaa for de arme vanuittige Syndere.

Der faare skulle wi hiertelige trøste oss i denne Prest oc hans embede. Thi at lige som hand lider / saa beder hand oc/ Icke aleniste for dem / som paa den tid vaare neruerendis / oc lagde hender paa

han-

hannem/oc sloge hannem til Kaarssit/ thi det vaare at drage Christi bøn for meget ind/men ocsaa for oss. Fordi at de vaare ekon vore synders tienere oc suenne/ Der som dine oc mine synder icke haffde slaget Christum til Kaarssit / da haffde de vel ladet hannem bliffue met fred. Men efftherdi Christus / som den rette Prest oc Guds Lam er der/at betale met sit Offer eller død / for den gantske verdens synder/ det giør/at Iøder oc Hedninge faa mact/ at giøre imod hannem. Der faare naar hand beder for dem hannem Kaarsfeste/ da beder hand ocsaa for oss menniske alle/ som met vor synd giffue aarsage til hans Kaarss oc død.

Der faare skulle wi icke anderleds ansee den Galie oc det Kaarss/ der Christus taalde pine paa/ end it Altere / der Christus offrede sit legeme paa/oc vdrette ocsaa sit Presterlige embede met sin bøn / at wi skulde bliffue quit fra synden/ oc fri fra den euige død. Thi at huo som borttager synden/hand tager oc døden bort / Fordi at døden haffuer icke mere mact / huor som synden er borte / disligist icke heller Helffuede. Dette vdrette Christus vor eniste oc euige Prest paa Kaarssit/oc forligte

oſſ met Gud/wden vore gerninger / for-
medelſt ſin egen pine/at hand bleff en for-
bandelſe for oſſ/ oc døde paa Kaarſſit for
vore ſynder ſkyld / oc endelige giorde ſin
bøn for ſyndere / Der ſkalt du tencke til/
at du oc aff hiertet tacker hannem ſaare.

J Paffuedomet predickede mand
ſaadant ocſaa/men wanſeendis/at texten
er ſaa klar/oc gerningen ſaa obenbare/at
Chriſtus offrede ſig ſelff paa Kaarſſit/oc
taalde pine/da predicke de / At wi ſkulle
ſelff vere Preſter/oc formedelſt vore egne
gerninger forhuerffue det euige liff. Men
vor lerdom/at wi lære / at Chriſtus den
eniſte/rette Preſt forløſde oſſ fra ſynden/
oc fortiente oſſ det euige liff/forbande oc
fordømme de ſom Ketteri. Er icke da det en
iemmerlig handel? Er ſaadant icke en
gruſelig vrede / blindhed oc ſtraff offuer
den wtacknemelige verden? At Papiſter
predicke / at Chriſtus offrede ſig paa
Kaarſſit for oſſ/ oc raſe alligeuel imod
oſſ/ oc vdſtyrte wſkyldigt blod / fordi at
wi forfremme ſaadan lerdom / oc viſe
Folck til ſaadan trøſt? Det kaldis io (ſom
Eſaias truer Guds ords foractere) at ve-
re blind met ſeendis øyen/oc icke høre met
obne øern / oc haffue it forſtocket wfor-

ſtan-

ſtandigt hierte. Thi huorledis kunde det
ellers vere muligt / at de ſkulde acte dette
Offer ſaa ringe / oc der hoſſ ſette deris
trøſt til deris egne gerninger / til Afflad /
til en luſig Munckekappe? Huor faare
trøſter mand ſig icke her i / at Chriſtus
offrer ſit liff oc legeme / oc beder for oſſ / oc
ſiger: Fader ieg er io en Meglere mellem
dig / oc arme ſyndere / Jeg døer for dem /
Jeg offrer mig for dem / ver dem naadig /
etc. Saadant høre oc ſee vore Modſtan-
dere / oc alligeuel ſkulle de end ſkrige oc ra-
ſe der imod / oc fordøme oſſ ſom Kettere.
Nu vel / det er en forferdelig Guds vre-
de / der beuare oſſ Gud io naadelige fra /
Oc vil hand io lade oſſ falde / da lade
hand oſſ falde i ſaadan ſynd / der wi kun-
de føle oc bekiende / oc icke i den / ſom er al-
delis imod naaden / oc alligeuel prydis oc
roſis for hellighed.

Der faare lader oſſ oplade vore hier-
te / oc ſkue vor Preſt Chriſtum i ſin rette
prydelſe. Vnder øyen finder du ingen pry-
delſe paa hannem / Thi at huor foracte-
lig / elendig oc iemmerlig hand henger
der / ſeer du vel. Men ſee hannem ind i
hans hierte / der ſkalt du finde ſaadan en
prydelſe oc ligende fæ / der du aldri ſkalt

 kunde

kunde fuldtacke hannem faare. Thi hand er først prydet met den store hiertelige lydighed/til sin Fader/At hand hannem til ære saa lader bespytte / hudstryge oc pine sig. Denne prydelse er wmuligt/at wi kunde see aldelis i dette liff. Men dog kunde wi saa meget see/at alle Perler / Fløyel oc gylden stycke er intet der imod.

Den anden prydelse er stor kierlighed til oss/at vor Herre Christus acter sit liff oc pine saa ringe / oc tencker paa det neste der intet paa/fordi at vor sag oc nød gaar hannem hiertelige til sinde / oc hand før beder for oss/end for sig selff. Huo kand dog nock forstaa eller begribe saadan kierlighed? At vor Herre Christus haffuer saadant it hierte til oss/saa brendende / at hand i sin største pine/plage oc forsmædeldelse stiller oc holder sig lige som hand seer eller føler det icke/Men hand tencker / seer oc sørger ekon for din oc min ælendighed/ nød oc hierte sorge. Det kand dog io vere en stor aluerlig kierlighed/ at hand tager oss saa i sin befalning / at hand der offuer aldelis forglemmer/sin egen fare/skade oc pine. Lige som det gaar til met børn/ at Fader oc Moder løbe igennem ild / at de kunde redde dem / Der er kierlighed saa

stor/

stor/at hiertet tencker icke paa sin egen nød/oc bekumrer sig aleniste der met/ at barnet kand bliffue behulpet. Lige saa see wi/at vor kiere Herris Christi hierte oc saa brender/at hand bryder hen igennem/ som igennem en ild/oc griber fat paa oss i al kierlighed oc barmhertighed. Denne er nu den rette prydelse der vor ypperste oc euige Prest er prydet met. Vduortis seer mand icke saadan prydelse / men induortis seer mand hende/som hans ord oc nock giffue til kiende.

Saa skal mand besynderlige i alle Christi pinis stycke see til hoffuit Artickelen/fatte den fast/oc lade hannem icke tage fra oss/at Christus offrede sig for oss/ oc lader intet gaa sig saa nær til hierte/ som at hand kand redde oss/hand slar sine arme vd effter oss/oc løber effter oss gennem al pine/lige som gennem en ild. Denne Artickel haffue wi icke aleniste behoff at trøste oss met/men ocsaa at styrcke oss met imod Dieffuelens forgifftelse der Paffuen vdgyder i mennisken / oc vil føre dem til Himmelen formedelst deris egen retferdighed / gerninger oc fortieniste. Men haffde wi kunde vdret saadant met vore gerninger/huor faare skulde da Christus

 Guds

Guds Søn taald død oc pine? Men nu staar hand her/hand bær sit Offer frem/ som er hans eget liff oc legeme/i al lydighed oc taalmodighed/oc beder end der til met sin Fader/at hand vil vere naadig/oc forlade. Saadant er io bewisning nock/ at wi icke kunde vdrette saadant met vore gerninger. Thi syndernis forladelse/er en handel/der icke gaar saa lettelige til / som Papister mene. Det er snart giort at du drager en Kappe paa / vaager meget/faster oc siunger,/Saadant staar altsammen vel til at giøre/Men at komme til syndernis forladelse / der hører meget andet oc større til/ end dine egne gerninger. Gud skal langsomt ville bønhøre dig for din faste/vect oc lesning skyld. Men det kaldis lige som Esaias siger: Hand er saar giort for vore misgerningers skyld / oc knusit for vore synders skyld / Hand bar allis vore siugdom.

Nu nødis io Papisterne selff til at bekiende/at vor Herris Christi pine oc død er noget andet end min lesning/ mine gode gerninger/min pine / min faste / min almisse der ieg giffuer. Huo som nu vil sette saadant imod synden/hand skal intet kunde vdrette. Der hører en anden Mand/

andre

andre gerninger oc fortieniste til / som Esaias klarlige siger. Huo som nu vil vende sin fortieniste der hen / oc bruge hende imod synden / den samme bespotter Christi død / offer oc bøn / efftersdi hand holder lige saa meget aff sit egit offer oc bøn / som aff Christi offer oc bøn / Fra saadan verstyggelighed skal mand flitelige vocte sig.

Nu beder oc icke vor Herre Christus slet hen i hoben / men hand setter en skilssmisse paa dem / der hand beder faare / oc siger: Fader forlad dem / thi de vide icke huad de giøre. Vil saa giffue tuende honde syndere til kiende / Nogle vide / at de giøre wret / oc giøre det alligeuel dristelige / Dette kaldis da at synde imod den helig Aand / naar som mand bliffuer varafftig i saadan vitterlig synd / icke bekiender hende / icke vil lade aff / eller bede om syndernis forladelse. Som vore Junckere Papisterne nu giøre / De vide at vor lerdom er ret / at Christus befalede at anamme det gantske Sacramente / icke forbød Ecteskab / befalede intet om Messoffer / oc alligeuel fordømme de oss som Kettere for saadane stycker skyld / oc straffe deris vnderdane / huor som de vide / at de bruge Tuende haande syndere.

vor

vor lerdom oc Sacramente. Disse synde icke wuiderlige/Der faare er saadane synders nature saadan/at de icke kunde forladis / Thi hun gaar ret imod syndernis forladelse/efftердi mand vil icke lade aff/ oc icke bekiende dem. Fordi at syndernis forladelse vil haffue thu ting/som er / at mand skal bekiende det som wret er/oc lade aff at synde.

De andre Syndere ere de som synde wuiderlige/Icke som Dauid ey viste / at det vaar synd/at tage Vrie Hustru fra hannem/oc lade sla hannem selff ihiel. Hand veed det offuermaade vel/Men der driffuer oc iager synden oc Dieffuelen hannem saa veldelige/ at hand falder i saadan synd / før hand betencker retteli ge/huad hand giør. Men der effter bekiender hand det / hand angrer oc fortryder det/hand vilde hand haffde det icke giort/oc begærer naade. Saadane synder bære wi om vor halss/at wi ryckis letteli ge oc wforuarendis/oc falde vndertiden aff fryct/som Petrus/vndertiden aff wforsynlighed/oc skrøbelighed / vndertiden aff fordristelse.Saadane synder hengde Christus paa Kaarssit met sig/oc bad der faare / Thi det ere nøgne blotte synder/

der/som icke ere imod naaden / Efftherdi mand kiender oc bekiender dem / oc beder om forladelse. Saa seer mand offte at Skalcke oc Skøger / Mordere oc andre vanartige Folck komme til naade. Fordi de vide at de haffue giort wret/oc ville icke forsuare det.

Saadane bekiendelige synder / haffue dette offer imellem sig oc Gud/der faare vil Gud icke tilregne oss dem. Men de andre/som viderlige oc veluillige icke ville giøre anderleds/oc end der til met forsuare oc fordagtinge deris synd/de synde imod den hellig Aand/oc necte Guds naade/for dem beder icke vor her Christus/men for dem/som icke vide huad de giøre/oc falde aff skrøbelighed/de skulle trøste sig i dette offer oc vdi denne bøn / oc vide/ at deris synder ere dem forladne. Thi der om bad Christus her/oc bleff visselige bønhørt/ der skulle wi icke tuile paa/ Men trøste oc glede oss der vdi.

Dette er met faa ord sagd om Christi bøn paa Kaarssit/ huor met hand giffuer til kiende/ huor faare hand lider der pine/ som er/ at disse Syndere / der synde wuiderlige/oc angre det aff hiertet/ skulle for vor Herris Christi skyld haffue en naadig Gud/

Gud / som vil forlade dem deris synder.
Nu ville wi oc besee Historien met den Røffuere hoff den høyre haand. Det er saa drabeligt it skiønt Exempel/ at mand finder ingen sted saadant it.

Thi først er io dette vel vnderligt/ at dette arme menniske kand icke sige ney for sin synd/hand veed at hand haffuer syndet/oc skal der for sin synd skyld lide døden / Der faare kand hand icke rose sig faar Gud aff nogen god gerning eller fortieniste/som hand siger til sin staaldbroder/oc straffer hannem/der hand taler vor Herre Christo ilde til : wi / siger hand/ere tilbørlige i saadan straff/ thi wi anamme det som vore gerninger haffue forskyldet/men denne haffuer intet wskickeligt handlet. Her hører du at hand bekiender om sig selff / at hand vel haffuer fortient denne forsmædelige død. Dette er det ene/som vel er vnderligt/ at hand for sine synders skyld haffuer aarsage til at frycte sig faar Gud / oc alligeuel fatter hand/som wi faa at høre/den tancke/ at hand skal end komme i Guds Rige.

II. Om den Røffuere hoff den høyre haand

Der nest er oc dette offuermaade vnderligt/ at dette eniste menniske icke lader den store forargelse forfære sig/at det gantske

Raad

Raad i Jerusalem i det verdzlige oc aandelige regimente bespotte vor Herre Christum/oc laste hannem. De Øffuerste i det aandelige Regimente/sagde: Hand haffuer hulpet andre/hand hielpe sig selff/om hand er Christus/Guds vdualde. Stridzmendene giøre lige saa / Est du Jødernis Kong/da hielp dig selff/Thi der stod offuerscrifften offuen ved hans hoffuit/Jesus Nazarenus Jødernis Kong. Lige saa den ene Mordere/som bleff Kaarsfest met hannem/sagde oc/ Est du Christus/ da hielp dig oc oss ocsaa. Dette sagde hand icke i den mening/at hand begærede hielp/ men at hand vilde saa forhaane oc bespotte Christum. In summa/ den gantske verden forarger sig paa vor Herre Christo/ som henger paa Kaarssit/oc holder intet aff hannem. Thi at Disciplene selff/alligeuel der end stode nogle aff dem hoss Kaarssit / saa haffde de dog intet haab mere.

Alene den arme Mordere hoss den høyre haand/bryder igennem den forargelse/oc taar kalde Christum/ som henger hoss hannem paa Kaarssit / en Herre oc Kong. Der faare straffer hand den gantske verden for løgn/seer der intet til/ huad

andre

andre Folck holde eller sige om hannem/ oc hand vdraaber hannem for en euig Kong / Thi saa lyde hans ord/ Herre/ tenck paa mig/naar som du kommer i dit Rige. Hand kalder hannem en Herre/oc siger/hand haffuer it Rige / oc begærer/ at naar hand kommer i samme Rige/hand skal da komme hannem ihu. Nu vaar det io paa den tid / at ingen kunde bie afften met liffuit/ Der faare tror hand/ at Christus er en Herre offuer it andet oc euigt liff. Det kand io vere en stor drabelig tro/ en herlig bekiendelse/der som ellers al verden fortuiler paa Christo/oc holder intet aff hannem.

Her kant du betencke hoss dig selff/ hueden denne besynderlige oc klare bekiendelse/der Røffueren giorde/kom/at hand kiender oc vdrober Christum for det euige liffs Herre/oc huem hand lerde saadant aff. Men der er icke tuil paa / at hand lerde det aleniste aff den bøn / der vor Herre Christus giorde paa Kaarssit. J den Prophete Esaia i det liij. Cap. er det baade tilkiende giffuit/at Messias skulde lide pine/ oc regnis lige ved Misdedere / oc bære mangis synder / oc bede for Misdedere. Der saadant nu befindis paa Kaarssit i

gerningen/den fromme Herre henger der/ som intet ont haffde giort / mellem tho Røffuere/oc begynder at bede / oc siger: Fader forlad dem / thi de vide icke huad de giøre/Der fatter den ene Røffuere det ord/Fader. Thi mennisken pleye icke ved den maade at tale met Gud / Christus er alene den der saa kand tale met Gud / oc haffuer ocsaa lært oss det. Der faare beslutter Røffueren/ at hand er Guds Søn/ Oc effterdi hand beder for Syndere/da kiender hand hannem for den rette Christ/ oc vden tuil fulde her disse Esaie sprock/ oc andre saadane Prophecier hannem i sindet/huilcke hand haffde hørt styndom i Kircken/men forstod dem icke. Dem fatter hand nu tilsammen / oc den hellig Aand giør saadane Prophecier forstandige oc klare i hans hierte / at hand kand icke lenger vere stille / hand vil giffue sig til kiende/oc bekiende met munden/ som hand tror i hiertet / oc siger: Herre kom mig ihu / naar du kommer i dit Rige/ Som hand vilde sige / Du est Guds Søn/her paa iorden lider du pine for vore synder/ oc skalt for vore synders skyld dø/Men der effter skalt du opstaa i it euigt Rige/oc vere en Herre offuer alting. O

Herre/betenck mig der / Jeg vil nu gerne lide døden / thi ieg haffuer hannem vel fortient/forglem ekon du mig icke / naar du kommer i dit Rige / See saa rigelige fatter dette menniske forstand oc vidskab paa vor Herre Christum / aff vor Herris Christi stackede bøn/ Dette er den predicken/der hand lærer denne kaanst aff.

Lige nu som denne Mordere paa Kaarssit/kiender oc bekiender Christum/ Saa vil Gud end nu paa denne dag beuare sin Christelige Kircke. Der som det end falder altsammen bort/Keysere/Konger/ Paffue/Bisper/saa vil dog Gud beuare sig en liden forsamling oc hob/som skal haffue hans Aand / oc bekiende hannem faar verden. Ville Disciplene oc de andre icke som haffue hafft omgengelse met hannem bekiende eller tro/ men aff fryct forsuerie oc løbe bort / da skal en Mordere frem/bekiende denne Christum / predicke om hannem/ oc lære andre Folck / huad mand ska holde om hannem / oc huor til mand skal trøste sig i hannem. Thi vor Herre Gud / vil icke lade Christum vere vden Folck / skulde det end vere en Tyff i Galien / eller en Mordere paa steylen.

Der faare er dette en trøstelig Historie/i

rie / i huilcken wi først see / huad Folck Christus haffuer / som holde sig til hannem / oc huilcke hand vil beuise al naade / som er / dem der ere Syndere / oc bekiende deris synd / oc bede om naade / De samme skulle finde naade oc forladelse. Thi at lige som hand bad tilforn / saa beuiser hand det her met gerningen / at hand fordi er der / at hand vil forlade synden. Oc dette er nu hans første gerning / at hand frelser en Skalck oc Mordere fra synden oc den euige død / oc giør hannem salig / At mand io skal vere visser paa / oc icke tuile / effterdi hand offrer sig selff paa Kaarsset / at saadant skeer icke for de Hellige oc frommis skyld / men for synderis skyld / Fordi at hand kom for deris skyld / at kalde dem til Penitentze / oc icke for de retferdigis skyld / Som hand selff siger Matthei ix. Der faare huo som tencker / at hand vil komme i Himmelen som it helligt mennische / oc vden al synd / hand bliffuer bedragen. Thi at huo som icke vil vere en Syndere / hand haffuer vor Herre Christum intet behoff / Fordi hand døde icke for sin egen skyld / men for Synderis skyld.

Der faare skal mand holde denne Hi-

ſtorie for it Exempel/ i huilcken Chriſtus
beuiſer met gerningen / huad hand ſøgte
oc forhuerffuede met ſin pine / effterdi
hand giør en Mordere i Galien/til en hel-
lig Mand / oc vil icke lade hannem bliffue
eller forderffuis i ſynden. Dog giør hand
icke ſaadant fordi/at hand haffuer en be-
hagelighed til ſynden / eller at wi ſkulle
bliffue / oc fare frem i ſynden. Ney/effterdi
hand lider død oc pine for Syndere/da vil
hand icke at de ſkulle mere ſaa bliffue/men
vere fromme oc hellige / oc omuende ſig.
Lige ſom mand her ſeer paa Røffueren/
hand omuender ſig/oc ſtraffer ſig ſelff for
ſine ſynders ſkyld / oc haffuer det haab/at
hand ſkal nyde vor Herris Chriſti fortie-
niſte der til/at hans ſynder icke ſkulle for-
hindre hannem fra det euige liff. Saa
bliffuer aldelis it andet menniſke aff han-
nem / oc hans forſmædelige død/der hand
haffuer fortient/bliffuer nu en Gudstieni-
ſte/at hand icke nu fremdelis lider ſom en
Mordere/men ſom en ret hellig Mand/
Thi hand døer i en ret bekiendelſe oc en
Hiertelig forhaabelſe til Guds naade for-
medelſt Chriſtum / oc angrer ſine ſynder
aff hiertet/Oc der ſom Gud haffde len-
ger ladet hannem leffue her paa iorden/da
haffde

haffde hand aldri giort / det som hand tilforn giorde. Denne tro til Christum giør hannem icke aleniste til en hellig Mand/men fører hannem ind i Paradiss/oc til det euige liff / Som vor Herre Christus siger til hannem/ Sandelige siger ieg dig/i dag skalt du vere hoss mig i Paradiss.

Dette Exempel skulle wi følge/oc icke tencke som skødissløse/ wgudelige Folck pleye / Jeg vil synde/paa det at Christus skal forløse mig oc beuise sin naade met mig. Ney ingelunde / Men saa skalt du tencke/Jeg er født i synd / ieg er fuld met syndelig lyst oc ond begæring / der faare taar ieg icke nu først begynde at synde/ at ieg skal kunde rose mig for en Syndere/ ieg er tilforn en syndere / Jeg ligger allerede i synden oc døden / Der faare vil ieg holde mig til den/som met sin pine betalede for Syndere/ oc met sin wskyldige død forløsde mig fra den død / der ieg vel haffuer fortient/oc lenge siden forskyldet/ oc forligte mig met Gud.

Huo som nu vil misbruge saadan naadig predicken/ icke lade aff at synde/ icke bekiende sin synd / eller haffue anger oc ruelse aff hiertet/ Hand maa see til den

anden Mordere hoss den venstre haand/
til Jødernis Øffuerster/oc Stridzmende-
ne/oc betencke/huorledis saadant bekom
dem/oc huad de fortiente met deris for-
herdede leffnet. Thi at vilt du vere delac-
tig i vor Herris Christi pine oc bøn/ da
skalt du følge den anden Røffueris skick/
som bekiender sine synder/ beder om naa-
de/oc bekiender vor Herre Christum at
hand er en Herre oc Kong offuer det
euige liff. Det forlene oss vor
kiere Herre Christus/
AMEN.

XII.

Huorledis vor Herre Christus befaler Johanni sin Moder/oc Stridzmendene icke bryde vor Herris Christi been sønder/ men obne hans side met it spiud/ oc der flyder vand oc blod vd tilsammen/aff Johannis Euangelio i det xix.

Oc der

OC der ſtod hoſſ Jeſu Kaarſſ/ hans Moder / oc hans Moder ſøſter / Maria Cleophas Hu⸗ ſtru/oc Maria Magdalene. Der nu Jeſus ſaa ſin Moder/oc den Diſcipel

ſtaa der hoſſ / der hand elſkte / ſiger hand til ſin Moder / Quinde / ſee / det er din Søn. Der effter ſiger hand til Diſcipelen / See / det er din Moder. Oc fra den time / tog Diſcipelen hende til ſig.

Der effter ſom Jeſus viſte / at alting vaar nu fuldkommen / at Scrifften ſkulde fuldkommis / ſiger hand: Mig tørſter. Da ſtod it Kar fult aff edicke. Oc de fylte en Suomp met edicke / oc lagde hannem om en Jſop / oc hulde hannem det til munden. Der Jeſus haffde nu taget edicken / ſagde hand: Det er fuldkommet / oc hand bøyde hoffuedet / oc vdgaff ſin Aand.

Men Jøderne / effterdi det vaar beredelſens dag / at deris legeme ſkulde icke bliffue paa Kaarſſit om Sabbathen (Thi den ſamme Sabbaths dag vaar ſtor) da baade de Pilatum / at deris been motte brydis / oc tagis aff. Da komme Stridzmendene oc brøde benene paa den førſte / oc den anden ſom vaar Kaarſſeſt met hannem. Oc ſom de komme til Jeſum / der de

der de saae at hand vaar allerede død/ da brøde de icke hans been / men en aff Stridzmendene obnede hans side met it spiud/oc strax gick der vand oc blod vd.

Oc den som det haffuer seet hand vidnede det / oc hans vidnisbyrd er sant/oc den samme veed / at hand siger sandhed / at i oc skulle tro / Thi dette stede/ at Scrifften skulde fuldkommis / J skulle icke sønderbryde noget been paa hannem. Oc atter siger en anden Scrifft/ De skulle see/i huilcken de stunge.

DEn hellige Johannes formelder sist i Passien try stycke/der de andre Euangelister scriffue intet om / oc ere dog besynderlige nyttelige til lerdom oc trøst. Der faare/ paa det wi kunde haffue denne Historie altsammen/da ville wi oc tage det met. Det første er at vor Herre Christus paa Kaarssit befaler Johanni sin Moder / oc der imod sin Moder Johannem/at de skulle som Moder oc Barn elske oc haffue huer andre kier/oc den ene beuise den anden alt got. Lige som Jo-

I. Christus befaler Johanni sin Moder.

hannes oc siger / at hand tog strax vor Herris Christi Moder i sin varetect / oc halt hende som sin Moder. Denne Histo-rie legger mand almindelige vd paa det fierde bud / som kaldis at mand skal hedre oc ære Fader oc Moder / da vil Gud giff-ue it longt liff / met stor lycksalighed / Som oc Johannes (der prisis her for saa-dan en god gerning) leffde lenger end de andre Apostle / som vaar lxviij. aar effter Christi opstandelse. Alligeuel saadant er nu icke wrettelige vdlagd saa er det dog meget for trangd. Thi huad vor Herre Christus giør oc taler her paa Kaarssit skal mand icke drage ind paa faa eller be-synderlige Personer / Hand begriber met sine gerninger oc ord den gantske verden / dog besynderlige sin Christne Kircke.

Der faare skulle wi lade dette ord / al-ligeuel Christus talede det aleniste til Ma-ria oc Johannes / ocsaa vere en alminde-lig befalning til alle Christne oc den gant-ske Kircke / at wi alle tilsammen (effterdi Christus henger paa Kaarssit / oc forløser oss alle formedelst sin død fra synden oc døden) vere som Moder oc Søn / som hier-telige elske huer andre / oc hielpe oc raade / huor som de kunde. At det haffuer saa den me-

mening met det stycke der vor Herre Chri-
stus taler saa offte om i den siste Naduere:
Det er mit bud / at i skulle elske huer andre/
lige som ieg elskee eder. Jeg giffuer eder it
nyt bud / at i skulle elske huer andre / lige
som ieg elskte eder. Thi mand finder dog
ingen hierteligere eller høyre kierlighed/
end der er imellem Moderen oc Barnet.

Men efferdi vor Herre Christus
bruger det ord Moder oc Søn / da seer
hand besynderlige til Kircke Regimentet/
det er / til baade parte / Først til dem som
føre ordet / oc der nest til dem som det hø-
re. Thi at lige som en Moder opfostrer sit
barn/oc tager flitelige vare der paa indtil
det bliffuer sterckt / Saa giøre oc retsindi-
ge Predickere / de haffue møye oc vmage/
at de kunde vnderuise Folcket / oc giøre
smucke Christne aff dem. Der aff kalder
Paulus sine Disciple / børn / huilcke hand
haffuer opfostret / som en Moder met
møye oc vmage. Huor som det nu skal gaa
ret til i Kircken / der skulle de som føre pre-
dicke embedet / haffue it moderligt hierte
til Kircken. Thi at huor som saadant hier
te icke er / der bliffuer mand forsømelig oc
fortrøden / oc besynderlige bliffuer mand
vuillig til at lide / som vor Herre Christus
offuer-

offuermaade smuct giffuer til kiende Jo-
han.xxj.der hand giør Petrum til en Pre-
dickere/oc spør hannem tilforn tre gonge/
Simon Johanna haffuer du mig kier?
Som hand vilde sige: Uden dit hierte er
til Faarne/som en Moders hierte til hen-
dis børn/at hun løber igennem en ild/paa
det hun kand ekon redde sine børn/da
bliffuer du icke duelig til en Predickere/
møye/arbeyde/utacknemelighed/had/
affuind oc allehonde modgang skal møde
dig i dette embede/Huor som nu det mo-
derlige hierte/den store kierlighed icke er
oc giør Predickere veluillige/der faa de
arme Faar icke god varetect.

Tuertimod paa den anden side/de
som icke ere i predicke embedet/men be-
høffue at mand skal vnderuise oc lære
dem/de skulle vere Sønner/lade sig vn-
deruise/føre/nære/oc i andre maade røc-
te/oc besynderlige holde sig som it fromt
barn imod sin Moder. Kierlighed er vel
icke saa stor i børn til Moderen/som det
ordsprock kaldis/*Amor descendit, non ascendit.*
Kierlighed er en vrt/som voxer mere ned
end op/saa driffuer dog naturen fromme
børn der til/at de hedre oc ære deris For-
eldre/tiene dem velvillige oc gerne/met
alt det

alt det som de kunde vere dem nyttelige oc giøre dem til tacke. Saa gaar det smuct oc ret til imellem Moder oc Søn/Predickere oc Kircken.

Men naar som det fattis paa det ene/ at enten Kircketienere icke haffue det Moderlige hierte/eller de som tilhøre icke beuise børne troskab/der er det icke muligt at det kand gaa vel til/eller at Gud kand haffue behagelighed der til. Som wi/diss ver/befinde met Paffuen/Bisper oc deris Tilhengere/ dem fattis det Moderlige hierte/de lade sig tycke/at de haffue det embede ekon fordi/ at de skulle vere store Herrer/oc haffue gode dage. Der faare haffue icke aleniste de arme Faar ond varetect/men de riffue oc slacte dem som de ville selff/paa legeme/gods oc siel/som wi/diss ver/see faar øyen. Der imod findis ocsaa offte brøst hoss almuen/at de som vanartigt børn ilde holde deris sielesørgere/ Som mand seer hoss oss paa Bønder/Borgere/oc besynderlige paa Adelen/at de ere saa suarlige nidske oc karge imod deris Sogneherre/at mand sielden finder en/som veluillige giffuer til predicke embedet/det hand er plictig oc skyldig at giffue. Alligeuel at den hellige

Paulus

Paulus formaner met stor aluerlighed/ at mand icke skal vere karge met det time⸗lige imod den/som deler det aandelige met oss. Oc det er icke andet muligt/end saa⸗dan vtacknemelighed gi⸗r Euangelio stor skade/ Saa vil oc Gud icke lade saa⸗dane vanartige børn bliffue vstraffede. Der faare skalt du mercke denne vor Her⸗ris Christi befalning/som der paa Kaars⸗sit sørger baade for Predickere oc Faar el⸗ler Kircken/Predickere formaner hand til moderlig kierlighed/men Almuen oc Kir⸗cken til børne troskab/tacknemelighed oc lydighed/saa gaar det da altsammen ski⸗ckelige til/oc Gud vil vere der hoss met lycke oc velsignelse/Det er det første.

II. Om paaske Lammit.

De andre thu stycke/huorledis der bleff intet been sønderbrødet paa vor Herre Christo/oc hans side bleff obnet met it spiud/haffue icke i nogen maade den anseelse/som de skulde haffue noget besynderligt paa sig/Oc efterdi Euan⸗gelisten Johannes fører klart vidnisbyrd frem aff Scrifften/at Moses oc Zacha⸗rias propheterede saadant saa mange hundrede aar tilforn/da mue wi bekien⸗de/at der ligger stor mact paa disse thu stycke/ehuor ringe de oc ere til at see/ Thi den hel⸗

den Hellig Aand taler intet vnyytteligt eller forgeffuis / Oc er saadant en besynderlig ret Apostolisk naade aff den hellig Euangelist Johanne / at hand saa skickelige bruger oc vdlegger alleuegne Scrifften.

J Mose / som wi hørde tilforn / er det en klar befalning / at mand icke skal lade noget menniske henge paa træ natten offuer / Thi siger Gud / Landet bliffuer der met besmittet. Efftherdi det vaar lige nu beredelsens dagen / oc den rette Sabbath skulde haffue sin begyndelse met Solens vndergang / da bade Jøderne Pilatum / at hand vilde lade tage deris legeme ned aff Kaarssit / at mand end kunde begraffne dem før det bleff nat / oc før Høytiden gick paa. Da tilstedde Pilatus Jøderne det / Oc der de tho Mordere icke end nu vaare aldelis døde siger Johannes / at Stridzmendene aff Jødernis befalning / hulpe dem met det snariste aff liffue / sloge dem arme oc hender sønder paa Kaarssit / at de døde / oc de haffde i sinde at de vilde ocsaa handlet met vor Herre Jesu / Men før det bleff affgiort met de tho Mordere / vaar hand alt død. Der saare brøde de intet been sønder paa hannem / Men en aff Stridzmendene tog it spiud / oc obne-

oc obnede hannem hans side / der flød vand oc blod vd det ene atskilligt fra det andet. Saadant synis aldelis oc i alle maade at haffue verit en wforuarendis handel/ Men som sagd er/ Johannes giffuer til kiende at saadant skede icke wforuarendis/ Moses propheterede saadant lenge tilforn/ De skulle intet been bryde sønder paa hannem/ Oc Zacharias/ De skulle stinge hannem.

Nu er det oc vist / at Moses setter dette sprock om Paaskelammet/ i den anden oc fierde Bog vdi det xxj. Cap. Huorledis kommer nu Euangelisten Johannes der til/ eller huad meen hand der met / at hand siger: Saadant skede / at Scrifften skulde fuldkommis. J skulle intet been sønderbryde paa hannem? Suar. Det meen hand oc vil vise oss der hen / at wi skulle der kiende oc ansee vor Herre Christum/ som det rette Paaskelam / huilcken det Paaskelam i Louen vaar ekon en lignelse eller figure til. Thi at der Gud vilde vndertrycke Pharao i Egypten met mact/ oc affuerie hans haarnackede fortredelighed oc opsæt/ oc redde sit Folck / da befalede hand sit Folck Jøderne / at de skulde den samme nat i huert huss slacte it aarss gammelt

melt Lam / oc stege oc æde det / oc stryge blodet offuen paa dørtræit oc paa baade dørstaalpene. Huor som Morderen nu funde dette tegen met blod paa dørren / der skulde hand gaa omkring / oc ingen sla ihiel i det samme huss. Tuert imod huor som dørren icke vaar betegnet met Lammens blod / der skulde Engelen / gennem det gantske Egypti land / ihielsla den samme nat alle førstfødde aff Queg oc Menniske. Lige som Mose nu aff Guds befaling sagde til sit Folck / saa skede det i alle maade. J alle de Egypters huss fant mand om morgenen døde Menniske oc Queg / uden aleniste hoss Jøderne / der haffde Morderen ingen skade giort / Thi deris dørre vaare betegnede oc foruarede met Lammens blod.

Der see nu til vort Paaskelam / vor Herre Christum / hand vil straffe Pharao oc gantske Egypten / det er / synden / døden oc Dieffuelen / oc befrelse sin Christelige Kircke fra deris Tiranni / Der faare lader hand sla sig ihiel / lige som Paaske Lammit / oc stege sig paa Kaarssens træ / at hand vilde bestencke oss met sit blod / Oc Morderen / huilcken der for syndens skyld førde oss i døden / oc fick mact offuer

oss/skal gaa omkring oss / oc ingen skade giøre oss. Lige som Paulus smuct siger / j. Corint. v. Wi haffue it Paaskelam som er offrit for oss / det er / at wi skulle nyde oc vere delactige i hans blod / oc Dieffuelen / døden oc synden skulle ingen mact haffue met oss / oc ingen forderffuelse kunde føre oss paa / Dette vil Johannes / at wi skulle lære her aff / efftherdi der bleff intet been sønderbrødet paa Christo / lige som der oc icke bleff paa Paaskelammet.

Paaskelammēs lignelse met Christo.

Men wi ville besee de andre omstandelser / huorledis det skulde holdis hoss Jøderne met Paaskelammet / paa det / at naar som wi see / huor smuct saadant skicker sig met vor Herre Jesu / wi da diss ydermere kunde trøste oss i dette Offer som bleff giort for oss / oc tage oss det rettelige til. Paaskelammit skulde vere it aar gammilt / it Væderlam / oc wden al brøst oc feil / sunt oc smuct / ellers motte mand icke tage det til Paaskelam. Saadant betyder / at dette Paaskelam vor Herre Christus / skulde opfostre oc opbygge sig en Kircke / Thi it aarss Lam ere fructsommelige oc kunde affle andre / Vor Herre Christus er oc wden al brøst oc feil / Thi hand er Guds Søn / oc haffuer icke som wi / it syndeligt

hellige kiød oc blod / men er aldelis hel-
lig.

Dette Lam skulde mand tage aff en Hiord / oc holde det alene til den fierde dag (lige saa er Christus kommen aff Guds Hiord Jøderne / som hand oc fordi haffuer det naffn / oc kaldis Abrahams / Dauids Søn / etc.) at hand i de fire aar faar sin pine er fraskilt til it besynderligt embede / at predicke Guds rige iblant sit Folck Jøderne.

Paaskelammet skulde mand æde om afftenen / at giffue der met til kiende / at Christus skulde komme i den siste tid / der det skulde gaa til grund met Guds Folck Jøderne / oc Moses oc hans Gudstieniste skulde haffue ende. Der faare ligner vor Herre Christus offte sit Euangelion it afften Maaltid eller Naduere / oc Apostlene kalde det ny Testamentis tid / den siste tid oc de siste dage.

Paaskelammet skulde mand huercken æde saadet eller raat / men stegt. Ild kaldis alleuegne i Scrifften pine oc fristelse / lige saa er nu det stegte Paaskelam Christus / som taalde død paa Kaarsit / hannem skal mand icke æde raa / det er / Huo som vil komme til naade for hans fortie-

 niste /

niſte/hand ſkal icke vere ſkiødiſſløſſ/tryg oc vgudelig/ſom vore Epicurer tencke/ At naar ſom de end giøre huad ſom dem lyſter/ ſaa ville de alligeuel vere gode Chriſtne. Men de æde Paaſkelammet icke rettelige/oc det kommer dem io ſaa lidet til gaffn/ſom dem/ der æde det ſaadet i vand/det er/ſom icke beuare lerdommen reen/ oc forfalſke den rette lerdom om troen/ met menniſkens lerdom oc ſkick/ ſom Paffuen giør.

Mand ſkulde oc æde til Paaſkelammet vſurit brød oc bittert ſalt/lige ſaa ſiger Paulus ſkulle ocſaa wi holde Paaſke/ icke i gammel ſurdey/ at wi ſkulle bruge vort leffnet i ſynd/oc icke ville bedre oſſ/ icke heller i ondſkabs eller ſkalckheds ſurdey/at wi ſkulle omgaaſſ met øyenſkalckeri/ oc icke aff hiertet ville omuende oſſ. Men wi ſkulle holde Paaſke i renheds ſurdey/at wi ſkulle haffue en god ſamuittighed/oc leffue i Guds fryct/Oc i ſandhed/at det ſkal icke vere hygleri/men ret aluere/at wi bede Gud om ſin naade til ſaadant/ oc begære aff hiertet at holde oſſ effter hans ord/Dette er det vſurede brød oc ſøde dey. Saltet betyder det hellige Kaarſſ/ thi ſom Paulus ſiger/ det

bliffuer

bliffuer icke borte/Alle de som ville leffue gudelige i Christo/skulle lide forfølgelsē.

Mand skulde intet leffne aff Paaske- lammet/mand skulde æde det op altsam- men/eller opbrende met ild/det som bleff offuer / oc mand motte intet been bryde sønder. Lige er det ocsaa met vor Herre Christo/Huo som vil vere en ret Christen/ hand skal icke æde dette / oc leffne det/ Hand skal anamme oc tro / alt det som Christus siger/oc icke æde i stycke tal/som Suermere oc Kettere giøre / Arius loed det befalde sig altsammen / vden at hand vilde icke tro/at Christus vaar euig Gud/ Gendøbere lade det icke befalde sig / at mand skal døbe børn/ de foracte den før- ste daab/oc søge en bedre daab. Sacra- mente suermere anamme paa denne dag/ alt det Christus siger/oc lade sig tycke/ at de ere kaastelige Christne/ Aleniste befal- der det dem icke/oc de ville det icke tro/ at Christus/der hand vddeler brød / siger: Tager/æder/ det er mit legeme. Oc der hand recker dem Kalcken/dricker alle der aff/ det er det ny Testamente i mit blod. Saadant smager dem icke / de lade det icke alsomeniste bliffne offuer / alligeuel det er Guds befalning/ at mand skal intet

 leffne

leffne aff dette Paaskelam / men æde det altsammen/eller opbrende det offuerbleff-ne met ild / men de sønderbryde benene/ det er / de plage / Kaarsfeste oc steyle vor Herris Christi ord/lige som dem selff ly-ster/alenisste at de kunde giøre deris sken-delige vildfarelse it skin oc pryde hende. Saa finder mand hoss Gendøbere / hoss Paffuen/oc in summa hoss alle Kettere/ at de æde huad dem lyster aff dette Paa-skelam/det andet som dem icke befalder/ lade de bliffue offuer / eller bryde det søn-der.

Men huad mand skulde giøre met blodet / det er tilforn tilkiende giffuit/ Som er/at dette Lams blod skal tiene oss der til/at huercken synd/død eller Helffue-de skal giøre oss skade/Oc Pharao/Dieff-uelen met alle sine Egypterne/Verden icke skal mere trenge eller fordempe oss. Thi der faare bleff Christus offret / at hand vilde giøre oss fri/Johan.viij. oc opløse oc sønderbryde den skendige Dieffuels ger-ning. Dette vilde Johannes paaminde oss der met/at hand siger. Det er nu fuld-kommet/der Moses siger: J skulle intet been bryde sønder paa hannem / Saa vil hand i denne figure bemale oss vor Herris

Christi pinis gantske brug oc rette fruct/
at hand er offret for oss/ oc wi formedelst
hans blod skulle vere befride fra døden oc
Dieffuelen/huilcke der stedze plage / for-
trycke oc tuinge oss/lige som Pharao holt
oc plagede Israels børn i Egypten/ Men
formedelst vort Paaskelams Christi Je-
su blod/haffue de mist deris mact / oc wi
ere befride/at wi ere ledige oc løse fra alle
byrder/ oc ere komne aff treldomsens huss
Egypten/ind i dette foriette Land/ oc til
det euige liff.

Nu ville wi ocsaa tage oss det tredie II.
stycke faare/huilcket som wi see Euange- Christi
listen tager sig aluerlige til/efterdi hand sidesting
icke aleniste fører Prophetens Zacharie
vidnisbyrd ind met/som propheterede om
dette side sting/men oc met saa mange oc
aluerlige ord stadfester det iertegen/at der
fløde blod oc vand aff det døde legeme.
Thi baade stycke ere wnaturlige / strax it
menniske døer/da er blodet ocsaa kalt oc
død/oc flyder icke mere. Oc end er det mere Huorle-
imod naturen/at der skal flyde aff it død dis der
legeme atskillige blod oc vand. Der faare fløde vād oc blod
siger Johannes/Den som det haffuer seet/ aff vor
hand bar vidnisbyrd/oc den samme veed/ Herris
at hand siger sandhed / at i oc skulle tro. Christi side.

Saa vil hand sette denne vnderlige ger-
ning frem/som den der ligger stor macr
paa/at wi skulle flitelige tencke der paa/
oc endelige lære der aff at tro / Det er/
som wi tilforn sagde om Paaskelammet/
wi skulle formedelst vor Herre Christum
oc hans død / haabe syndernis forladelse
oc det euige liff. Der til er besynderlige
denne Historie nyttelig / oc Propheten
kommer offuermaade smuct offuer it met
Euangelisten/som wi her effter ville giff-
ue til kiende.

Der faare skalt du først lade disse tan-
cker falde/oc icke tencke at det vaar en w-
foruarendis handel / at en aff Stridz-
mendene gaar frem / oc stinger i det døde
legeme/Hannem vaar det vel wforuaren-
dis/hand haffde ingen besynderlige tan-
cker der hoss. Men det skede saa aff Guds
besynderlige forsyn/ellers haffde den hel-
lig Aand icke saa mange aar tilforn pro-
pheterit der om. Saa see wi at vor Herre
Christus beholder dette saar i sit legeme
effter sin opstandelse/oc viser besynderlige
sine Disciple det/at de der paa skulle kiende
hannem. Der faare er det icke en wforua-
rendis handel/det skulde bemercke/beskaf-
fe oc vdrette noget besynderligt / at vor
Herre

Herre Christus bleff saa stungen in sin side/oc der flød blod oc vand vd. Der faare vocte dig/at du icke giør som skiødisløse Folcke almindelige pleye/oc tencker/huad kommer det mig ved/huad der flød aff Christi side/det er mig nock at ieg veed/at hand døde paa Kaarssit/Saa skalt du io icke tencke/men den hellig Aand til ære/oc dig selff til trøst/skalt du flitelige høre huad denne handel dog haffuer hiem at bære/huilcken Johannes giffuer saa trolige til kiende/oc Zacharias saa lang tid tilforn propheterede om.

Først er det vist/oc ingen skal det kunde necte/at det er wnaturligt at it døt legeme skulde suedis eller bløde. Thi strax blod bliffuer kalt/da flyder det icke lenger/men leffris oc styrckner/Saa haffue wi nu her en besynderlig død krop eller legeme/der faare gaar det der anderleds til met/end met andre. Hand er kiød oc blod/lige som vore legeme oc døer/Men effterdi hans kiød oc blod er wden synd/da døer hand dog saa/at der oc i døden er liffsens tegen. Der som blod ellers/strax kolner oc styrckner/da bliffuer det smuct varmt i vor Herris Christi legeme/oc leffuende/at/strax siden bleff obnet/springer det

 hen

hen / som naar mand ellers slar it sunt menniske en aare / Dette vil Johannes at wi flitelige skulle mercke / oc lære den rette art der aff/huilcken vor kiere Herris Christi blod haffuer/som er / at det flyder/leffuer oc haffuer sin forarbeydelse/ocsaa effter døden/Lige som Paaskelammens blod icke vaar Jøderne nytteligt den stund det leffde / men der det vaar døt/oc de haffde ædet det. Thi Engelen gick om natten igennem Egypten oc ihielslo alle førstfødde/men Jødernis huss/der som Lammens blod vaar paa/loed hand bliffue/oc slo ingen ihiel der vdi. Lige saa leffuer oc flyder end nu stedze vor kiere Herris Christi blod/det er icke størbnet eller kalt det flyder oc springer/effter hand er død/oc alle de som der bestenckis met / haffue syndernis forladelse/oc ere det euige liffs børn. Dette skalt du lære/thi det wnaturlige flød giffuer saadant til kiende at vor kiere Herris Christi/det rette Paaskelams blod skal haffue oc beholde sin forarbeydelse/ krafft oc dyd/ocsaa effter hans død / at det skal flyde/stencke omkring sig / oc betegne de trofaste menniske/som staa hoss Kaarssit/ At Dieffuelen/døden oc synden/ skulle lade alle dem met fred / oc intet vinde dem

aff/

aff/der de finde dette tegen paa. Dette er vor kiere Herris Christi blods rette art/ krafft oc dyd/oc bliffuer ocsaa effter hans død/stedze oc altid i Kircken.

Huad er da det at der flyder icke alenist blod vd/men ocsaa vand? Saadant skede vden tuil/der met at giffue til kiende/at vor kiere Herris Christi blod skal ingen bestencke/vden alenigste dem/som ere døbte i hans Naffn/Som vor Herre Christus selff siger: Huo som tror oc bliffuer døbt/hand bliffuer salig/Men huo som icke tror/hand bliffuer fordømt. At det ene er saa hoss det andet/Huor som Christi blod er oc arbeyder/der er ocsaa vand den salige Daab/Der imod/huor som vand icke flyder/det er/Huor som den hellige Daab icke er/der er Christi blod oc icke/det flyder icke/som iblant Tørckere/Jøder/Hedninge/etc. Stedze oc altid vil oc skal/blod oc vand flyde tilsammen/oc intet vere vden det andet. Det skalt du mercke gantske vel/thi der ligger stor mact paa/Icke for deris skyld som døde i det gamle Testamente/oc icke leffde til Daaben kom/Fordi at de haffde deris egen Daab/oc bleffue salige formedelst troen til den velsignede Sæd. Icke heller

for

for vore børn skyld / som i Moders liff/ eller før de komme til Daaben / offuerfaldis aff døden / huilcke der vden tuil / efterdi Gud haffuer giffuit dem liff oc siel/ ocsaa bliffue beuarede aff hannem. Men for vor skyld / at wi skulle icke acte dette naadelige tegen ringe/eller holde oss selff/ oc dem som oss høre til / der fra / Efterdi huor den salige Daabs vand er/der er vor Herris Christi blod / Thi her flyder til lige vand oc blod aff hans side. Men huor til hans blod er nytteligt/det er tilforn tilkiende giffuit / Som er/at wi skulle vorde beskermede imod Mordengelen/ rene fra synd/oc leffue euindelige.

Zacharie Sprock. Dette giffuer Propheten offuermaade smuct til kiende/oc kommer lige offuer it met Euangelisten. Thi saa siger hand i det xij. Offuer Dauids huss oc Jerusalems Borgere vil ieg vdgyde naadens oc bønens Aand / Thi de skulle see til mig/ huilcken de haffue igennem stunget/oc de skulle klage offuer hannem/lige som mand klager it eniste barn/ oc de skulle bedrøffue sig offuer hannem/ som mand bedrøffuer sig for det første Barn. Først er det fast oc vist at Propheten taler om det ny Testamentis tid/oc den naade / som oss skulde

veder-

vederſaris formedelſt Chriſti død. Oc denne naade er / at Gud giffuer naadens Aand / oc bønens Aand / det er / hand trøster vore hierte formedelſt den hellig Aand / at wi formedelſt Chriſtum forſee oſſ al naade oc barmhertighed til Gud / oc i al nød paakalde oc ſøge hielp hoſſ hannem / ſom ſmaa børn hoſſ deris Fader.

Der neſt ſkin Johannes her faar oſſ met en ret Apoſtoliſk aand / oc ſiger / at det ſting der Propheten taler fremdelis om / bleff da fuldkommet paa Kaarſſit / Men huad ſom der ſkulde følge effter dette ſting / giffuer Propheten til kiende / oc ſiger: De ſkulle ſee til hannem / ſom haffue naadens oc bønens Aand / oc de ſkulle klage offuer hannem / ſom mand klager offuer it eniſte barn / oc bedrøffue ſig offuer hannem / ſom mand bedrøffuer ſig for det førſte barn. Denne bekumrelſe oc bedrøffuelſe er intet andet / end at wi lære paa vor Herre Chriſto at kiende ſynden rettelige / for huis ſkyld hand taalde pine paa kaarſſit. Thi at de ſee til hannem / huorledis hand er igennem ſtungen / oc ſørge for hannem oc ere bedrøffuede / det er it tegen / at hand er wſkyldig / oc lider altſammen

men

men for vor skyld. Men denne pine giff-
uer aarsaage til/at wi kiende vor nød oc
elendighed/oc gaa icke met verden trygge
hen i synd/men klage offuer vort syndeli-
ge hierte oc onde leffnet/bede Gud om
forladelse/oc holde oss til Christi pine/oc
trøste oss der met/ Thi hand er hellig oc
Gud lydig/ oc haffde fordi icke fortient
denne død/oc tog alligeuel saadant paa
sig oc taalde aff wsigelig kierlighed/for
vor skyld. Saadan metlidelse/bedrøffuelse
oc klage behøffue wi vel/ Christus haff-
uer det oc vel behoff/ Thi ellers haffuer
hand ingen Christelig Kircke/den samme
alene/som Zacharias her siger/seer til den
gennem stungne Christum/oc græder off-
uer hannem/icke som de Quinder i Jeru-
salem/huilcke der saa græde offuer Chri-
sto/at de intet tenckte paa sig selff. Men
de Christne eller den Christelige Kircke
græde fordi/at de kiende deris synder/for
huilckis skyld Christus taalde død.

Saa viser Propheten oss smuct til
Christi pinis fruct/oc strax der effter siger
hand i det xiij. Cap. Paa den tid skal Da-
uids huss oc de Borgere i Jerusalem haff-
ue en fri aaben kilde/ imod synd oc wren-
lighed. See huor smuct Propheten hen-
ger

ger stinget oc kilden/det er/blod oc vand/ eller den hellige Daab tilsammen? Vilt du nu rettelige vdlegge denne Historie/da sig: Der flyder aff Christi side/ blod til mine synders afftoelse oc forladelse/ som vor Herre Christus selff vidner i Nadueren/der hand vddeler dem Kalcken/oc der flyder ocsaa vand vd / at hans legeme er saa en aaben kilde/ huor til? Imod synd oc wrenlighed. Thi at ved Daaben giffuis vor Herris Christi blod oss til eyedom/ som Paulus lige der faare taler i saa maade/oc siger: Wi ere døbte i Jesu Christi død/det er/der til/at Jesu Christi død skal vere vor egen/oc wi skulle nyde hannem/ oc formedelst hannem bliffue fri fra synden oc døden/oc til euig tid salige.

Der aff haffue de hellige Fædre taget de deylige Sprock. Augustinus siger: Johannes bruger det ord obne (en aff Stridzmendene obnede hans side) Fordi/at hand vilde giffue til kiende/ huorledis liffsens døer bleff da obnet/der Kirckenis hellige Sacramente fløde der vd/wden huilcke mand icke kand indgaa til liffuit/huilcket det rette liff er. De hellige Sacramente/siger hand / Thi hand taler icke aleniste om Daaben/huilcken der

giffuis

giffuis til kiende met vand/men ocsaa om Nadueren / i huilcken mand dricker vor Herris Christi blod. Lige som Chrisosto- mus ocsaa taler/oc siger: Efftherdi de hel- lige hemmeligheder haffue her deris be- gynselse / da skalt du/ naar som du gaar til den hellige Kalck/saa gaa frem / som du vilde dricke aff vor Herris Christi side. Saadant Sprock bruge Sacramente sueermere icke / alligeuel de rose aff/ at den gantske gamle Kircke haffuer huldet de- ris mening / at der er ekon brød oc vin i Nadueren/oc icke Christi legeme oc blod. Men huorledis kommer saadant offuer it met Chrisostomo? Thi saa blinde oc gal- ne kunde de icke vere/ at de taare sige / at der flød vin aff Christi side / som de dog sige/ at mand icke dricker Christi blod i Nadueren/ men ekon blot vin. Alligeuel Chrisostomus siger: Huo som vil gaa til denne Kalck / hand skal saa gaa der til/ som hand vilde dricke aff vor Herris Christi side/der finder mand io icke vin/ men hans blod.

Oc der aff er det kommet/ at mand i Herrens Naduere blandede Kalcken met vand/efftherdi blod oc vand flø'de tilsam- men aff vor Herris Christi side / Oc Ci- prianus

prianus staar hart der paa/at mand icke
skal aff legge saadan beblandelse/men hol-
de hende ved mact/som Christi besynder-
lige befalning / Oc de Armenier bleffue
fordømde som Kettere der offuer. Men
effterdi Christus icke befalede det / oc der
staar icke mere i Nadueren/end at Chri-
stus tog Kalcken/oc gaff Disciplene han-
nem/da giørs det icke behoff / at mand
skal giøre saa nødtørfftigt it bud der aff.
Der faare lade wi saadant fare/ oc bliffue
hoss den lerdom/der den hellige Euange-
list viser oss/ som er / at vor kiere Herris
Christi blod skal beholde sin krafft oc for-
arbeydelse stedze oc altid i oss/ effter hans
død/oc beuare oss fra synden oc døden/
naar som wi effter Christi befalning / la-
de døbe oss met vand. Thi der finder
mand rettelige Christi blod/ som det her
giffuis til kiende/at blod oc vand flyde til-
sammen / Huor som blod er / der er oc
vand/oc huor vandet er/der er oc blodet/
oc vdretter huad som det skal. Som er/at
det toer synden aff/oc giør oss aldelis re-
ne/ som Zacharias haffuer propheteret
om den obne kilde imod synden oc wren-
lighed. Der faare skulle wi tacke Gud for
sin wsigelige naade oc barmhertighed/ at

 hand

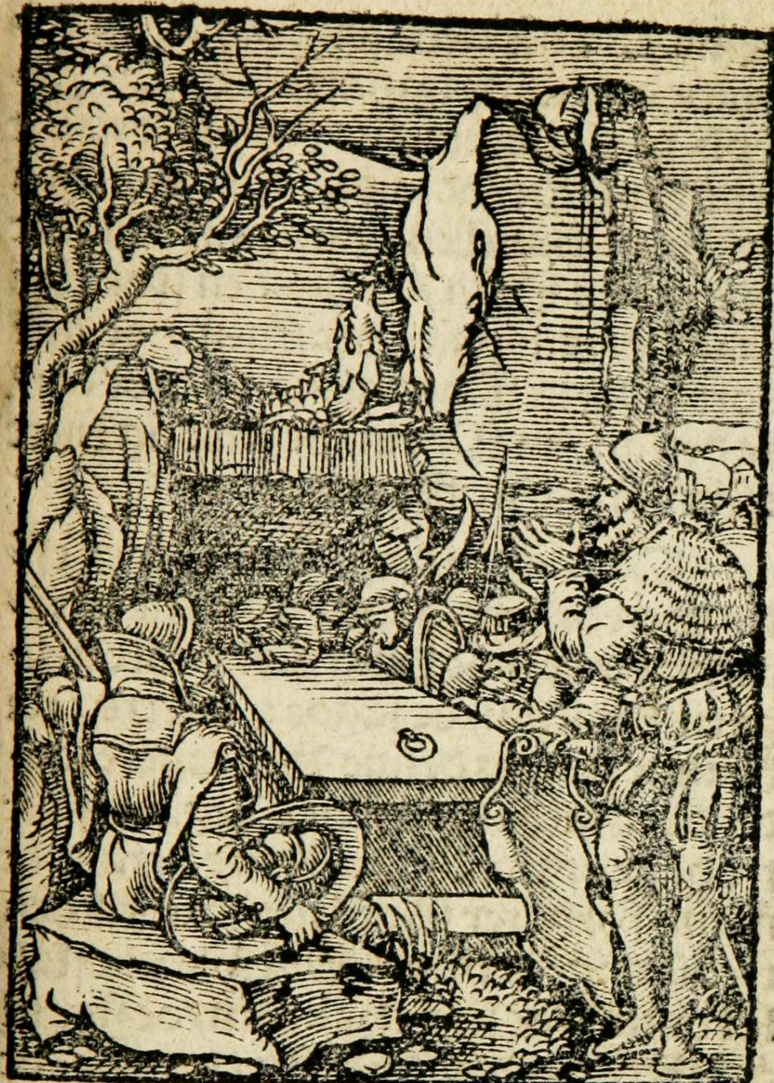
hand loed oss komme til denne kilde / oc døbe oss i sin Søns Jesu Naffn / oc tode oss saa/met vor Herris Christi blod / aff alle synder/at wi her effter formedelst den hellig Aand skulle forsee oss alt got til Gud / oc formedelst bønens Aand robe til hannem i allehonde nød / indtil Christi døds siste fruct endelige lader sig finde / at wi formedelst hannem komme aff dette elendige leffnet til det euige liff. Det giffue oss Gud alle/

AMEN.

XIII.

Huorledis vor HERre Christus bleff tagen aff Kaarssit / oc lagd i en ny Graff / oc graffuen bleff beuaret aff Stridzmendene.

Oc om

C om afftenen / kom en riger
Mand aff Arimathia / hand
hed Joseph / huilcken der oc
vaar Jesu Discipel / hand gick til Pi-
latum / oc bad hannem om Jesu le-

 geme.

geme. Da befalede Pilatus/at mand skulde antuorde hannem det. Oc Joseph tog legemet / oc suøbte det i it rent Linklede/oc lagde det i sin egen ny Graff/huilcken hand haffde ladet hugge i en Sten / oc velte en stor sten faar dørren paa Graffuen / oc gick bort. Maria Magdalena vaar oc der/ oc den anden Maria/de sette sig tuert offuer fra Graffuen.

Den anden dag/ som følger effter Beredelsens dagen/komme de ypperste Prester oc Phariseer endrecteli-ge til Pilatum/oc sagde: Herre / wi komme ihu/at denne Bedragere sagde/der hand end leffde/Jeg vil effter tre dage opstaa. Der faare befale/at mand foruarer Graffuen/ indtil den tredie dag/at hans Disciple icke skulle komme/oc stiele hannem/oc sige til Folcket/hand opstod fra de døde/oc det siste bedrægeri bliffuer verre / end det første. Pilatus sagde til dem: Der haffue i Voctere/gaat hen/oc foruarer/som i vide/De ginge hen / oc foruarede Graffuen met Voctere/ oc beseglede stenen.

Dette

DEtte er enden paa vor Herris Chri-
sti pinis Historie / huorledis mand
tog hannem aff Kaarsset / lagde
hannem i en ny Graff / oc Graffuen bleff
beuarit aff Stridzmendene. Oc det skicker
sig offuermaade smuct til en beslutning /
Thi der seer mand / huad vor kiere Her-
ris Christi død haffuer beskaffet oc vdret /
baade hoss hans venner oc vuenner. Fien-
derne bliffue vrolige oc fryctactige / oc fal-
de met seendis øyen dybere i synd. Men de
som elske vor Herre Christum / oc holde
trolige met hannem / alligeuel de end ere
skrøbelige oc fryctactige menniske / saa
bliffue de dog formedelst Christi død trø-
ste oc dristige / oc voffue nu / det som de til-
forn icke skulde taare drømt. Men lige
som vor kiere Herris Christi død paa den
tid forarbeydede saadant / Saa gaar det
end paa denne dag / som wi faa at høre her
effter.

Den forargelse vaar drabelige suar
oc stor / at vor Herre Christus døer saa
forsmædelige paa Kaarssit. Der faare be-
spotte hans fiender hannem paa det høy-
ste / Oc hans Disciple / som her til haffde
huldit sig hoss hannem / torde icke lade sig
see / oc de kunde icke andet tencke / end at det

vaar nu aldelis wde met hannem / Hans
Moder/den hellige Jomfru Maria/stod
der som en bedrøffuit Quinde / oc andre
Quinder hoss hende. Alligeuel hun nu paa
den tid holt sig fast til Engelens predic/
ken/ oc fromme hellige Menniskis pro/
phecier om det Barn Jesu / saa vaar dog
hendis hierte sorge saa stor/oc den forar/
gelse giør hende saa we / at hun lader sig
icke besynderlige høre. At den hob som her
til haffde huldet met vor Herre Christo/
oc verit hoss hannem/ vaar saa aldelis oc
i alle maade stille/ Der taar ingen røre sig
eller lade sig høre/Christi fiender beholde
marcken / de ere dristige oc frimodige/De
aleniste robe oc skrige alleuegne/oc de an/
dre skulle tie stille. Men huor til de from/
me hierters skrøbelighed oc mistrøstelse er
oss nyttelig/der er tilforn tilkiende giffuit/
som er/at ingen skal fordriste sig/eller for/
lade sig meget paa sig selff. Thi at gaar
det saa de fromme hierte her/at de paa det
neste aldelis forglemme al trøst/oc siuncke
til lige ned i iemmer oc bedrøffuelse/Huor
megit mere kand da saadan skrøbelighed
findis hoss oss/naar wi skulle for Euan/
gelij skyld voffue oc lide noget/ Der faare
skal mand frycte Gud/oc bede om den hel/
lig

lig Aand/at hand vil opuecke vore hierte/opfylde dem met trøst/giøre dem dristige oc frimodige/at wi oc for Guds ære/oc hans ord skyld kunde voffue oc lide noget.

Som forargelsen er nu størst/oc de som haffde verit de smuckiste Christne/oc stedze huldet sig dristelige til vor Herre Christum/fly/tuile oc frycte/oc icke vide for sorge/fryct oc mistrøstelse/huad de skulle giøre/eller huort de skulle hen. Da findis først Joseph aff Arimathia(som ellers Josue xv. Oc i Dommernis bog vdi det ix.kaldis Aruma)icke en enfoldig ringe Borgere/som Apostlene vaare enfoldige ringe Mend/men en aff Raadet i Jerusalem/oc en offuermaade riger Mand/hand dristede sig til/gick til Pilatum/oc bad mand vilde lade hannem faa det døde legeme/at hand motte tage det aff Kaarssit/oc begraffue det. Oc Nicodemus holder sig til hannem/huilcken der tilforn vaar saa fryctactig/at alligeuel hand gerne hørde vor Herre Christum/oc haffde hannem kier/saa kom hand dog ekon til hannem om natten/Denne bær hundrede pund/det er vor mynt/for halfftrettende gyldene Myrrha

oc Aloes/paa det at vor Herre Christus so icke skulde haffue en ringe / men hederlig begraffuelse. Thi at hoss Jøderne som Johannes bemelder/vaar det seduanligt/ efftherdi de aff Guds ord / haffde haab til opstandelsen oc det euige liff/at de komme de døde legeme hederlige til iorde/ oc salfuede dem met Myrrha oc Aloe/at de icke aleniste skulde vare lenge / oc langsomt raadne/men ocsaa lucte vel oc deylige.

Nu formelder Lucas oc Marcus besynderlige om Joseph / at hand vaar vor Herris Christi Discipel / det er/hand hørde flitelige hans predicken / oc anammede hende/oc ventede Guds Rige. Disse stycke skulle wi giffue vel act paa/thi det giffuer sig her til kiende / huad der skyndede hannem til/at hand dristede sig til/oc gick faar Pilatum. Thi det vaar icke en ringe handel. De ypperste Prester oc det gantske Raad i Jerusalem haffde klaget paa vor Herre Jesu/at hand vaar oprørisk / en bedragere oc Guds bespottere / Oc Pilatus haffde ladet dom gaa offuer hannem for samme klagemaal skyld. At Joseph nu gaar frem/huilcken der tilforn haffde slagit sig fra al den handel / der de toge sig faare imod Jesum/ oc icke vilde vere der

hoss/

hoff/oc beder nu om Christi legeme / at hand kand hederlige begraffue hannem / saadant er icke got at driste sig til / Thi hand førde der met det gantske Raad / oc Pilatum selff / som haffde fordømt vor Herre Christum/paa sig/oc gaff nock til kiende/at hand holt hannem for en from retsindig Mand/huilcken der skede wret baade faar Gud oc verden.

Huad opuecker hannem nu til saadant/at hand taar det voffue? Inter andet/end at hand venter Guds Rige. Det er/Hand haffuer end nu det haab/ at alligeuel Christus henger oc døer ælendelige paa Kaarssit/saa skal Guds Rige dog icke bliffue borte/ men komme / oc Gud skal formedelst denne døde Christum vdrette oc fuldkomme/alt det som er tilsagd om Messia oc hans Rige i Propheterne. Thi at lerde Hoffuitzmanden / som stod hoff Kaarssit/oc saa vor Herre Christum dø/saa meget aff dette oc andet/at hand frilige bekiender: Sandelige denne Menniske vaar Guds Søn/Marci xv. da fattede wden tuil denne Joseph oc den fromme Nicodemus/lige saadane tancker / oc haffde icke det haab vissélige alenìste aff Propheternis predicken / men aff vor

Herris Christi egne ord/huilcke de haffde offte hørt/oc nu først formedelst den hellig Aands indskiudelse/lagde paa hierte/at det vaar icke ude met hannem/men at Gud vilde nu/der huer mand tenckte der minst paa/oprette sit Rige. Lige som vor Herre Christus oc giør en drabelig Predicken faar Nicodemo om dette haab/ Johan.iij. der hand holder hannem den Lignelse faare om Hugormen i Ørcken/ oc siger: At hand skulde ocsaa ophøyis paa træ.

Saadane tancker optende den hellig Aand paa den tid i de skrøbelige mistrøstige hierte/ oc giorde dem saa brendendis der met/at Joseph gaar faar Pilatum/oc beder om Christi legeme/ huilcken hand haffde fordømt/ som den der vaar oprørist oc en Guds bespottere/ Oc Nicodemus bær Myrrha oc Aloe frem/paa det vor Herre Christus skal io haffue en kaastelig hederlig iordeferd oc begraffuelse/ oc de der met bære vidnisbyrd faar den gantske verden/at deris haab er icke aldelis borte/de tro end nu at Guds Rige skal komme/verden maa tradze huor meget hun vil/oc Christus holde sig saa skrøbelig oc ælendig som hand vil.

Det=

Dette er nu den fruct aff vor Herris Christi død/at de skrøbeligste/mistrøstigste hierte/vden al redzel oc fryct giffue sig til kiende/bekiende Christum/oc paa det hederligste begraffue hans legeme/ som henger der i vanære/til it vidnisbyrd/ at de imod Jøderne/de ypperste Prester/Pilatum/oc alle Christi fiender holde oc prise hannem for Guds Søn/ haffue haab til hans Rige/oc trøste sig ocsaa nu i hannem/der hand er død/oc huer mand acter/at det er slæt oc aldelis vde met hannem. Thi det er dette samme der Lucas oc Marcus sige/ At Joseph tøffuede effter Guds rige/det er/hand haabede/ at Gud skulde formedelst denne Mand begynde it nyt Rige paa iorden/ forlade synderne/ giffue den hellig Aand / oc det euige liff. Thi dette kaldis rettelige Guds Rige/ som er loffuit oc tilsagd i Propheterne/at Christus eller Messias skulde begynde det.

Lige nu som Esaias propheterer om Christo/ Hand skal icke sønderbryde det knusede rør/oc icke vdslycke den rygende hør. Saa seer mand her paa Joseph oc Nicodemo. Her til haffue de verit skrøbelige mistrøstige Christne/ redzel haffuer

saa-

saa suarlige beklemt dem / at de torde icke lade sig obenbare mercke. Nicodemus kom icke til Jesum vden om natten / der faare kalder Johannes hannem en hemmelig Discipel. Men Christus holder dem saadant til gode/vil icke forskiude dem for saadan fryctactighed skyld / Oc som der vaar nu størst fare paa ferde/oc de som ellers vaare stercke/friimodige Christne/lade forargelse offueruinde sig/ oc taare ingen sted lade sig til syne/der arbeyder den hellig Aand formedelst Christi død / at den røgende/ia paa det neste aldelis vdslucte hør blusser op/ oc skin lige som den deylige Soel/ Thi huad som Joseph her til hemmelige trode oc holt aff Christo/ det lader hand nu huer mand see / oc frycter huercken Jøderne eller Pilatum/Hand acter mere Christum som er død i al vanære/end den gantske verden / Dette er icke en ringe gerning/eller liden fruct aff Christi pine.

Nu staar saadant oss alle der til it Exempel/at wi skulle følge denne Joseph oc Nicodemo/ oc naar Christus henger paa Kaarssit/det er/naar Euangelion lider forfølgelse/oc de arme Christne pinis oc plagis der offuer / da skulle wi traade dri-

driſtelige frem/foracte Tiranner/ oc priſe
Guds Søn oc hans ord / oc ære det met
obenbare bekiendelſe / Jndtil den døde
Christus/lader ſee ſig met ſin herlige op-
ſtandelſe / oc de miſtrøſtige / ſkrøbelige/
fryctactige Chriſtne/ocſaa da bliffue trø-
ſtede/oc komme til bekiendelſe igen. Thi
denne vedzel bliffuer ſtedze i Kircken/No-
gle aff de ſterckeſte/ſkulle vere ſkrøbelige/
oc icke kunde beuare ſig i forargelſe / Der
imod ſkulle de ſkrøbeligſte holde ſig frem/
oc lade ſig høre met en glad bekiendelſe/
paa det der ſkal aldri fattis Folck / ſom
ſkulle kiende oc bekiende Chriſtum. Ville
eller kunde de ſtercke det icke giøre for for-
argelſe ſkyld / de ſkulle lære oc forſøge/
huor aldelis intet menniſke er / naar Gud
tager ſin Aand fra oſſ / da ſkulle de aller
ſkrøbeligſte giøre det / ſom icke haffue den
anſeelſe. Thi Gud vil/ ſom en riger Huſſ-
herre/haffue allehonde tiunde i ſit huſſ/
Jcke idel ſtercke oc fulduoxne / men ocſaa
ſmaa oc ſkrøbelige / Paa det nu de ſtercke
ſkulle ingen foracte / da ſkulle de lære at
kiende deris ſkrøbelighed paa dem ſelff/
Oc at der ſkal io ingen dømme den anden/
da kommer Guds Aand offuer de ſkrøbe-
lige/formaner/trøſter oc ſtyrcker dem ſaa/
at huer

at huer mand skal see oc prise den Gud⸗
dommelige krafft hoss dem. Det vdretter
vor kiere Herris Christi pine/ stedze oc al⸗
tid i hans Kircke/paa det hans Christen⸗
hed icke skal bliffue til intet /men holdis
ved mact/voxe oc formeris.

Men huorledis gaar det paa den an⸗
den side/der som de ere vor Herris Chri⸗
sti fiender / oc icke kunde haffue rolighed
før de komme hannem paa Kaarssit? Der
findis det ret tuert imod / Thi at lige som
Solen haffuer sin forarbeydelse / effter
som materien er / vox giør hun bløt oc
smelter/dynd giør hun hart oc tiurt / Li⸗
ge saa gaar det oc her/ de fromme hierte
bliffue formedelst vor Herris Christi pine
trøste oc dristige/oc voffue io nu / det som
de tilforn/der Christus leff de/ ingelunde
torde voffue. Men de vgudelige Jøder/
som fordi saa hastede til døden met vor
Herre Christo/at de haabede / det skulde
icke mere nød haffue/naar hand vaar bor⸗
te / Der de haff de fuldkommit deris for⸗
tredelighed/oc Christus nu vaar død paa
Kaarssit/oc lagd i en ny Graff/ da bliff⸗
ue de aller først vrolige/ løbe samdrecte⸗
lige til Pilaton/oc sige: Herre/wi haffue
hørt at denne forførere sagde/ den stund
hand

hand end leffde / Jeg vil effter tre dage opstaa / Der faare befale at mand foruarer Graffuen / indtil den tredie dag / at hans Disciple icke skulle komme / oc stiele hannem / oc sige til Folckit / Hand stod op fra de døde / oc det siste bedregeri bliffuer verre end det første. Disse ord merck flitelige / da skalt du see / huad for it hierte de haffue. De haffue gantske vel merckt Christi predicken / oc forstode hende rettelige / Men huad fruct giør det hoss dem? Joseph oc Nicodemus / som wden twil oc haffde beuaret saadan predicken / oc samme tid trøstet sig der met / de vorde frimodige oc glade der aff / oc haabis til alt got / Men disse Skalcke bliffue wrolige / begynde at frycte sig for den døde Mand / der som det ellers er naturligt / huor nogen veed sin fiende vere død / at hand icke frycter sig mere for hannem. Saadant huercken kand eller vil vere hoss de wgudelige Jøder / som du seer / de frycte sig for den døde Christo / som hand nu ligger i Graffuen. Hoss Pilato vende de it skin faare / at hans Disciple torde stiele hannem / oc sige / Hand er opstanden / J deris hierte er vor Herris Christi ord en skarp torn / at de befrycte / Huad om det vaare

sand/

ſandhed? Huad om hand vaare Meſſi-
as? oc opſtode igen fra de døde? Huorle-
dis ſkulde det da vel gaa oſſ? Der faare
bliffue de wrolige oc miſtrøſtige/ Men de
bedre ſig intet aff ſaadane tancker/ de ten-
cke icke/ Ah huad haffue wi giort? La-
der oſſ end nu krybe til Kaarſſit/ oc icke
foracte ſaadan drabelig atuarſel oc vnder-
lige gerninger/ ſom nu gaffue ſig til ſyne
met hans død. Ney ſaadane tancker ville
icke i dem / Men lige ſom de met had oc
affuind offuerfulde hannem/ ſaa bliffue de
io lenger io verre/ De ſøge middel oc veye/
huorledis de kunde / at de ville fordempe
vor Herre Chriſtum / oc forhindre hans
ære.

Saadant ſtaar nu her oſſ ocſaa til it
Exempel oc formaning / at wi ſkulle icke
forferdis der aff/ naar ſom wi ſee ſaadant
paa ordens fiender. Thi det ſkal ſaa gaa/
huo ſom ſetter ſig viderlige imod Guds
ord/ hand ſkal falde io lenger io dybere i
ſynd/ oc io mere hand ſøger rolighed io
wroligere oc miſtrøſtigere ſkal hand bliff-
ne/ lige ſom wi oc tilforn haffue hørt om
vor Herris Chriſti blod. Thi det vaar
Jøderne en ringe ſag/ at de førde Chri-
ſtum til Kaarſſit/ oc lode dræbe hannem/
De

De sagde met it velbetenckt / læt / ringe moed / Hans blod skal vere offuer oss oc vore børn / Men der effter finge de at finde / huor ringe en ting det vaar / at Jerusalem / oc det gantske Land bleff ødelagd der faare. Lige saa gaar det her oc / Alle deris tancker vaare / at vaare ekon denne Jesus død / da skulde der icke lenger vere nød paa ferde. Gud tilstedde dem / oc loed Christum dø paa Kaarssit / Men der begyntis handelen rettelige først / oc de haffde mindre rolighed end tilforn. Vor Herris Christi ord / huilcket de dog icke trode / laa i deris hierte / som en brendendis ild / oc naggende orm / tro kunde de det icke / oc de kunde dog icke aldelis foracte det / Saa skal det gaa ordens fiender / io mere de søge rolighed formedelst deris Tiranni / io dybere skulle de falde / icke aleniste i wrolighed / men ocsaa i synd.

Der nest skal der end findis en anden forderffuelse / naar de haffue beraadslagit alting paa det beste / da skulle de ekon forarge deris sag / oc imod deris vilie forfremme det hellige Euangelion / Lige som det skede Jøderne her / De begærede Pilati Drabantere eller Stridzmend paa tre dagis tid til Graffuen / oc beseglede

 Graff-

Graffuen/der met at formene/om vor Herris Christi Disciple vilde bruge skalck-hed/oc stiele hans legeme. Det vaar off-uermaade vislige betenckt. Men huorle-dis lyckis det? Lige som de befrycte/saa vederfaris dem. Der Christus Paaske dag vaar aarle opstanden fra de døde/oc En-gelen kom aff Himmelen til Graffuen/oc der begyndis it iordskel/oc stenen bleff velt aff Engelen bort fra dørren/forfer-dedis vocterne/oc de laae der lige som de haffde verit døde/ Men strax de komme til sig selff/ruffede de sig op/oc den ene løb her/den anden der vd/komme til Jerusa-lem/oc førde de ypperste Prester tiender om det dem vaar vederfarit/Huad ment du vel at de tenckte da? Huorledis tror du vel at deris hierte skalff oc beffuede? De kunde icke holde det for skimt/thi der sto-de deris egne vidnisbyrd/Pilati Draban-tere/beskickede aff dem selff til Graffuen/ aff dem hørde de icke aleniste/huad som vaar skeet/men de kunde oc see det paa dem/Thi saadan en stor forferdelse for-gaar icke snart/mand hører det paa talen/ mand seer det i ansictet/det gantske lege-me er bespent der met/oc bliffuer wsynligt oc wskickeligt. Der faare er det got at mer-

cke/at

cke / at denne tiende giorde de ypperſte Preſter oc Eldſte baade ſorge oc an/giſt.

Men der er end nu ingen forbedring/ de falde end nu dybere i ſynd oc faa en ond ſamuittighed. Fordi at de holde ſtrax raad om Sabbathen / oc giffue Stridz/mendene pendinge nock / at de ſkulle hiel/pe dem liuge/oc ſige: At de ſoffue/oc hans Diſciple komme i det ſamme / oc ſtaale hans legeme bort. See/dette er den trøſt/ der de arme menniſke giøre ſig/ oc behiel/pe ſig der met. J deris hierte vide de / at Chriſtus/huilcken de haffue wſkyldelige giffuit i døden/er opſtanden fra de døde. Huad bekumrelſe oc ſorge de nu haffde der aff/kand huer mand betencke hoſſ ſig ſelff/ Fordi at hiertet kunde io icke andet end bliffue wroligt der aff / Oc alligeuel giffue de ſtore pendinge der faare vd / at mand ſkal hielpe dem at liuge/ oc tage Folck anderleds met ord. Det kand dog io vere forgifftige hierte oc mere end beſette met Dieffuelen/ſom ſette ſig ſaa fortrede/lige imod ſandhed/ oc met viderlig løgn pryde oc trøſte ſig / Saadant ſkalt du lære oc venne dig til at lide aff ordens fiender/ Thi at ſom tilforn er ſagd / huo ſom ſet/

ter sig imod sandhed/ hand kand icke an-
det end behielpe sig met løgn.

I det trøster vor kiere Herre Christus
sin Christendom/ oc lader sig see at hand
er icke mere død / men leffuende / oc den
løgn som ordens fiender bruge skal hielpe
der til/ at ordet skal vdbredis videre / oc
haffue diss større anseelse. Thi at haffde
Jøderne icke selff beuarit Graffuen / da
haffde saadan løgn hafft it smuct skin / at
mand haffde staalit vor Herris Christi
legeme bort. Men der Pilati Drabantere
ligge omkring Graffuen / oc Graffuen
bliffuer met al flid beseglit / da kand den
løgn icke lenger haffue fremgong/ at Chri
sti legeme er staalit bort / handelen i sig
selff giffuer nock til kiende/ at der vaar en
høyre oc større mact/end Pilatus oc hans
Stridzmend/fordi at de haffde ellers icke
flyt der fra. Lige saa skal det stedze oc altid
gaa/ at Euangelij fiender skulle behielpe
sig met løgn. Men saadan løgn skal icke
alenliste icke giøre ordet skade / men ocsaa
forfremme det/ at huer mand skal lære at
kiende oc fly løgn / oc holde sig til Guds
ord / oc den rette sandhed/som/ Gud vere
loff/ oc er skeet i vor tid/ Oc Papister met
deris løgn/skrig oc skriffuelse/ ekon haffue
for-

forfremmet Euangelion/Fordi at de giff-
ue deris løgn for groffuelige til kiende / oc
driffue Folck der met til sandhed. Dette er
nu oc en fruct/huilcken vor Herris Christi
pine vdretter / at ordens fiender skulle io
lenger oc mere løbe paa/oc støde sig/oc
imod deris vilie forfremme sandhed.

At Euangelisterne nu besynderlige
formelde / huorledis den Graff der vor
Herre Christus bleff lagd vdi vaar i en
Vrtegaard/oc en ny Graff/i huilcken der
vaar tilforn ingen lagd / oc Joseph haff-
de ladet giort til sig selff. Saadant skede
icke aleniste fordi / at det vidnisbyrd om
opstandelsen skulde bliffue diss vissere/
Men ocsaa der faare / at efterdi her vaar
it besynderligt legeme / huis lige tilforn
icke vaar kommet paa iorden / da skulde
det oc haffue it besynderligt Herbere eller
ny Graff. Vor Herre Christus haffde
kiød oc blod lige som wi / vden alene at
det vaar it helligt kiød oc blod / i huilcket
den euige Faders Søn kledde sig. Der
dette kiød oc blod nu skulde haffue sin hui-
le/da burde hannē at haffue en ny Graff/
Oc denne Graff vaar dog icke hans
egen/men Josephs/Thi at lige som Chri-
stus icke bleff Menniske oc døde for sig

Christus begraffuen i en ny graff.

 selff/

selff/men for vor skyld/Saa ligger hand oc for vor skyld i Graffuen/oc hans Graff er vor Graff/ at wi formedelst hannem paa den yderste dag / skulle opueckis der aff/oc leffue met hannem euindelige.

Betenckelse hoss Josephs Graff.

Wi skulle oc flitelige mercke Josephs Exempel huilcken der i sin velmact loed giøre sig sin Graff / huor aff mand kand lettelige mercke / at hand icke haff de forglemt den yderste time oc siste stund / som Folck dog almindelige giøre. Thi huer mand skicker sig saa met det timelige/ som wi skulde bliffue her euindelige / Men de Gudfryctige acte der imod deris gantske leffnit her paa iorden/som en Pillegrims reysse/der som mand haffuer ingen verelse/oc dag fra dag stunder lenger frem / til det rette oc euige Fæderne land. Huo som reysser offuer Land/ faar hand end it got Herbere / saa begærer hand dog icke at bliffue boendis der / hand veed at hand er icke der hiemme / Lige saa giøre oc de Christne/dette leffnet her paa iorden holde de for it geste Herbere / der som mand ligger en nat / far mand vel met dem/da tage de det til tacke/Er det oc/som almindelige skeer / it slemt/kalt/wrenligt oc wtrofast Herbere/da trøste de sig der met/

at det

at det er dog ekon paa en nat at gløre/ det bliffuer en gong bedre. Lige saa haffuer oc den fromme Joseph giort/ Hand vaar riger oc en act Borgere i Jerusalem/ Men hans tancker haffue stedze saa verit / Du haffuer her ingen værelse/ du skalt oc bort. Der faare lader hand berede sig en Graff/ i sin Vrtegaard / som hand haffde sin største løst/ der som hand vil met alle Helligen vente den gledelige opstandelse formedelst vor Herre Christum. Dette skulde rige Folck betencke/ oc giøre sig ocsaa saadane betenckelse tegen i deris lysthuff/ huilcke dem kunde minde paa det tilkommende/ oc drage fra det timelige. Men der see wi/ at huer mand met ville flyr saadant/ oc ekon alenisté tencker paa lyst oc glæde.

Saa haffuer eders kierlighed aldelis vor Herris Christi pinis Historie/ i huilcken wi skulle besynderlige lære/ huor stor oc gruselig en byrde synden er/ efftérdi Guds Søn selff bar saa suarlige der paa/ oc skulde met sin egen død betale der faare. Paa det wi skulle holde oss i Guds frycte oc vocte oss fra denne byrde. Der nest/ skulle wi lære/ at trøste oss imod synden/ met vor Herris Christi Offer/ paa det at Beslutning.

 fri-

fristis wi end aff synden oc døden/wi dog kunde beholde den trøst fast / at Christus betalede for vore synder / oc Gud vil for hans skyld vere til freds met oss / oc icke mere ihukomme vore synder. Disse ere de tho besynderligste lerdome / som oss holdis faare i denne Historie / oc stedze skulle øffuis aff oss. Fremdelis kand mand bruge denne Historie til taalmodighed vnder Kaarsset/ efferdi Guds Søn met sit eget Exempel gaar her faare oss. Item til kierlighed til vor neste/ som vor Herre Christus selff offte formaner / oc siger: Lige som ieg elskte eder saa skulle i elske huer andre. Men huo vil eller kand fortælie det altsammen/ huor til wi vel kunde bruge vor Herris Christi pine? Der faare skulle wi aff hiertet tacke Gud for saadan lerdom/oc bede/at hand formedelst sin hellig Aand/vil optende hannem i vore hierter/oc giøre oss dag fra dag io lenger io sterckere i troen/kierlighed oc taalmodighed/indtil wi effter dette elendige leffnet bliffue til euig tid salige. Det forlene oss alle vor naadige Fader i Himmelen / formedelst sin hellig Aand / for sin elskelige Søns/oc vor Herris Jesu Christi skyld/AMEN.

Den

Den xxij. Dauidz Psal-
me/faar at siunge om Hinden/
som bleff aarle
iaget.

MIn Gud/min Gud/hui forlodst du mig? ieg hyler / men min hielp er longt borte.

Min Gud ieg rober om dagen/ Saa sua-rer du intet / Oc ieg tier icke heller om natten.

Men du est Hellig / Du som boer iblant Jsraels Loff.

Vore Fædre haabede paa dig / oc der de haabede/halpst du dem vd.

Til dig robede de/oc bleffue reddede/ De haabede paa dig / oc bleffue icke til skamme.

Men ieg er en Orm oc intet Menniske/ Menniskens spaat oc Folckens forac-telse.

Alle de mig see bespaatte mig / oplade munden/oc røste Hoffuedet.

Hand klage det faar Herren/ hand hielpe hannem vd/oc redde hannem om hand haffuer lyst til hannem.

Thi du drogst mig aff min Moders liff/

oc vaast min Tillid der ieg end vaar hoff min Moders bryst.

Paa dig er ieg kast aff Moders liff / Du est min Gud aff min Moders liff.

Ver icke longt fra mig / Thi angist er nær / Thi her er ingen Hielpere.

Store Øxen haffue bespent mig / Fede Øxen haffue omkring lagd mig.

De lade deris Strube op imod mig / Som en brøllende oc glubende Loue.

Jeg er vdøest som vand / alle mine Been atskilde sig / mit Hierte er i mit Legeme lige som smeltet Vox.

Min krafft er fortørret / som it Skaar / oc min Tunge henger ved min gumme / oc du legger mig i Dødzens støff.

Thi at Hunde haffue bespent mig / Oc de ondis Hob haffuer belagt mig / De haffue igennem boret mine Hender oc Føder.

Jeg kunde telle alle mine Been / Men de skue oc see deris lyst paa mig.

De skiffte mine Klæder iblant dem / oc kaste Laad om min Kiortel.

Men du Herre ver icke longt borte / Min styrcke skynde dig at hielpe mig.

Redde min Siel fra sverdet / Min Enlige fra Hunde.

Hielp

Hielp mig aff Louuens Strube/oc redde mig fra Enhiorningene.

Jeg vil predicke dit Naffn faar mine brødre/ieg vil priſe dig i Menigheden.

Priſer Herren i ſom frycte hannem/Al Jacobs Sæd ſkal ære hannem/oc al Iſraels Sæd ſkal frøcte hannem.

Thi hand haffuer icke foractet eller forſmaat de Fattigis elendighed/Oc icke ſkiult ſit Anſict for hannem/oc der hand robte til hannem/da hørde hand det.

Dig vil ieg priſe i den ſtore Menighed/Jeg vil betale mit Løffte faar dem/ſom hannem frycte.

De ælendige ſkulle æde at de bliffue mette/oc de ſom atſpørre Herren/de ſkulle priſe hannem/Eders hierte ſkal leffue euindelige.

Alle Verdens ende ſkulle komme ihu/at vende dem til Herren/Oc alle Hedningernis ſlecte ſkulle bede til hannem.

Thi Herren haffuer it Rige/Oc hand regerer iblant Hedningene.

Alle Fede paa Jorden ſkulle æde oc tilbede/oc alle de ſom ligge i Støffuen ſkulle

bøye

bøye knæ faar hannem / oc de som ar-
melige leffue.
Hand skal haffue en Sæd som hannem
skal tiene / Om Herren skal mand kund-
gøre til Børne børn.
De skulle komme oc predicke hans retfer-
dighed / Faar det Folck som skal fødis
at hand det gør.

Gud Fader / Gud Søn / oc Gud
den hellig Aand / den Eniste
euige Gud / vere loff oc
ære i euighed /
Amen.

FINIS.

Psalm. LXXXIX.

Saligt er det Folck som sig kand fryde.

Prentet i Magdeborg aff Michael Lotther.

M. D. LVI.

Oc findis til kiøbs hoss Pauel Knuff-
lock Bogbindre i Lybeck.

Dorothea Lorentz dochter,
egenhandt er denne bog,
huo hinde stiell haand
er en tyff,

328

Birgitte Dall
1982

